

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

รายงาน

การประเมินผล

แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

(ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑)

ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รายงาน
การประเมินผล

แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

(ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑)

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทสรุปผู้บริหาร

การดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว 2 ปี เพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนา และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายใต้แผนฯ ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จึงได้ทำการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2560 – 2561

ผลการประเมินภาพรวมการพัฒนาด้านสังคม พบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกร พิจารณาจากความผาสุกของเกษตรกรในปี 2560 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนฯ 12 มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับดี โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 80.87 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากระดับ 80.51 ในปี 2559 โดยปัจจัยที่ส่งผลให้ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นและมีการพัฒนาอยู่ในระดับดีมาก ได้แก่ ด้านสุขอนามัย และด้านสังคม สำหรับด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา ส่วนการกระจายการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม พบว่า ผลการกระจายรายได้ระหว่างเกษตรกรกลุ่มยากจนที่สุดและกลุ่มร่ำรวยที่สุด พบว่า ในปี 2560/61 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนฯ 12 ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มยากจนสุด 20% แรก (ควินไทล์ 1) มีร้อยละ 3.16 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด 20% สุดท้าย (ควินไทล์ 5) สูงถึงร้อยละ 55.16 ของรายได้ทั้งหมด หรือช่องว่างทางรายได้ระหว่างกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุดเทียบกับกลุ่มยากจนที่สุดห่างกันถึง 17.45 เท่า มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นกว่าในช่วงแผนฯ 11 ซึ่งห่างกันถึง 6.02 เท่า

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจภาคเกษตร พิจารณาจากอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตรที่มีเป้าหมายเศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตร้อยละ 3 ต่อปี พบว่า อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในช่วงปีที่สองของแผนฯ (ปี 2561) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.10 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2559 ที่มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 3.28 มีปัจจัยสนับสนุนมาจากการดำเนินนโยบายในด้านต่าง ๆ สภาพอากาศและปริมาณน้ำเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร และเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าปรับตัวดีขึ้น

การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก พิจารณาจากงบประมาณสำหรับการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรเปรียบเทียบกับ GDP ภาคเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.24 ในปี 2559 เป็นร้อยละ 0.38 และ 0.26 ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 ส่วนสัดส่วนงบประมาณวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่องบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2559 ร้อยละ 1.59 เป็นร้อยละ 2.53 ในปี 2560 และลดลงเหลือร้อยละ 1.75 ในปี 2561 ด้านการนำผลงานวิจัยและเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรนำไปใช้ประโยชน์จากเป้าหมายที่กำหนดเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี ในภาพรวมเฉลี่ย 2 ปี มีผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ลดลงร้อยละ 2.18

การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรการเกษตร มีพื้นที่ดินทางการเกษตรได้รับการจัดการและฟื้นฟูรวมทั้งสิ้น 5.29 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละ 2.65 ล้านไร่ สูงกว่าเป้าหมายรายปี การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นาดำเนินการได้ทั้งสิ้น 50,845 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 112.99 ของเป้าหมายรวม 90,300 แห่ง และแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปีละไม่น้อยกว่า 300 แห่ง รวม 2 ปี สามารถดำเนินการได้ 841 แห่ง ในส่วนของ

พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 240,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.57 ของเป้าหมายรวม 2 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่ชลประทานที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000 ไร่ พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันในด้านความมั่นคงทางการเกษตร พิจารณาจากการเพิ่มพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า ในปี 2561 มีพื้นที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งสิ้น 2,778,613 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมาย 5 ล้านไร่ เมื่อสิ้นสุดแผนฯ มีแนวโน้มที่จะดำเนินการได้ตามเป้าหมาย และรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร เกษตรกรมีรายได้สุทธิทางการเกษตรในปีเพาะปลูก 2560/61 เกษตรกรมีรายได้สุทธิทางการเกษตรเฉลี่ย 74,483 บาทต่อครัวเรือน สูงกว่าเป้าหมาย 59,460 บาทต่อครัวเรือน เมื่อสิ้นสุดแผนฯ มีปัจจัยจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐต่อภาคเกษตร สภาพอากาศและปริมาณน้ำที่เอื้ออำนวย และเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าปรับตัวดีขึ้น

ด้านการรักษามาตรฐานระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร พิจารณาจากปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกร พบว่า ปี 2560 ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรมีมูลค่า 2,567,547.97 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ร้อยละ 8.20 แต่ในปี 2561 มีมูลค่า 2,187,606.37 ล้านบาท ลดลงจากปี 2560 คิดเป็นร้อยละ 14.80 ต่ำกว่าเป้าหมายของแผนฯ (อัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3 ต่อปี) ความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรในระดับมาตรฐาน พบว่า ในปี 2561 มีสหกรณ์การเกษตรที่ผ่านมาตรฐาน 2,426 แห่ง หรือร้อยละ 73.81 มีกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน 2,923 แห่ง หรือร้อยละ 80.57 ลดลงจากปี 2559 ปัจจัยที่ทำให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรอ่อนแอเกิดจากความไม่มีวินัยและไม่ปฏิบัติตามหน้าที่สมาชิกที่ดี สมาชิกไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และการทุจริตในสหกรณ์ ส่วนวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรมีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานสูงกว่าเป้าหมายของแผนฯ 12 (ร้อยละ 25.00) โดยในปี 2561 มีวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร 11,287 แห่ง อยู่ในระดับดี หรือร้อยละ 29.49

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ การขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการระมัดระวังจากข้างใน อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในแนวคิดของการทำเกษตรยั่งยืนอย่างแท้จริง สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐานการประเมินสหกรณ์การเกษตร มาจากปัญหาในการบริหารงานของสหกรณ์บางแห่ง มีการปรับตัวช้า ไม่สามารถแข่งขันทางธุรกิจกับเอกชน ขาดข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการ ดังนั้น การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ควรใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐและประชาชนชาวบ้านควรร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขยายผล ส่วนปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรกรมส่งเสริมสหกรณ์ ต้องเร่งวิเคราะห์หาสาเหตุที่เกิดขึ้น รวมทั้งเร่งส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสถาบันเกษตรกรเพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกของสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ในด้านการผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยตรวจสอบรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์มด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ รวม 370,205 แปลง/ฟาร์ม/แห่ง คิดเป็นร้อยละ 108.77 ของเป้าหมายสถานประกอบการและโรงงาน รวม 478,634 โรง/แห่ง คิดเป็นร้อยละ 126.46 ของเป้าหมาย

ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11 ร้อยละ 9.96 ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรกรรมชาติข้าว และผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ น้ำตาล และผลิตภัณฑ์ ผักและผลิตภัณฑ์ โดยสินค้าที่มีปริมาณการส่งออกลดลง ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์ ด้านมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.48 เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงแผนฯ 11 โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกโดยรวม ใน 2 ปีแรกของแผนฯ 12 เท่ากับ 4.53 เพิ่มสูงกว่าในช่วงแผนฯ 11 ซึ่งหดตัว 1.67

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ จำนวนฟาร์ม/โรงงานที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานบรรลุเป้าหมายการพัฒนา แต่ยังคงแผ่ววังและเร่งพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น การจัดกลุ่มแนวทางการพัฒนา บางกิจกรรม/โครงการซ้ำซ้อนอยู่ในหลายแนวทางการพัฒนา ทำให้แยกแยะผลงานภายใต้แนวทางการพัฒนาได้ไม่ชัดเจน จึงควรจัดให้สอดคล้องกับประเด็นและเป้าหมายของการพัฒนา เช่น ศูนย์กลางการกระจายพันธุ์ OTOP โลจิสติกส์ เป็นต้น ส่วนการพัฒนา ด้านโลจิสติกส์ ผลการดำเนินงานยังไม่เด่นชัดจะสอดคล้องอยู่ในกิจกรรม/โครงการอื่น ๆ ควรเร่งพัฒนากิจกรรม/โครงการที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้เห็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การร่วมลงทุน โดยเฉพาะกลุ่มประชาคม เศรษฐกิจอาเซียนให้เป็นตลาดเดียว และฐานการผลิตร่วม มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีองค์ความรู้ วิจัย และพัฒนาร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 ได้ผลักดันผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย และเชิงพาณิชย์ รวม 392 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.37 ของผลงานวิจัยที่ดำเนินการ หรือเฉลี่ยปีละ 196 โครงการ ยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญา และยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา 46 รายการ และ 175 คำขอ ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ฯ ที่กำหนดให้มีการนำผลงานวิจัยและเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร นำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี พบว่า มีผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ลดลงร้อยละ 2.18 ยังไม่บรรลุเป้าหมาย

การขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรมีเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ ทั้งสิ้น 78,103 ราย หรือเฉลี่ยปีละ 39,053 ราย ส่วนการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศทางการเกษตรผ่านระบบรายงาน ทั้งระบบสารสนเทศการเกษตร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อสาร เว็บไซต์ รวมทั้งแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในช่วง 2 ปี ของแผนฯ 12 มีจำนวนเกษตรกรและผู้เข้าใช้บริการระบบสารสนเทศทางการเกษตรในช่องทางต่าง ๆ รวม 2.89 ล้านราย หรือเฉลี่ยปีละ 1.28 ล้านราย เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2559 เพิ่มขึ้นร้อยละ 19.50 ถือว่าบรรลุตามเป้าหมาย

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ การพัฒนางานศึกษาวิจัย พบปัญหาจากภัยธรรมชาติ นักวิจัยขาดทักษะ และการบูรณาการการกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกับหน่วยงานนโยบาย มีองค์ความรู้ที่จำกัด เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานวิจัยสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ขาดแคลนงบประมาณและนักวิจัย เนื่องจากภาระงานประจำ การสนับสนุนงบประมาณเป็นรายปี ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง โครงการที่เสนอขอรับทุนวิจัยมีจำนวนมาก ต้องใช้เวลา และมากกว่าร้อยละ 80.00 ไม่ผ่านการพิจารณาอนุมัติ ดังนั้น ควรฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ด้านการวิจัยเชิงลึก

โดยอาศัยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งนักวิจัย นักพัฒนา และเกษตรกร รวมทั้งการติดตามให้คำแนะนำ เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยในรูปแบบ Block Grant กำหนดประเด็นวิจัยเฉพาะ ระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการให้ตอบสนองความต้องการในการพัฒนา ประเทศ และสนับสนุนการสร้างนักวิจัยด้านการเกษตรรุ่นใหม่ พัฒนานักวิจัยในปัจจุบันให้มียุทธศาสตร์สมัยใหม่ และคิดเชิงระบบ

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศใช้งบประมาณสูง การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อจำกัด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความรู้กฎหมาย ระเบียบและวิธีปฏิบัติ ในส่วนของข้อมูลทะเบียนเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรกลัวมีผลกระทบกับอาชีพและครอบครัว ทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่ถูกต้องและไม่เป็นปัจจุบัน ระบบบริการภูมิสารสนเทศมีความซับซ้อนในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฐานข้อมูลสารสนเทศการเกษตร และชั้นข้อมูลภูมิสารสนเทศมาก ดังนั้น ควรประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจปฏิบัติตามแนวทาง ระเบียบกฎหมาย และการใช้งานระบบ FSW สร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องให้เกษตรกร และเพิ่มประสิทธิภาพในส่วนของอุปกรณ์ Hardware ของคอมพิวเตอร์แม่ข่าย เพื่อให้รองรับ การจัดเก็บข้อมูลและการให้บริการเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ได้มากขึ้น

การพัฒนานวัตกรรมขาดแคลนบุคลากร งบประมาณในการสนับสนุนการสร้างผลงานต้นแบบนวัตกรรม และขยายผลงานนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม หรือการจัดสรรงบประมาณที่จำกัด ไม่มีการตั้งงบประมาณ เป็นหมวดเงินอย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมนวัตกรรมนิยมให้กลุ่มเกษตรกรเป็นเครื่องจักรกลการเกษตรสำเร็จรูป แต่เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการใช้งาน ดูแลซ่อมบำรุงรักษา และบริหารจัดการนวัตกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร ส่วนด้านผู้ใช้นวัตกรรมรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยยังไม่เข้มแข็ง ไม่มีศักยภาพที่จะดำเนินการด้านการผลิต การตลาดได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนานวัตกรรมด้านเกษตรเกินองค์ความรู้ และงบประมาณของเกษตรกรรายย่อย ทำให้การเข้าถึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ควรสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรและมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี สร้างเครือข่ายการผลิตให้ได้สินค้าที่ได้มาตรฐาน มีตลาดรองรับ และพัฒนานวัตกรรม การเกษตรให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงได้ง่าย สนับสนุนนวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรในรูปแบบที่มีส่วนร่วม คือ ร่วมกันสร้างประดิษฐ์ ร่วมกันใช้ และร่วมกันพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรให้เหมาะสมกับการทำ เกษตรกรรมของตนเอง นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาและสำรวจรวบรวมข้อมูลความต้องการเรื่องนวัตกรรม เครื่องมือ เทคโนโลยีการเกษตรที่เกษตรกรต้องการรับการสนับสนุน เพื่อนำมาจัดทำแผนความต้องการ/สนใจนวัตกรรม ต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนมีการจัดการ และฟื้นฟูพื้นที่ดินมีพื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟูรวมทั้งสิ้น 5.29 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละ 2.64 ล้านไร่ สูงกว่า เป้าหมายที่กำหนด 12.50 ล้านไร่ เมื่อสิ้นสุดแผนฯ ในปี 2564 หรือเฉลี่ยปีละ 2.50 ล้านไร่ พัฒนา พื้นฟู และ อนุรักษ์พื้นที่แหล่งน้ำทั้งสิ้น 103,370 แห่ง หรือเฉลี่ยปีละ 51,685 แห่ง สูงกว่าเป้าหมายของแผนฯ ที่กำหนด ปีละไม่น้อยกว่า 45,300 แห่ง จากปัจจัยภาครัฐมีการส่งเสริมสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ ผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ รวมทั้งรณรงค์และประชาสัมพันธ์ และมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 470,083 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.15 ของเป้าหมาย หรือเฉลี่ยปีละ 24,000 ไร่ แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย การเพิ่มพื้นที่ชลประทาน

ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000 ไร่ เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่มีระยะเวลาการก่อสร้างที่นาน ผู้รับจ้างปฏิบัติงานล่าช้านำเครื่องจักร/เครื่องมือเข้าปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับแผนงาน ฝนตกหนักในพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถเข้าปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและมีปัญหาที่ดินไม่สามารถส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับจ้าง

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่ดำเนินการได้น้อยลง เนื่องจากโครงการขนาดใหญ่ใช้เวลาดำเนินการหลายปี และติดปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาที่ดินเพื่อการก่อสร้างทั้งเจ้าของที่ดินเดิม พื้นที่ป่าสงวน/เขตอุทยานที่ต้องมีการขออนุญาตและใช้เวลานาน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ ดังนั้น การเพิ่มพื้นที่ชลประทานในปีต่อ ๆ ไป ต้องเน้นพัฒนาพื้นที่ขนาดกลางและขนาดเล็กที่สามารถตอบสนองการเพิ่มพื้นที่ชลประทานได้อย่างรวดเร็ว ด้วยระยะเวลาการดำเนินโครงการที่สั้นและเข้าถึงพื้นที่/เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ดีกว่า และต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาการไม่ยอมรับโครงการอันจะส่งผลต่อการดำเนินโครงการที่ไม่บรรลุผลตามแผนที่วางไว้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐการปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการมีการเสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ 11 ส่วนราชการ ไม่เสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ 3 ส่วนราชการ ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ยกเว้นกรมประมง เนื่องจากต้องเร่งรัดการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย เสนอผ่านคณะรัฐมนตรีโดยตรง ส่วนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ปี 2561 ประกาศใช้บังคับแล้ว 3 ฉบับ และอยู่ระหว่างดำเนินการร่างกฎหมายใหม่ 5 ฉบับ และเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเดิม 14 ฉบับ

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ การพัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐจำนวนกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละปีมีจำนวนมาก การเบิกจ่ายงบประมาณมีการเร่งรัดติดตามไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ภายในไตรมาสแรก ดังนั้น ควรดำเนินการในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหรือปรับหลักสูตรเพื่อพัฒนาข้าราชการในสังกัดให้เป็นมืออาชีพตามภารกิจพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาข้าราชการและบุคลากรภาครัฐกับแผนแม่บทตามยุทธศาสตร์ชาติ

ส่วนการปรับโครงสร้างส่วนราชการขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติยังขาดแนวทางที่ชัดเจน มีเพียงการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ก.พ.ร. ที่กำกับดูแลกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้ล่าช้า และการปรับปรุงและการจัดทำร่างกฎหมายต้องดำเนินการตามแนวทางการจัดทำและการนำเสนอร่างกฎหมายตามกฎหมายตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น สำนักพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะหน่วยงานหลักควรปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งลดความซ้ำซ้อนในขั้นตอนการดำเนินงานและการปรับปรุง รวมทั้งการจัดทำร่างกฎหมายควรมีการกำกับ ติดตาม เร่งรัด เป็นระยะ หากมีปัญหาเกี่ยวกับการร่างกฎหมายให้นำเสนอคณะกรรมการพัฒนากฎหมายกระทรวงพิจารณา

คำนำ

การประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 ช่วง 2 ปีแรก (ปี 2560 - 2561) มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและผลลัพธ์จากการพัฒนาการเกษตรในช่วงครึ่งแผนฯ รวมทั้งผลสำเร็จจากการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ยุทธศาสตร์เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในช่วงดำเนินงาน และข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงต่อไป

ในการนี้ ศูนย์ประเมินผล ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้การประเมินผลฉบับนี้เกิดความสมบูรณ์ จึงใคร่ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตุลาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ค
คำนำ	ช
สารบัญ	ณ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของแผนพัฒนาการเกษตร	1
1.2 วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเกษตร	6
1.3 เป้าหมายการพัฒนาการเกษตร	6
1.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	7
1.4.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร	7
1.4.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน	11
1.4.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม	16
1.4.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน	19
1.4.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	22
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล	25
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	25
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	25
2.3 ขอบเขตของการประเมินผล	25
2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี	25
2.5 วิธีการประเมินผล	35
2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล	42
บทที่ 3 การทบทวนการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 1 - 11	43
3.1 แนวทางการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา	43
3.2 ผลการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการประเมินผล	47
ส่วนที่ 1 การประเมินการพัฒนาการเกษตรภาพรวม	47
4.1 ผลลัพธ์ของการพัฒนาการเกษตรภาพรวม	47
ส่วนที่ 2 การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	64
4.2 ผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	64
4.2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร	65
4.2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่ อุปทาน	82
4.2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม	101
4.2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล และยั่งยืน	115
4.2.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	133
บรรณานุกรม	143

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การจัดสรรงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2559 – 2561	48
2	การจัดสรรงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำแนกค่าใช้จ่ายตามแผนงานพื้นฐาน และยุทธศาสตร์	48
3	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปี 2559 – 2561	49
4	อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปี 2559 - 2561	50
5	สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	51
6	สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	51
7	สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	52
8	สัดส่วนดุลการค้าสินค้าเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	52
9	สัดส่วนปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ	54
10	สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร	55
11	สัดส่วนรายได้ของประชากรเกษตร จำแนกตามควินไทล์ ปีเพาะปลูก 2554/55 - 2560/61	56
12	ค่าสัมประสิทธิ์จีนิภาคเกษตร จำแนกตามระดับภาค/ประเทศ ปีเพาะปลูก 2538/39 – 2559/60	56
13	สัดส่วนคนจน และจำนวนครัวเรือนเกษตรกรยากจน ปี 2554/55 - 2560/61	57
14	ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ปี 2554 – 2560	60
15	สรุปผลการพัฒนาการเกษตรในภาพรวมของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561)	63
16	ผลสำเร็จภาพรวมของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561)	64
17	ผลการเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม ปี 2560 – 2561	67
18	ผลการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ปี 2560 – 2561	68
19	การขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านศูนย์เครือข่าย ปราชญ์ชาวบ้าน	69
20	ผลการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2560 - 2561	70
21	ผลการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ปี 2560	71
22	ผลการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ปี 2561	72
23	พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน ปี 2561	73
24	จำนวนของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน ปี 2559 - 2561	77
25	จำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ปี 2559 – 2561	79
26	ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร	80
27	สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบัน เกษตรกร	81
28	การผลิตพันธุ์พืช สัตว์ และประมง ปี 2560 - 2561	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
29	การปรับเปลี่ยนการผลิตตามศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ปี 2560 - 2561	84
30	ผลการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่	85
31	การอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร	86
32	การเจรจาเปิดตลาดส่งออกไก่สด และไข่ไก่	90
33	ผลการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ปี 2559 - 2561	92
34	ผลการดำเนินงานส่งเสริมการค้าชายแดน และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในช่วงปี 2560 - 2561	93
35	การตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม และโรงงานแปรรูป ปี 2560 - 2561	94
36	ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	95
37	มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	96
38	อัตราการขยายตัวของปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	97
39	อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	98
40	อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และภาคนอกเกษตร	99
41	สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน	99
42	การสนับสนุนทุนวิจัย	102
43	ผลการดำเนินงานวิจัยของ กษ.	104
44	การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการวิจัยการเกษตร	106
45	การจัดสรรงบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนา เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร	107
46	จำนวนงานวิจัยด้านการเกษตรที่ถูกรับไปปฏิบัติใช้	108
47	การดำเนินการทางทรัพย์สินทางปัญญา	109
48	การขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร	110
49	จำนวนผู้เข้าใช้บริการระบบสารสนเทศทางการเกษตร	111
50	ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร ด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม	112
51	สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม	112
52	ผลการดำเนินงาน พัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรดิน	117
53	ผลการฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติและทางทะเล ปี 2560 - 2561	118

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
54	ผลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	119
55	ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปี 2560 – 2561	120
56	ผลการปฏิบัติการฝนหลวง ปี 2560 - 2561	121
57	ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ปี 2560 – 2561	123
58	ผลการดำเนินงานการรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและลดโลกร้อน	125
59	พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู ปี 2560 - 2561	125
60	พื้นที่แหล่งน้ำที่ได้รับการพัฒนา ฟื้นฟู และอนุรักษ์	126
61	จำนวนพื้นที่ชลประทาน ปี 2560 - 2561	127
62	ปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมง (CPUE) ปี 2560 - 2561	127
63	ปริมาณการนำเข้า การส่งออก และการใช้ภายในประเทศ ของวัตถุดิบทางการเกษตร	128
64	ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน	131
65	สรุปผลสำเร็จของการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน	132
66	การพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Officer	134
67	การจัดทำกฎหมายใหม่ ปี 2560 - 2561	137
68	ร่างกฎหมายเดิมที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ปี 2560 - 2561	137
69	การบังคับใช้กฎหมาย ปี 2559 – 2561	139
70	สรุปผลสำเร็จของการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาบริหารจัดการภาครัฐ	140

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	แบบจำลอง Stake's Countenance Model	29
2	ประเภทของการประเมินผลตามช่วงเวลา	31
3	ความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)	65
4	รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรของครัวเรือน ตั้งแต่แผนฯ 11 - 12	74
5	สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน ปี 2560/61	74
6	เงินสดคงเหลือก่อนหักชำระหนี้ในช่วงแผนฯ 11 - 12	75
7	ปริมาณธุรกิจสถาบันเกษตรกร ปี 2559 - 2561	76
8	ร้อยละการจัดระดับชั้นสหกรณ์ ปี 2560	77
9	ผลการประเมินวิสาหกิจชุมชน ปี 2559 - 2561	78
10	ปริมาณการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตร พ.ศ. 2553 - 2561	129

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของแผนพัฒนาการเกษตร

ประเทศไทยยังคงเผชิญกับความเสี่ยงจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรของประเทศ รวมถึงปัญหาภายในประเทศบางประการที่เป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ ทำให้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) จึงเน้นความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยเน้น “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนารวมถึงเกษตรกร และการมีส่วนร่วมในรูปแบบชุมชน โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาขยายผล และประยุกต์ใช้ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมา เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้ประเทศไทยสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

กรอบและแนวคิดการพัฒนาการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาฯ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 ผลจากการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) พบว่า เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายจากการนำผลผลิตมาบริโภค และมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร แม้ว่าจะมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการพัฒนาการเกษตรของประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาของเกษตรกรยังคงมีอยู่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นรายย่อยมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยไม่เกิน 15 ไร่ การทำการเกษตรหลายพื้นที่ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดความคุ้มค่าในการลงทุน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรือเป็นแรงงานรับจ้างทำการเกษตร ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ควรได้รับการแก้ไขโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาระบบการผลิตให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ตามหลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุมีผล และหลักการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งภาครัฐสนับสนุนในเรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรทั้งด้านการผลิตพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมถึงการต่อยอดไปสู่การรวมกลุ่มและการทำธุรกิจเกษตร

ด้านแรงงานภาคการเกษตร มีแนวโน้มลดลงและก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนผ่านจากภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการตามภาพรวมของการพัฒนาประเทศ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อแรงงานภาคการเกษตรที่เคลื่อนย้ายไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ โดยในแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี 2544) มีแรงงานภาคการเกษตรลดลงจาก 19.32 ล้านคน เป็น 17.78 ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2557) เนื่องจากเคลื่อนย้ายไปทำงานในภาคการผลิตอื่น โดยเฉพาะภาคบริการ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุ

สูงขึ้น และด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการขยายตัวของภาคการผลิตอื่น และทัศนคติของเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าการทำการเกษตรเป็นงานที่หนักและไม่คุ้มค่า ไม่อยากให้ลูกหลานทำงานหนักด้วย จึงทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำอาชีพการเกษตร ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรประสบปัญหาทั้งจำนวนแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง เกิดการขาดแคลนแรงงานทำงานในไร่นา แนวโน้มแรงงานเกษตรผู้สูงอายุมีมากขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพและผลิตภาพทางการเกษตรลดลง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ รวมถึงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่จะเข้าสู่ภาคการเกษตร การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทดแทนแรงงานเกษตร การพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร การคุ้มครอง และการสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับแรงงานเกษตร

ด้านการปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ เกษตรกรจำนวนมากยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต เชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด ขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร ทำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตมากเกินไป ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ก่อให้เกิดการตกค้างของสารพิษในผลผลิตการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้ดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง การพัฒนาการเกษตรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืนต้องอาศัย “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมายการพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้

ด้านการส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาเรื่องขาดความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้สินค้าเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านสามารถแย่งส่วนแบ่งการตลาดสินค้าเกษตรของไทย ประกอบกับเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นรายย่อย มีข้อจำกัดในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพและมาตรฐาน การรวมกลุ่มของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถเชื่อมโยงในลักษณะคลัสเตอร์ หรือกำหนดราคาผลผลิตด้วยตนเอง จึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาให้สหกรณ์เป็นกลไกหลักทางธุรกิจการเกษตรของเกษตรกร

ด้านการบริหารจัดการสินค้าเกษตร ภาคการเกษตรมีความอ่อนไหวมากกว่าภาคการผลิตอื่น ๆ โดยในด้านการผลิต ผลผลิตทางการเกษตรขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ สินค้าเกษตรเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่ายไม่เหมาะกับการเก็บรักษาเป็นเวลานาน มีต้นทุนขนส่งสินค้าสูงเมื่อเทียบกับสินค้าอื่น ราคามีความอ่อนไหวต่อราคาตลาดโลก มีความผันผวนสูง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ราคาสินค้าเกษตรส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยผู้ซื้อ ซึ่งการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ดีจะสามารถแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตรได้ทั้งระบบ จึงควรเน้นในเรื่องการวางแผนความต้องการ และการผลิตสินค้าเกษตร (Demand & Supply) ในระดับจังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรในภาพรวม การขึ้นทะเบียนเกษตรกรทั่วประเทศ เพื่อรู้ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ จัดทำข้อมูลการผลิตและการตลาด โดยเชื่อมโยงข้อมูล

ระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อบริหารจัดการสินค้าเกษตรได้ทั้งระบบ ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า และอำนวยความสะดวกทางการค้าให้กับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรและสถาบันเกษตรกรอย่างเต็มที่

ด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร เป็นเรื่องที่น่าานาประเทศให้ความสำคัญ นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ในฐานะผู้ก่อตั้ง ร่วมกับประเทศอื่น ๆ อีก 80 ประเทศ ในการบังคับใช้ความตกลงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการด้านมาตรฐาน และความปลอดภัยอาหาร เพื่อควบคุมการส่งออกนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องของการพัฒนาไม่ทั่วถึง ทั้งด้านองค์ความรู้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุของสินค้าเกษตร ซึ่งในการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการบริหารจัดการเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นสากลทั้งในและนอกประเทศ สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร รวมทั้งผลักดันให้ประเทศผู้ผลิตอื่นตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตที่ปลอดภัยอุปทาน ได้แก่ GAP GMP และ HACCP รวมทั้งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการตรวจสอบย้อนกลับ

ด้านโลจิสติกส์และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยยกระดับบุคลากรภาครัฐ เกษตรกร/สถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระดับฟาร์ม ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมในโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตร สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ให้ความสำคัญกับกิจกรรมโลจิสติกส์ตั้งแต่การวางแผนการเพาะปลูก การจัดหาปัจจัยการผลิต การรวบรวม การแปรรูป การเก็บสต็อก การขนส่ง การส่งออก และการตรวจสอบย้อนกลับทั้งผลผลิตเกษตร และผลิตภัณฑ์แปรรูปของสมาชิก เพื่อเชื่อมจากแหล่งผลิต (เกษตรกร) ผู้บริโภค/ลูกค้า หรืออุตสาหกรรมเกษตรต่อเนื่อง รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตรในระดับภาพรวมของประเทศ โดยเน้นการพัฒนา สนับสนุน และเพิ่มการใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาระบบเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูล (National Single Window: NSW) และการปรับปรุง กฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์สินค้าเกษตร ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต ลดการสูญเสียระหว่างการขนส่ง/ลดขั้นตอน/ระยะเวลาในการส่งสินค้า เพิ่มโอกาสทางการตลาด โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเชื่อมโยงการพัฒนาฐานข้อมูลด้านการผลิตและตลาดสินค้าเกษตร

ด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การใช้พลังงานของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้หลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยหันมาพึ่งพาการใช้พลังงานทดแทนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความต้องการพืชพลังงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น ปาล์มน้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูกรวมเพิ่มขึ้นประมาณ ร้อยละ 34 ขณะที่ข้าวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 12 ซึ่งเกิดจากปริมาณความต้องการและการส่งออกที่เพิ่มขึ้น ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาการเกษตร ซึ่งในแผนพัฒนาการเกษตรช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหาร โดยเน้นการผลิตอาหารอย่างเพียงพอ

การใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การเข้าถึงอาหาร และความมีเสถียรภาพทางด้านอาหาร มีการนำพืชอาหารไปใช้ประโยชน์ด้านพลังงานทดแทน ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาคาไรที่พืชอาหารล้นตลาดและราคาน้ำมันสูงได้ ส่วนหนึ่งคาดว่าในอนาคตความต้องการพลังงานทดแทนจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น รัฐบาลควรวางแผนและคาดการณ์ปริมาณการผลิตและความต้องการใช้พืชอาหารและพลังงานอย่างสมดุลในระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว โดยกำหนดเป้าหมายร่วมระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเป็นลำดับแรก

ด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาภาคเกษตรต้องพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเป็นหลัก ซึ่งการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างสิ้นเปลืองและไม่คำนึงถึงข้อจำกัด ส่งผลให้ความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศลดลง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืน ประเด็นดังกล่าวเกิดขึ้นทั่วโลก กระทั่งเมื่อปี ๒๕๕๕ เศรษฐกิจสีเขียวถูกกำหนดเป็นวาระหลักที่สำคัญของการประชุมสุดยอดระดับโลก Rio+20 Conference แสดงให้เห็นว่าประชาคมโลกต่างเห็นชอบกับ แนวคิดใหม่ในเรื่องการเติบโตสีเขียว และการพัฒนาแบบคาร์บอนต่ำ ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่นคงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ในขณะที่เดียวกันการเติบโตดังกล่าวจะต้องเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเตรียมพร้อมเพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพ ภูมิอากาศ ซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคตเช่นกัน ดังนั้น การวางมาตรการและแนวทางเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือและสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย

ด้านการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร รวมถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งที่ผ่านมา มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิต (Productivity) เพื่อปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น พันธุ์ทนแล้ง พันธุ์ทนน้ำท่วม พันธุ์ต้านทาน แมลงศัตรูพืช ฯลฯ มีการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพที่ทำให้สินค้าเกษตรมีคุณภาพ และเพิ่มมูลค่า เช่น การสร้างกลี้นข้าว การผลิตพันธุ์ลูกผสม เพื่อให้ได้ลักษณะเด่นจากพันธุ์พ่อแม่ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เป็นต้น นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมต่อยอดจากสินค้าเกษตร รวมทั้งการสร้างเครื่องจักรกลเพื่อใช้ในการเกษตรในขั้นตอนต่าง ๆ สิ่งที่ทำให้การวิจัย และพัฒนาด้านการเกษตรไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากการขาดแคลนนักวิจัยภาคการวิจัยยังไม่มีแรงจูงใจสำหรับนักวิจัยข้าราชการในเรื่องความก้าวหน้าในอาชีพ งบประมาณด้านการวิจัยมีน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ การกำหนดโจทย์วิจัยขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรมีน้อย และเป็นข้อจำกัดของภาคราชการที่ไม่สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง โครงการวิจัยที่ทำไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ งานวิจัยด้านการเกษตรกระจายอยู่ในทุกสาขาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และไม่มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ปัญหาเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ด้านกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้โลกเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็ว เกิดบริบทใหม่ ๆ ด้านการเกษตร ส่งผลให้กฎระเบียบและกฎหมายที่ใช้อยู่ในประเทศบางส่วนไม่ทันสมัย และบางประเด็นยังไม่มีกฎระเบียบและกฎหมายรองรับ อาทิ การรับมือกับปัญหาโลกร้อน การลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ ดังนั้น จึงเป็นภารกิจสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการกำกับ ดูแล ตรวจสอบ และประมวลผลกระทบบางนโยบายเพื่อเสนอกฎหมายใหม่ หรือระเบียบปฏิบัติรองรับการทำงานในอนาคตให้สามารถตอบสนองความต้องการและปกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรม รวมถึงปรับแก้ไขกฎหมายเดิมให้ทันสมัยและปรับปรุงเพื่อสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมาได้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมความร่วมมือข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธมิตรต่าง ๆ ด้านการเกษตรทั้งในระดับภูมิภาค พหุภาคี อนุภูมิภาค ทวิภาคี และครอบคลุมความร่วมมือกับกลุ่มประเทศ อาทิ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง ซีอาร์เอ็ม ลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอล สำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ เป็นต้น ประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนา คือ การศึกษากฎระเบียบและกฎหมายของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตร มาตรการนำเข้า - ส่งออกสินค้าเพื่อการปรับตัวและเตรียมมาตรการรองรับอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการมีมาตรการเชิงรุก เพื่อให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศภายใต้กรอบต่าง ๆ

ด้านการบริหารจัดการสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการค้าชายแดน และเขตเศรษฐกิจพิเศษ การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศไทยได้ปีละเป็นแสนล้านบาท ซึ่งการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ต่อมาคณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการค้าชายแดน โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่สำหรับธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นบริเวณชายแดน หรือประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างโอกาสให้คนในชุมชนมีรายได้ มีงานทำ ยกระดับคุณภาพชีวิตภายในพื้นที่ จึงได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะแรก 5 จังหวัด (6 พื้นที่ชายแดน) ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด และสงขลา ระยะที่ 2 อีก 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เชียงราย หนองคาย นครพนม และนครราชสีมา เพื่อสร้างฐานการผลิตเชื่อมโยงกับอาเซียน และพัฒนาเมืองชายแดน ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพิ่มความสามารถของประเทศไทย กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแก้ไขปัญหาความมั่นคง การดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าเกษตรชายแดนอาศัยสหกรณ์การเกษตรทำหน้าที่เป็นผู้รับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน นำเข้ามาแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อใช้ในประเทศหรือส่งออก โดยเชื่อมโยงกับภาคเอกชน นอกจากนี้ มีการพัฒนาด้านตรวจกักสินค้าพืช ประมง ปศุสัตว์ มีระบบการตรวจสอบสินค้าเข้าและสินค้าออกที่ทันสมัย มีระบบการบริการเชื่อมโยงข้อมูลใบอนุญาตและใบรับรองแบบเบ็ดเสร็จ (National Single Window : NSW) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ สามารถให้บริการรองรับได้อย่างรวดเร็วในทุกด้าน

การค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารสำนักงาน และสถานที่ตรวจปล่อยสินค้า เพื่อให้บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยมีวิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” เพื่อมุ่งหวังการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ให้มีความมั่นคง พัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ตลอดโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และส่งเสริมงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่สำคัญไว้ 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

1.2 วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเกษตร

1.2.1 เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการถ่ายทอดความรู้ อย่างต่อเนื่อง เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่ายกับภายนอกอย่างเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้

1.2.2 เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรยกระดับผลิตภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพ มาตรฐาน รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรให้ตอบสนองความต้องการของตลาด

1.2.3 เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร รวมทั้งพัฒนางานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์

1.2.4 เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้

1.3 เป้าหมายการพัฒนาการเกษตร

1.3.1 ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ 85 ในปี 2564

1.3.2 เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาทต่อครัวเรือน ในปี 2564

1.3.3 เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี

1.3.4 จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ 5 ต่อปี

1.3.5 ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนเพิ่มขึ้น

1.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน ผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฯ ฉบับที่ 12 ดังนี้

1.4.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

1) วัตถุประสงค์

1.1) เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคง สามารถพัฒนาอาชีพเกษตร เพื่อสร้างรายได้และมีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

1.2) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ

1.3) เพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2) เป้าหมาย

2.1) เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาทต่อครัวเรือน ในปี 2564 (ที่มาจากคำนำของ สศก. โดยใช้แบบจำลองที่อัตราขยายตัวร้อยละ 7 ต่อปี คือ ปี 2560/61 เท่ากับ 57,832 บาทต่อครัวเรือน ปี 2561/62 เท่ากับ 58,239 บาทต่อครัวเรือน ปี 2562/63 เท่ากับ 58,646 บาทต่อครัวเรือน ปี 2563/64 เท่ากับ 59,053 บาทต่อครัวเรือน และปี 2564/65 เท่ากับ 59,460 บาทต่อครัวเรือน)

2.2) พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้นเป็น 5,000,000 ไร่ ในปี 2564

2.3) รักษามาตรฐานระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรที่มีศักยภาพ และปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี

3) แนวทางการพัฒนา

3.1) ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำการเกษตรให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน กลุ่มเกษตรกร องค์กร เครือข่ายเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเอง และสามารถต่อยอดไปสู่การทำธุรกิจเกษตรเชิงพาณิชย์ ตลอดจนส่งออกไปขายในตลาดต่างประเทศ

3.2) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

(1) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ ลูกหลานเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไปที่มีความมุ่งมั่นจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบธุรกิจเกษตร การจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ทางการเกษตรไปถ่ายทอดและพัฒนาชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ หรือลูกหลานเกษตรกรที่ต้องการศึกษาต่อด้านการเกษตร เพื่อสืบทอดอาชีพการเกษตรของครอบครัว

(2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติด้วยการสร้างแรงจูงใจ และความภาคภูมิใจในการสืบทอดอาชีพเกษตรกร โดยคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นในแต่ละสาขา เผยแพร่เกียรติคุณและผลงานให้ปรากฏต่อสาธารณชน เพื่อยกย่องและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร สร้างต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำให้การเกษตรประสบความสำเร็จ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่รับรู้ ตลอดจนสร้างทัศนคติให้เกษตรกรรักหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป ปลูกฝังค่านิยมการทำการเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกให้กับเยาวชน ตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไป โดยบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ รวมถึงการทัศนศึกษา ศึกษาดูงานในศูนย์เรียนรู้

(3) สร้างระบบสวัสดิการแก่เกษตรกร โดยผลักดันให้มีกองทุนสวัสดิการเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีหลักประกันความมั่นคงในอาชีพที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมให้แก่เกษตรกร

(4) ปรับโครงสร้างหนี้สินเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นแผนระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนี้กองทุนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือสถาบันการเงิน รวมทั้งหนี้ในระบบเพื่อป้องกันการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกร จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก้ปัญหาหนี้สิน และการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีของเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร

3.3) ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยดำเนินกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบที่เหมาะสม อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ให้เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน

(1) เร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 ให้บรรลุเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 600,000 ไร่ เพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 30,000 ราย และเพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่อตลาดส่งออก เป็น 40 ต่อ 60 และยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านเพิ่มเติม โดยส่งเสริมการวิจัยการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต และสร้างความยั่งยืนของระบบการผลิต พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการและการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วน

(2) ส่งเสริม ขยายผล และพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรธรรมชาติ เป็นต้น โดยสนับสนุนบทบาทเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในการขับเคลื่อนการปรับกลไก และโครงสร้างพื้นฐานด้านการทำการเกษตรที่จำเป็นในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การพัฒนาระบบข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้ การสนับสนุนเงินทุนในลักษณะสินเชื่อสีเขียวที่มุ่งใจการผลิต การส่งเสริมการตลาด เป็นต้น

(3) ปลุกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สอดแทรกเนื้อหา วิชาความรู้ที่จำเป็นต่าง ๆ อาทิ การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ที่เน้นความมั่นคงอาหารและรายได้ของเกษตรกร ความปลอดภัยด้านอาหาร การพัฒนาไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(4) พัฒนาลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค โดยจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยแยกจากตลาดสดทั่วไป เพื่อสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสินค้าเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐานกับสินค้าเกษตรทั่วไป รวมทั้งสนับสนุนให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรมีช่องทางการตลาดทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ

3.4) พัฒนางองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer)

(1) เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การทำเกษตรอินทรีย์ การปรับปรุงดิน การผลิตพันธุ์ดี (พืช ประมง ปศุสัตว์) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้องตามค่าวิเคราะห์ดิน การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชตามหลักวิชาการ การวางแผนการผลิต บริหารจัดการสินค้าเกษตร การบริหารจัดการต้นทุน การทำบัญชีรายจ่าย/บัญชีต้นทุนอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ การผลิตสินค้าตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการผลิต รวมถึงเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการตลาดแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาไปสู่ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ

(2) พัฒนาระบบการทางความคิดของเกษตรกรไปสู่เกษตรกรมืออาชีพ เน้นการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปต่อยอดความคิดในการพัฒนาการผลิตไปสู่การแปรรูปขั้นต้น เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด รวมถึงการบริหารการตลาดตั้งแต่ระดับชุมชน จังหวัด และตลาดต่างประเทศ โดยร่วมกับสถาบันการศึกษา รวมทั้งการถอดบทเรียนและนำข้อเท็จจริงเป็นตัวอย่าง และสนับสนุนการศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่างที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้

(3) พัฒนาศักยภาพศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้ และขยายฐานองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านไปสู่เกษตรกรและชุมชนเครือข่ายอื่น ๆ โดยรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกตำบล ประชาสัมพันธ์เกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จให้มากขึ้น

(4) พัฒนาศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 882 ศูนย์ ให้เป็นศูนย์กลางบูรณาการข้อมูลทางวิชาการจากภาครัฐ เช่น Agri - Map และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลชุมชน รวมทั้งพัฒนาศูนย์เครือข่ายและจุดเรียนรู้

3.5) สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

(1) สร้างต้นแบบการผลิตสินค้าเกษตรมาตรฐานตลอดโซ่อุปทานที่ประสบผลสำเร็จในแต่ละชนิดสินค้า โดยนำต้นแบบเกษตรกร สถาบันเกษตรกรหรือรูปแบบการพัฒนาการเกษตรทั้งในและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ มาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและภูมิสังคมของแต่ละชุมชนพื้นที่จากระดับตำบลขยายผลไปสู่ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ

(2) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อยให้เกิดการพัฒนาการผลิต และเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรผ่านการส่งเสริมในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน รวมถึงอำนวยความสะดวกด้านการเกษตรเชิงพาณิชย์และการตลาดสินค้าเกษตรทั้งในและต่างประเทศ

(3) พัฒนาเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรผ่านระบบสารสนเทศ โดยสนับสนุนการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร

3.6) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

(1) สำรวจความต้องการของเกษตรกรในชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกษตรกรต้องการดำเนินการในลักษณะของกลุ่มเกษตรกร ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตลอดโซ่การผลิต รับสมัครเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร

(2) ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการผลิตในพื้นที่จนถึงการผลิตระดับอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ขยายฐานลูกค้า และสร้างความเข้มแข็งในระดับต้นน้ำ อาทิ การรวมกลุ่มแบบข้ามกลุ่มระหว่างเกษตรกรที่เพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด หรือที่ประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในโซ่อุปทาน เช่น กลุ่มทำนากับกลุ่มผลิตปุ๋ย ซึ่งใช้แกลบ ฟางข้าวไปทำปุ๋ยอินทรีย์ การรวมกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นยุทธศาสตร์และยุคเกษตรกร และการรวมกลุ่มจากกิจการเจ้าของคนเดียวเป็นการประกอบการในรูปแบบสหกรณ์ ห้างหุ้นส่วน และบริษัท

(3) สนับสนุนการทำธุรกิจการเกษตรเพื่อสังคม โดยใช้รูปแบบสหกรณ์ บริษัทชุมชนหรืออื่น ๆ ที่บริหารจัดการโดยชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการผลิต การตลาดและบริการสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร เพื่อสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรในท้องถิ่น และนำกำไรที่ได้จากการประกอบกิจการกลับคืนสู่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวัสดิการสังคม การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น

3.7) พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งสามารถต่อยอดเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร

(1) สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผ่านสถาบันเกษตรกร เพื่อทำการผลิตสินค้าเกษตรได้ตามมาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งสามารถผลิตปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพได้เอง อาทิ เมล็ดพันธุ์พืชพันธุ์ดี

(2) สนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมีอาชีพ โดยมุ่งเน้นให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิต การบริหารจัดการการตลาด การใช้ข้อมูลทางการเงินการบัญชี เทคโนโลยีการเกษตร แหล่งสินเชื่อ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเกษตรทั้งในและต่างประเทศ ทั้งจาก

เจ้าหน้าที่และผ่านระบบสารสนเทศในช่องทางต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการบันทึกข้อมูลกิจกรรมการผลิตและการตลาด เพื่อเป็นฐานข้อมูลใช้ประกอบการวางแผนและบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจลงทุนทำการเกษตร

(3) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของสถาบันเกษตรกร อาทิ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ขยายโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต สนับสนุนการขยายช่องทางด้านการตลาดสำหรับธุรกิจเกษตร การเชื่อมโยงระหว่างการผลิตกับการตลาด สนับสนุนการทำการค้าแบบแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ส่งเสริมการบริหารจัดการของสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง และสามารถทำธุรกิจร่วมกับภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศได้

3.8) เชื่อมโยงและบูรณาการจากทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

(1) จัดทำแผนบูรณาการการดำเนินงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรกลุ่ม เกษตรกร สภาเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร และผู้บริโภครวม โดยใช้หลัก 4 M (Man Money Material และ Management) และแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกัน อาทิ เกษตรกรมีที่ดินสำหรับทำการเกษตรขนาดเล็ก ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ขนาดเล็ก มีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้ทราบปริมาณและคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาด

(2) ส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาการเกษตรระหว่างภาครัฐ เอกชน เกษตรกรและผู้บริโภค โดยรวมพลังกันทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตร บริหารจัดการสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยยึดหลักการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

(3) ดำเนินการต่าง ๆ ที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร อาทิ ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเกษตรพันธะสัญญาให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมออกกฎหมายควบคุมการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับเอกชน และดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีเกิดข้อพิพาทกับบริษัทเอกชน

1.4.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

1) วัตถุประสงค์

1.1) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน

1.2) เพื่อสนับสนุนกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาดสินค้าเกษตรไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสินค้าปลอดภัย

1.3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร

2) เป้าหมาย

2.1) มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ขยายตัวเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5

2.2) การผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น

3) แนวทางการพัฒนา

3.1) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน สร้างมูลค่าเพิ่ม และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

(1) พัฒนาระบบการก่อนการเก็บเกี่ยว (Pre-harvest) เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรองรับกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี (พืช ประมง ปศุสัตว์) การกระจายพันธุ์อย่างเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัวของเกษตรกรรายย่อยผลิตเป็นระบบแปลงใหญ่ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ การใช้ปัจจัยการผลิตและเครื่องจักรกลการเกษตรร่วมกัน

(2) สนับสนุนการปรับเปลี่ยนการผลิตตามศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่และความต้องการของตลาด (Zoning by Agri - Map) โดยมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น สนับสนุนปัจจัยการผลิต และการจัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

(3) พัฒนาระบบการหลังการเก็บเกี่ยว (Post - harvest) เพื่อรักษาคุณภาพสินค้าเกษตร ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยวผลผลิตจนถึงมือผู้บริโภคหรือโรงงานอุตสาหกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร พร้อมพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

(4) สร้างองค์ความรู้และปลูกจิตสำนึกด้านอาหารปลอดภัยตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อให้เกิดความตระหนักทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค พัฒนาองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และบุคคลทั่วไป สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตที่ดีตลอดโซ่อุปทาน เช่น GAP GMP และ HACCP สำหรับการผลิตพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมทั้งส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ถึงความแตกต่างของสินค้าเกษตรที่ผลิตตามมาตรฐานกับสินค้าทั่วไป

(5) กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารให้เป็นมาตรฐานบังคับทั้งในระดับฟาร์ม โรงงานแปรรูป โรงฆ่าสัตว์ และอาหารที่พร้อมบริโภค รวมทั้งผลักดันให้เกิดมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรระดับอาเซียน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันรองรับการเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของภูมิภาค

(6) สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจตรวจสอบฟาร์ม การตรวจวิเคราะห์สินค้า และการรับรองฟาร์มให้กับภาคเอกชนที่ได้รับอนุญาตอย่างเหมาะสม

3.2) ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ด้วยการ

(1) ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานการเกษตรให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการโซ่อุปทาน การสร้างโซ่อุปทาน และการบริหารจัดการโลจิสติกส์ในระดับพื้นที่ เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของตลาด รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรให้เห็นถึงความสำคัญในการนำความรู้ด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานมาใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง

(2) ส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรทำการเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster) เครือข่ายวิสาหกิจ และเกษตรพันธะสัญญา (Contract Farming) กับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งออกสินค้าเกษตรแปรรูปไปยังประเทศที่สาม

(3) สนับสนุนและพัฒนาสถานที่ พื้นที่ หรือศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ Cooperative Distribution Center : CDC ให้เป็นแหล่งรวบรวม คัดแยกคุณภาพและกระจายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดผู้บริโภคระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ชุมชน จังหวัด/ข้ามจังหวัด และประเทศ

(4) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการในชุมชนเพื่อให้บริการรับจ้าง จัดเก็บ กระจาย และขนส่งสินค้าเกษตร เช่น การให้บริการเช่าเครื่องจักรกลการเกษตร หียงเย็บ ลานตาก และคลังสินค้า โดยเน้นให้สถาบันเกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจ

(5) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระหว่างเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม การบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน เช่น การวางแผนการผลิตสินค้าเกษตร การวางแผน การขนส่งผลผลิต ร่วมกัน

(6) การดูแลรักษาคุณภาพผลผลิตโดยใช้ความเย็น (Cool Chain) สำหรับสินค้าผัก ผลไม้ นม เนื้อสัตว์ และประมง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโลจิสติกส์สินค้าเน่าเสียง่าย พัฒนากระบวนการลดการสูญเสียอาหารตลอดโซ่อุปทาน ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การจัดเก็บ และการกระจายสินค้าจนถึงมือผู้บริโภค

(7) ส่งเสริมให้เกษตรกร/สถาบันเกษตรกรปรับปรุงประสิทธิภาพโลจิสติกส์ตั้งแต่ระดับฟาร์มจนถึงมอบสินค้าเกษตรถึงมือผู้บริโภค ครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ มิติต้นทุน (Cost) มิติเวลา (Lead Time) และมิติความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมโลจิสติกส์ที่สำคัญ ได้แก่ การคาดการณ์ความต้องการสินค้าเกษตรก่อนการผลิต การบริการลูกค้าทั้งก่อน ระหว่าง และหลังรับคำสั่งซื้อ การจัดซื้อปัจจัยการผลิต การสื่อสารด้านโลจิสติกส์เพื่อให้ส่งมอบสินค้าเกษตรได้ตรงตามเวลาที่ลูกค้าสั่งซื้อ การขนส่งสินค้าเกษตร การบริหารจัดการภายในสถานที่เก็บสินค้าเกษตร การบริหารจัดการสินค้าเกษตรในสต็อก การเก็บเกี่ยว คัดเกรด และบรรจุหีบห่อ และการตรวจสอบย้อนกลับและการตีกลับสินค้าเกษตร

3.3) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

(1) ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ เอกลักษณ์ และมูลค่าสูงตามความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ยกย่องระดับราคาสินค้าด้วยการสร้างตราสินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และฮาลาล สร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าสำหรับตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น ร้านค้าสมุนไพร ร้านผ้าไหมไทย ที่เน้นขายกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูงและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เป็นต้น ส่งเสริมการขึ้นทะเบียนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) เช่น การซื้อขายผ่านระบบออนไลน์

(2) ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสร้างเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน

(3) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรด้วยแนวคิดเกษตรสร้างสรรค์หรือเกษตรประณีตตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ตั้งแต่การผลิตจนถึงการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการพัฒนา เช่น การใช้นวัตกรรมออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้คงความสดของสินค้าเกษตร การเปลี่ยนรูปร่างผลผลิตทางการเกษตรและการสร้างเอกลักษณ์หรือเรื่องราวแหล่งกำเนิดให้กับสินค้าเกษตร เป็นต้น รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอย่างครบวงจร เช่น ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้ เช่น การดำนา การทอผ้า เป็นต้น พัฒนาศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุขภาพ เช่น ศูนย์รักษาโรควิถีธรรมชาติบำบัด การทำสปาสมุนไพร ธุรกิจร้านอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น พัฒนาเครือข่าย แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน

3.4) จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร โดยได้รับการสนับสนุน และความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ตั้งแต่เป็นศูนย์กลางการผลิต การแปรรูป การจัดการผลผลิต การตลาด และการค้าสินค้าเกษตร รวมทั้งจัดสรรส่วนต่างทางการตลาดที่เกิดขึ้นให้เหมาะสมตลอดโซ่อุปทานของแต่ละสินค้า ด้วยการ

(1) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพในอาเซียนเพื่อพัฒนาและวิจัยพันธุ์ที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งพันธุ์ที่สามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงเมล็ดพันธุ์พืชที่ดี และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ภายในชุมชนด้วย

(2) ส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการผลิตอาหาร ส่งออกสินค้าเกษตรอาหาร และผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย และอาหารฮาลาล เพื่อส่งออกไปยังตลาดเฉพาะในต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ และศูนย์กระจายสินค้าที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(3) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการสินค้าเกษตรหรือตลาดสินค้าเกษตร เพื่อบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ให้มีปริมาณเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป็นศูนย์กลางซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรตั้งแต่ระดับพื้นที่เชื่อมโยงกับระบบตลาดในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ชุมชน/ท้องถิ่น จังหวัด ประเทศ และต่างประเทศ ส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมทั้งสร้างช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรคุณภาพโดยดำเนินการผ่านสถาบันเกษตรกร

(4) สร้าง ปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการตลาดของสถาบันเกษตรกร อาทิ ตลาดกลาง ห้องเย็น และระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้มีความพร้อมสมบูรณ์ และเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์และการให้บริการในพื้นที่ตามเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจประจำการค้าหลักหรือจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าและด่านที่มีการขนถ่ายสินค้าเกษตร

3.5) เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างความมั่นคงด้านอาหารระดับประเทศ โดยบริหารจัดการสำรองอาหารเพื่อภาวะฉุกเฉิน (Food Emergency) กรณีการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย ภัยแล้ง แผ่นดินไหว วาตภัย) สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารทั้งทางกายภาพ และเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง รวมถึงการผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองในช่วงที่ขาดแคลน

3.6) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน

(1) สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหรือภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนหรือดำเนินการในรูปแบบ PPP (Public Private Partnership) โดยการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการเกษตร เช่น ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรเพื่อแสดง จำหน่าย และกระจายสินค้าเกษตรในแต่ละจังหวัดหรือในพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

(2) ผลักดันหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) โดยให้มีกฎหมายรองรับเพื่อใช้เป็นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างมีความรับผิดชอบในสาขาการเกษตร เพื่อป้องกันปัญหาการแย่งชิงที่ดิน (Land Grabbing) และการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่ โดยยึดหลักการสำคัญ 10 ข้อ ตามหลักการระหว่างประเทศเกี่ยวกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ โดยองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ UNCTAD FAO IFAD World Bank ร่วมจัดทำแล้วเสร็จเมื่อปี 2556 ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมต่อความมั่นคงอาหารและโภชนาการ 2) มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน และการขจัดความยากจน 3) ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและสร้างบทบาทให้สตรี 4) มีส่วนร่วมและสร้างบทบาทให้เยาวชน 5) เคารพต่อการครอบครองที่ดิน การทำประมง และการทำป่าไม้และเข้าถึงแหล่งน้ำ 6) อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพิ่มความยืดหยุ่นและลดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ 7) เคารพมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพและนวัตกรรม 8) ส่งเสริมการเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ 9) ผนวกรวมโครงสร้างธรรมาภิบาล กระบวนการบริหารจัดการ และกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่ทั่วถึงและโปร่งใส และ 10) เข้าถึงและมุ่งเน้นผลกระทบ และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่

3.7) สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และความผันผวนของราคา โดยสร้างหลักประกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งสร้างระบบเตือนภัยทางการเกษตรล่วงหน้า เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

(1) สร้างระบบประกันภัยพืชผลทางการเกษตรทั้งพืช ประมง และปศุสัตว์ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา วิจัย รูปแบบความเสี่ยงของสินค้าเกษตร และระบบการประกันภัยที่เหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกร โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับต่อความสามารถในการชำระเบี้ยประกันของเกษตรกร

(2) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร เช่น การประเมินเบี้ยประกัน การประเมินความเสียหาย และการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงสิทธิประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับโดยประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ

(3) ผลักดันเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยระยะแรก ภาครัฐมีมาตรการจูงใจด้วยการสนับสนุนเบี้ยประกันภัยบางส่วน

(4) สนับสนุนมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร อาทิ การใช้เทคโนโลยีช่วยในการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ และการส่งเสริมเกษตรกรทำการเกษตรที่หลากหลาย

3.8) ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือตั้งแต่กระบวนการผลิต การลงทุน และการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ กับเศรษฐกิจภูมิภาคต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลและขยายต่อไปยังรัฐบาลกับภาคเอกชน

(1) ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาระบบ National Single Window (NSW) และการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในสินค้าพืช ประมง และปศุสัตว์ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบ เกษตรในประเทศเพื่อนบ้าน ในกรณีที่ผลิตในประเทศมีไม่เพียงพอ แล้วนำมาแปรรูปในพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยสนับสนุนการทำธุรกิจแปรรูปของสหกรณ์เพื่อส่งออก ไปยังประเทศที่สาม เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ และแก้ไขปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน

(2) ส่งเสริมการร่วมลงทุนและพัฒนาการเกษตร ภายใต้กรอบข้อตกลงทางเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ให้เป็นตลาดเดียว และฐานการผลิตร่วม มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี องค์ความรู้ วิจัย และพัฒนาร่วมกัน

(3) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเครือข่ายการตลาดกับต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการขยายฐานการผลิต การตลาดให้กว้างขึ้น และเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้าเกษตรออกสู่ตลาด ก่อให้เกิดการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐบาลกับรัฐบาล ภาครัฐบาลกับเอกชน และภาคเอกชนไทยกับเอกชนต่างประเทศ

(4) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของสินค้าเกษตรไทยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก

1.4.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

1) วัตถุประสงค์

1.1) เพื่อส่งเสริมการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรแบบบูรณาการร่วมกันทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร

1.2) เพื่อผลักดันให้นำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์

1.3) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

2) เป้าหมาย

- 2.1) งบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี
- 2.2) ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรที่นำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี
- 2.3) มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร และถูกนำไปประยุกต์ใช้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี
- 2.4) เกษตรกรและผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศการเกษตร เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปี

3) แนวทางการพัฒนา

- 3.1) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร
  - (1) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร ตั้งแต่ระดับการผลิต การแปรรูป และการตลาดในเชิงบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือสถาบันการศึกษา โดยใช้ศาสตร์ด้านต่าง ๆ มาสนับสนุน การวิจัยและพัฒนา อาทิ กระบวนการทางชีวภาพ ชีวโมเลกุล เทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Cell) การวิจัยจุลชีววิทยา รวมถึงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการสร้างคุณค่าสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ ในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัย ด้านเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
  - (2) สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมการเกษตร ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยให้ความสำคัญกับงานวิจัยเชิงนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสมัยใหม่และเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อช่วยในการผลิตสินค้าเกษตร พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหารตามความต้องการของตลาด เช่น การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อทดแทนแรงงาน ภาคเกษตร นวัตกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุทำการเกษตร เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อจัดการ ผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว (Post - harvest Management) การผลิตยาสมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น
  - (3) สร้างนักวิชาการด้านการวิจัยการเกษตรรุ่นใหม่ และพัฒนาศักยภาพนักวิชาการ วิจัยการเกษตรในปัจจุบัน โดยสนับสนุนทุนการศึกษาต่อ ทุนฝึกอบรม เพื่อการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการปฏิรูประบบแรงจูงใจและเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) ของนักวิชาการ ด้านการวิจัยการเกษตรในระบบราชการ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนนักวิชาการ
  - (4) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการเกษตรร่วมกัน ในกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งสร้างเครือข่ายของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นหุ้นส่วนกัน และเกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรหลักในภูมิภาคอาเซียน เช่น ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

(5) สนับสนุนการกำหนดกรอบงานวิจัยและสร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการในระดับท้องถิ่น และสนับสนุนการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานที่สามารถใช้ประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมการจดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาด้านการเกษตรที่เกษตรกรประดิษฐ์หรือคิดค้นขึ้นเอง

(6) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้รู้/นักวิจัยในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการทำวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการเกษตร รวมถึงสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับเยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

(7) สนับสนุนงานวิจัยด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) เพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ให้มีคุณสมบัติตามความต้องการ เช่น ให้ผลผลิตสูง ทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อาทิ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม แห้งแล้ง น้ำท่วม ตลอดจนสนับสนุนงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อผลิตผลทางการเกษตร

3.2) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ

(1) บริหารจัดการฐานข้อมูลการเกษตรให้เป็นระบบ ครบถ้วน ทันสมัยตลอดเวลา จัดเก็บและเรียกใช้ได้ง่าย เช่น ข้อมูลเชิงรุกเพื่อบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Agri - Map)

(2) สนับสนุนและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและความต้องการผลิตทางการเกษตร มีการไหลลื่นและกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างทั่วถึง และทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการผลิตให้สัมพันธ์กับฤดูกาลและความต้องการของผู้บริโภค (Demand Driven)

(3) บริหารจัดการช่องทางการสื่อสารเพื่อให้เกษตรกรและผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ต้องการเป็นปัจจุบันได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว อาทิ การจัดทำเป็น Application ระบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (E - Learning) รายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร การเผยแพร่ข้อมูลผ่านอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ตู้ประชาสัมพันธ์ (Kiosk) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจการเกษตร และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)

(4) สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้การขายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ผ่านระบบอีคอมเมิร์ซ เพื่อให้ความรู้ และคำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรขนาดกลาง และขนาดย่อม ในการดำเนินธุรกิจตลาดอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดทำโครงการนำร่องการขายผลิตผลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

3.3) ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

(1) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในระดับจังหวัด ภูมิภาค และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อรวบรวมผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร โดยจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปเข้ามาศึกษาและนำผลงานไปใช้ประโยชน์

(2) สนับสนุนความร่วมมือกับผู้ประกอบการภาคเอกชนในการนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตรไปผลิตเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรและผู้สนใจในราคาที่เหมาะสมช่วยลดต้นทุนการผลิต และลดการนำเข้าเครื่องจักรกลการเกษตรจากต่างประเทศ

(3) สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกร ปรชาชนชาวบ้าน หรือชุมชนต้นแบบสถาบันเกษตรกร ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรมาใช้ในระบบส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่เพื่อลดต้นทุน ตลอดจนพัฒนาระบบการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเข้าสู่การทำฟาร์ม ที่มีความแม่นยำสูง (Precision Farming) เป็นการควบคุมต้นทุนการผลิต การใช้ทรัพยากร และการตลาด โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการควบคุมการใช้น้ำ การใส่ปุ๋ย การป้องกันโรค แมลงศัตรูพืช เทคนิคการผสมพันธุ์ และการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

1.4.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

1) **วัตถุประสงค์** เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืนทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) เป้าหมาย

2.1) พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู 12,500,000 ไร่ ในปี 2564

2.2) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นาปีละไม่น้อยกว่า 45,000 แห่ง และแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปีละไม่น้อยกว่า 300 แห่ง

2.3) พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000 ไร่

3) แนวทางการพัฒนา

3.1) ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร

(1) ปรับปรุง ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร อาทิ ดิน น้ำ ทรัพยากรทางทะเล ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมการเกษตรแบบยั่งยืนหรือเกษตรเชิงอนุรักษ์ เพื่อคงความสมดุล ของทรัพยากรธรรมชาติ

(2) ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและสัตว์ทั้งในแหล่งอนุรักษ์และแหล่งที่อยู่ ตามธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสนับสนุนการทำประมงแบบยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งและประมงน้ำจืด

(3) สร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรเห็นคุณค่าในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร

3.2) ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(1) ส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยจัดระบบการจัดการของเสีย จากฟาร์มเกษตร ระบบการผลิต การแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหาร สร้างความตระหนักให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมการผลิตด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม สร้างความตระหนักรู้ตามหลัก

วิชาการในการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ ให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร

(2) ส่งเสริม และถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำเกษตรแบบยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เช่น การเกษตรสีเขียว การเกษตรคาร์บอนต่ำ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) เป็นต้น

(3) สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการลดปริมาณการใช้สารเคมีการเกษตร การส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษให้แก่เกษตรกร การควบคุมกำกับดูแลการใช้สารเคมีการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช พร้อมทั้งเร่งรัดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อทดแทนสารเคมีการเกษตร และให้มีการขยายผลในเชิงพาณิชย์อย่างกว้างขวางให้แก่เกษตรกร

(4) ส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น แกลบ เปลือก และเมล็ด กลับมาแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน/พลังงานชีวภาพเพื่อใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชน หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ลดปริมาณขยะมูลฝอยและรักษาสิ่งแวดล้อม

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ผลิตหรือประกอบธุรกิจการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักการสีเขียวมาใช้ในโซ่อุปทาน ตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบสีเขียว การจัดซื้อสีเขียว การผลิตสีเขียว การบรรจุภัณฑ์สีเขียว การตลาดสีเขียว การสร้างตราสินค้าสีเขียว และการขนส่งสีเขียว

3.3) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(1) พัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ชลประทาน

(1.1) เพิ่มปริมาณน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำตามสภาพของพื้นที่อย่างทั่วถึงและครอบคลุมพื้นที่การเกษตร และสร้างเป็นเครือข่ายชลประทานที่สมบูรณ์ รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ในการผันน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศ เช่น แม่น้ำโขง สาละวิน มาใช้เพื่อการชลประทานภายในประเทศ

(1.2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำตลอดลุ่มน้ำ ทั้งแหล่งน้ำต้นทุน สร้างแก้มลิง ระบบส่งน้ำแบบท่อ การใช้น้ำชลประทาน และการลดอัตราสูญเสียการใช้น้ำ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

(1.3) ปรับปรุง ซ่อมแซม ดูแลแหล่งน้ำและพื้นที่ชลประทานที่มีอยู่แล้วให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ บริหารจัดการเก็บกักน้ำที่ไหลออกจากระบบชลประทานให้คงอยู่ในพื้นที่เพื่อลดการสูญเสีย

(2) เพิ่มและปรับปรุงแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา และแหล่งน้ำชุมชน

(2.1) ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการแหล่งน้ำในระดับไร่นาของเกษตรกร ให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของดิน ภูมิประเทศ ขนาดพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ตลอดปี

(2.2) สร้างแหล่งน้ำชุมชน และระบบจัดการแหล่งน้ำชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่การเกษตร รวมถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต้นไม้และปลูกป่าโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

(3) เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ภัยพิบัติ และสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้

(3.1) เพิ่มศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ภัยพิบัติ และการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้

(3.2) เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวง โดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมเครือข่ายอาสาสมัครฝนหลวงในการช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจปฏิบัติการฝนหลวง

(3.3) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการตัดแปรสภาพอากาศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวงในการบรรเทาปัญหาภัยแล้ง และภัยพิบัติ

(3.4) ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐกับเอกชน ต่างประเทศ และสนับสนุนให้เกิดการลงทุนในระบบบริหารจัดการน้ำ เช่น การบริหารจัดการน้ำต้นทุน เทคโนโลยีการพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ ๆ ระบบชลประทานน้ำหยด เป็นต้น

(4) บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร

(4.1) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของชนิดพืช ปศุสัตว์ ประมง ให้สอดคล้องกับลักษณะดิน น้ำ อากาศ อุณหภูมิ แสงแดด หรือบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning)

(4.2) ส่งเสริมการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินที่มีศักยภาพการผลิต เข้าถึงแหล่งน้ำ และมีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวยต่อการขนส่งปัจจัยการผลิตและกระจายผลผลิตสู่ผู้บริโภค

(4.3) สนับสนุนที่ดินเพื่อทำการเกษตรแก่เกษตรกรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้ได้มาซึ่งที่ดินทั้งของรัฐและเอกชน ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า เพื่อให้เกษตรกรและผู้ยากจนได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง

(4.4) สนับสนุนการออกกฎหมายคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อแก้ปัญหาและลดการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกร โดยสนับสนุนแนวคิดเรื่องธนาคารที่ดิน โฉนดชุมชน ให้เป็นหนึ่ง ในเครื่องมือปฏิรูปที่ดินและกระจายการถือครองที่ดิน เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และให้ชุมชนเป็นกลไกหลักในการดูแลรักษาและพัฒนาที่ดินร่วมกับรัฐ

(5) สร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

(5.1) จัดทำแผนที่ความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สามารถแสดงพื้นที่การเกษตรที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเตรียมการแก้ปัญหาจากชุมชน และจัดทำแผนร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหา เช่น แผนที่พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม น้ำเค็มรุกฉ่ำ การแพร่กระจายโรคพืชและสัตว์ เป็นต้น รวมทั้งจัดทำการประเมินความเปราะบาง (Vulnerability Assessment) ของพื้นที่เกษตรและพื้นที่ชายฝั่ง โดยมีการปรับข้อมูลความเสี่ยงและความเปราะบางให้ทันสมัยเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนการปรับตัว (Adaptation Plan) ของภาคการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(5.2) สร้างระบบเตือนภัยการใช้น้ำทางการเกษตร และระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) ต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเฝ้าระวังและวางแผนรับมือเหตุฉุกเฉิน (Contingency Plan) อันเกิดจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัย และพัฒนาแบบจำลองพยากรณ์ และคาดการณ์ภูมิอากาศรายฤดูกาล เพื่อการวางแผนการผลิตทางการเกษตรและการจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และการจัดการข้อมูล เพื่อให้ระบบเตือนภัยล่วงหน้าสามารถส่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวและลดผลกระทบไปสู่เกษตรกรผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(5.3) สนับสนุนการพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ที่ทนทานต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เช่น พันธุ์พืชที่ทนต่อภาวะน้ำแล้ง-น้ำท่วม พันธุ์พืชที่ต้านทานต่อโรคพืช เป็นต้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเพิ่มความสามารถในการลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(5.4) สนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดการระบบเกษตรที่ช่วยลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เช่น เทคโนโลยีการเกษตร เพื่อการทำฟาร์มที่มีความแม่นยำสูง การใช้ระบบสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และระบบการจัดการน้ำภายในฟาร์ม เป็นต้น รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร เช่น การเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ระบบเกษตรผสมผสาน การปลูกพืชสลับ การปลูกพืชหมุนเวียน วนเกษตร การเกษตรตามแนวทางการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และการเกษตรที่ลดการใช้น้ำ หรือใช้น้ำน้อย เป็นต้น การนำภูมิปัญญาไทยที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการตัดสินใจวางแผนการเพาะปลูกและเพาะเลี้ยงสัตว์ ภายใต้สถานการณ์ที่มีความแปรปรวน อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(5.5) สร้างกลไกและมาตรการที่ลดผลกระทบโดยกระจายความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ระบบประกันภัยภูมิอากาศเกษตร การบริหารจัดการความเสี่ยงภูมิอากาศ ด้านการผลิตและการตลาด และตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เป็นต้น

1.4.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

1) วัตถุประสงค์

1.1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานแบบบูรณาการทั้งด้านบุคลากรการเกษตรภาครัฐ และกระบวนการทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบได้

1.2) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้มีความทันสมัย ถูกต้อง และเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2) เป้าหมาย

2.1) ปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 15 ส่วนราชการ ภายในปี 2564

2.2) จัดทำกฎหมายใหม่ 5 ฉบับ และปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิม 12 ฉบับ ภายในปี 2564

3) แนวทางการพัฒนา

3.1) พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน

(1) พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐให้เป็นมืออาชีพ (Smart Officers / Smart Researchers) พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย สนับสนุนการฝึกอบรม เรียนรู้เพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน ปรับบทบาท ภาครัฐจากผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่ภาคการเกษตร โดยเฉพาะบุคลากร ที่ใกล้ชิดกับ เกษตรกรต้องรู้จักจริง สามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้แก่เกษตรกรอย่างประจักษ์แจ้งตามหลักฐานทางวิชาการ รวมถึงมีแผนการสร้างบุคลากรทดแทน เพื่อรองรับ อัตรากำลังที่จะเกษียณอายุ

(2) พัฒนาระบบการทำงาน โดยเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ข้าราชการ ปรับปรุงโครงสร้างการทำงานที่ซ้ำซ้อน พัฒนาระบบควบคุมภายในให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน วิเคราะห์ การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการ ในระดับพื้นที่ ส่งเสริมการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ระดับท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงการทำงานกับกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเพิ่มบทบาทการลงทุนของภาคเอกชน และบทบาทของสภาเกษตรกรแห่งชาติ

3.2) ปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ให้มีความทันสมัย ถูกต้องและเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

(1) พัฒนากฎหมายใหม่ และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้เกิดความเหมาะสม และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สามารถคุ้มครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร เพื่อรองรับกฎกติกาใหม่ และผลักดันกฎหมายใหม่ ๆ ที่มีความจำเป็น เช่น สวัสดิการเกษตรกร การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม กฎระเบียบข้อบังคับในเรื่องเกษตรพันธะสัญญา ปรับปรุง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ “การขายฝาก” ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นต้น รวมทั้งแก้ไขกฎหมายให้เป็นไปตามหลักสากล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ ด้วยการปรับปรุง/แก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน ภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) เป็นต้น

(2) บังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย อย่างเคร่งครัด เช่น กฎหมายด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพปัจจัยการผลิต ทางการเกษตร รวมทั้งเพิ่มการใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin : ROO) เพื่อประโยชน์ ในการอ้างอิงที่มาของสินค้า เป็นต้น

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

การดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ดำเนินการผ่านมา 2 ปีแล้ว เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน ผลลัพธ์ อุปสรรคที่เกิดจากการพัฒนาการเกษตร ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายนอก วิฤติทางเศรษฐกิจของโลก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัจจัยภายในจากการดำเนินงานผ่านแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งการติดตามประเมินผล การพัฒนาการเกษตรเป็นภารกิจของศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จึงได้ทำการติดตามประเมินผล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2561 เพื่อรายงานผลต่อผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลในการนำไปสู่การทบทวนแผนการพัฒนาการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาการเกษตรในช่วงเวลาก่อนสิ้นสุดแผนฯ

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

- 2.2.1 เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และผลลัพธ์จากการพัฒนาการเกษตรในช่วงครึ่งแผนฯ
- 2.2.2 เพื่อประเมินผลสำเร็จจากการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้าน ของแผนฯ

2.3 ขอบเขตการประเมินผล

2.3.1 ประเมินผลการดำเนินงาน ครอบคลุมการดำเนินงาน 5 ยุทธศาสตร์หลัก ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรฯ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ปีที่ 1 และ 2 (ปี 2560 - 2561) ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน
- 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- 4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน
- 5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาบริหารจัดการภาครัฐ

2.3.2 ระยะเวลาข้อมูล ผลการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์หลัก ของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561)

2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.4.1 การตรวจเอกสาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ประเมินความสำเร็จของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ในช่วงสิ้นสุดแผนฯ พบว่า ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร อยู่ที่ร้อยละ 78.80 และมีพื้นที่การเกษตรได้รับการบริหารจัดการ 57.18 ล้านไร่ หรือร้อยละ 98.42 ของเป้าหมาย การพัฒนา 58.10 ล้านไร่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตร เมื่อสิ้นสุดแผนฯ หดตัวลงเฉลี่ย

ร้อยละ 0.43 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อ GDP เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้าง ทางเศรษฐกิจ พบว่า ภาคความสมดุล ภาคอุตสาหกรรมและบริการมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศร้อยละ 90.01 ขณะที่ภาคเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 9.99 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรต่อ GDP มีแนวโน้มลดลง เหลือ 8.40 ขณะที่มูลค่าการนำเข้าชะลอตัวลงเหลือร้อยละ 3.40 ในปี 2558 และเพิ่มขึ้นใน ปี 2559 คิดเป็น ร้อยละ 3.44 สัดส่วนสินค้าเกษตรที่สำคัญ 10 อันดับแรก มีแนวโน้มลดลงเหลือร้อยละ 80.21 การปรับตัวต่อ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกของภาคเกษตรมีการขยายตัวร้อยละ 2.10 เป็นผลมาจากปัจจัยทุนมากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยสภาพการผลิตรวมร้อยละ 0.85 โดยกลับมาเป็นบวก หลังจากติดลบมาตั้งแต่แผนพัฒนา การเกษตรฯ ฉบับที่ 8 - 10 สะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตทางการเกษตรมากขึ้น ซึ่งปัจจัย ที่ส่งผลให้การพัฒนายังไม่บรรลุผล มาจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ การเกิดโรคระบาด รวมทั้งเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าอยู่ในภาวะถดถอย สำหรับการพัฒนาการเกษตรในระยะต่อไป ควรพิจารณา 1) การบริหารจัดการแผน การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ควรมีความสอดคล้องกันตั้งแต่การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดเป้าหมายรายปีของหน่วยงานที่ดำเนินการแผนงาน/โครงการต่าง ๆ กับเป้าหมายของแผนพัฒนา การเกษตรต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะสัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร ต้องให้ความสำคัญให้มากขึ้น เพื่อรองรับการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่ Thailand 4.0 ต่อไป 2) ด้านการพัฒนา เศรษฐกิจภาคเกษตร จากภาวะการณ์ที่ภาคเกษตรมีอัตราการเจริญเติบโตแบบหดตัวเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนา การเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จากปัจจัยภายนอก ควรเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร สนับสนุนเทคโนโลยีที่ใช้ในภาคเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาใช้ประโยชน์ ให้มากขึ้น เน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร ให้ความสำคัญกับการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต เชื่อมโยงการบริหารจัดการร่วมกันตลอดห่วงโซ่ เน้นการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัย รวมทั้งส่งเสริมการนำระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรและโซ่อุปทานมาใช้ 3) ด้านการบริหาร จัดการทรัพยากร ในช่วงการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ต้องให้ความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายรายปีที่จะส่งผล ถึงเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตร เร่งชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร ให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554) การติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตร ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) พบว่า ด้านเศรษฐกิจอัตรา การเจริญเติบโตของภาคเกษตร (GDP ภาคเกษตร) เฉลี่ยร้อยละ 1.10 ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ 3.00 ต่อปี เป็นผลกระทบจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงินของโลก และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง ในส่วนของเสถียรภาพของดุลการค้าภาคเกษตรยังคงเกินดุลต่อเนื่อง ด้านการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของ ภาคเกษตร พบว่า โครงสร้างเศรษฐกิจขาดความสมดุลจากการที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์ มวลรวมสูงถึงร้อยละ 91.26 ขณะที่ภาคเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8.74 จากเป้าหมายสัดส่วนร้อยละ 15.00 ในส่วนของการพึ่งพิงทางด้านการตลาด พบว่า สัดส่วนมูลค่าการส่งออกและนำเข้าสินค้าเกษตรต่อ GDP มีแนวโน้ม ปรับตัวสูงขึ้น แสดงถึงฐานรายได้มาจากการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยง

ภายนอกมากขึ้น สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรไปยัง 10 ประเทศแรก พบว่า ยังไม่มีการกระจายสินค้าและตลาดส่งออกที่มากพอ ด้านการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกในภาคเกษตรยังมีข้อจำกัด เนื่องจากผลิตภาพการผลิตทางการเกษตรมีแนวโน้มลดลง นอกจากนี้ สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยด้านการเกษตรต่อ GDP ของภาคเกษตร มีสัดส่วนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.15 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำ แสดงว่า การเจริญเติบโตของภาคเกษตรมาจากการเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิตเป็นหลัก โดยเฉพาะปัจจัยด้านทุนและที่ดิน ขณะเดียวกันส่วนแบ่งการตลาดสินค้าเกษตรส่งออกของไทยในตลาดโลกถึงแม้ยังได้เปรียบ แต่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการดำเนินมาตรการทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ด้านสังคมดัชนีความผาสุกของเกษตรกรปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง องค์กรประกอบด้านเศรษฐกิจด้านการศึกษาและด้านสิ่งแวดล้อม ยังต้องได้รับการปรับปรุงและแก้ไขต่อไป นอกจากนี้ สัดส่วนคนยากจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น รวมทั้งความเหลื่อมล้ำทางรายได้ยังมีอยู่มากช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนยังห่างกันถึง 18 เท่า ไม่บรรลุเป้าหมายของแผนฯ ที่กำหนดไว้ไม่เกิน 10 เท่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 1.29 ล้านไร่ จากเป้าหมาย 800,000 ไร่ ลดการชะล้างพังทลายของดิน 4.09 ล้านไร่ และปรับปรุงคุณภาพดินที่มีปัญหาปีละ 16 ล้านไร่ ในส่วนของการใช้สารเคมีซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นสัดส่วนการนำเข้าสารเคมี ส่วนของปุ๋ยเคมียังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยนำเข้าปีละ 4.22 ล้านตัน จากเป้าหมาย ลดปริมาณนำเข้าไม่เกินปีละ 3.5 ล้านตัน ในช่วงแผนฯ ระยะต่อไป 1) ควรเร่งแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของเกษตรกร โดยต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาด้านการรวมกลุ่มเกษตรกรและชุมชน 2) ด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรต้องปรับปรุง องค์กรประกอบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การสร้างรายได้ การออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินให้เกษตรกร ปัญหาหนี้สิน การฟื้นฟูทรัพยากรดินที่มีปัญหามากขึ้น 3) ด้านการศึกษาและด้านสิ่งแวดล้อม ต้องเร่งแก้ไข เพิ่มภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในภาคเกษตร ควรส่งเสริมสินค้าเกษตรในตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรหลัก และกระจายสินค้าส่งออกให้มีความหลากหลายสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรส่งออกเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สามารถใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ส่วนของการพึ่งพิงด้านการตลาด ต้องพัฒนาขีดความสามารถภาคเกษตรให้มีศักยภาพในการแข่งขัน ถ่ายทอดงานวิจัยสู่ระดับไร่นา โดยเชื่อมโยงกับศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับตำบล เป็นศูนย์กลางการขยายเครือข่ายองค์ความรู้สู่เกษตรกร 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเน้นการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมเร่งรัดการจัดสรรที่ดินให้ผู้ไร้ที่ทำกิน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาอาชีพให้มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ได้รับการจัดสรร และมีมาตรการในการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

2.4.2 แนวคิด และทฤษฎี

1) แนวคิดเกี่ยวกับแผนงาน/โครงการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2549 : 34) แผนงาน หมายถึง แผนงานที่มีขนาดใหญ่กว่าโครงการไปอีก 1 ระดับ หรือสิ่งที่กำหนดไว้ในลักษณะงานประจำ เพื่อใช้ดำเนินการให้สนองตอบจุดมุ่งหมายของแผนระดับต่าง ๆ โดยโครงการเป็นส่วนประกอบที่จะช่วยเสริมแผนงานหนึ่งระดับลดหลั่นกันไป

พรนภา เมธาวีวงศ์ (2549) ได้กล่าวว่าการประเมินผลแผนงานและแผนพัฒนาฯ กรอบของแนวคิดในการประเมินผลจะแตกต่างไปจากการประเมินโครงการ เนื่องจากแผนงานและแผนพัฒนาฯ เป็นการรวมโครงการย่อยต่าง ๆ วัตถุประสงค์ของโครงการย่อยแต่ละโครงการนั้น เมื่อบูรณาการแล้วจะนำไปสู่ วัตถุประสงค์ของแผนงานและแผนพัฒนาฯ จึงเป็นเสมือนกรอบใหญ่ของการพัฒนาทั้งระบบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเป็นสิ่งที่กำหนดจุดสุดท้ายของแผนหรือเป็นผลงานของแผนใหญ่ทั้งระบบ และมีนโยบายกับมาตรการ เป็นกรอบกำกับในการทำงานระดับปฏิบัติการ มีเป้าหมายเป็นเครื่องมือประกอบสำคัญในการชี้วัดว่า ผลการดำเนินงานตามแผนนั้น ๆ ดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ของแผนมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ในการประเมินผล แผนงานหรือแผนพัฒนาโดยหลักการใหญ่ที่สำคัญ และคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการทางด้านการบริหารแล้ว จึงต้องใช้วัตถุประสงค์ของแผนเป็นตัวหลัก และใช้เป้าหมายนโยบายและมาตรการในการดำเนินงานเป็นกรอบ ช่วยชี้ให้ชัดเจนว่าได้มีการดำเนินงานตามกรอบงานที่สำคัญ ๆ ของแผนมากน้อยเพียงใด แล้วใช้ตัวแปรประกอบ ซึ่งเป็นผลมาจากโครงการและการดำเนินงานตามโครงการเป็นเครื่องสนับสนุนว่าแผนงานหรือแผนพัฒนานั้น ๆ ได้มีการดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายเป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแผนงาน/โครงการ และประเมินผลที่เน้นผลสัมฤทธิ์

การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรบรรลุ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยการสร้างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและวัดผลการปฏิบัติงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดในการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ภาครัฐ ประกอบขึ้นด้วย 3 กระบวนการหลัก ดังนี้

2.1) การวางแผนยุทธศาสตร์ ในการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นกระบวนการ ในการกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางหลักในการบรรลุเป้าหมาย ที่ตกลงไว้ร่วมกัน แผนยุทธศาสตร์จึงเป็นกรอบแนวทางสำคัญของหน่วยงานระดับรองลงไปในการนำไปกำหนด เป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการของหน่วยงานต่อไป กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดพันธกิจ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์ หรือตัวชี้วัดผลความสำเร็จในการกำหนดเกณฑ์ ในการวัดต้องคำนึงถึง 1) สิ่งที่ต้องการวัด (วัดอะไร) 2) ปริมาณ ที่ต้องการวัด (ปริมาณเท่าไร) 3) เรื่องที่ต้องการจะวัด (เรื่องอะไร) และการกำหนดยุทธศาสตร์

2.2) การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานในระดับชาติ กระทรวง และกรม ก่อนจะกำหนดเป็น แผนปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยผลผลิตกิจกรรมหลักและงบประมาณ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการ บริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ หน่วยงานที่จะเป็นผู้นำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ คือ หน่วยงานระดับกลาง โดยจะเป็น ผู้รับเป้าหมาย และแนวทางจากหน่วยงานระดับสูงมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน และส่งต่อไปยัง หน่วยงานระดับปฏิบัติการ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการและประมาณการทุกหน่วยงานสามารถเป็นได้ทั้งหน่วยงาน ระดับสูงระดับกลางและระดับปฏิบัติการ โดยขึ้นอยู่กับฐานะ (Position) ของหน่วยงานขณะที่กำลังดำเนินการ

2.3) การประเมินผล ในการบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์เน้นการวัดผลการดำเนินงานตามเครื่องชี้วัดความสำเร็จหลักที่ได้กำหนดไว้ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณประกอบด้วยเครื่องชี้วัดความสำเร็จหลักของการบรรลุเป้าหมายใน 3 ระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับกรม และระดับปฏิบัติการ ในการประเมินผลจะประเมินกันเป็นระดับ โดยหน่วยงานในระดับเหนือกว่าจะเป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานในระดับต่ำกว่า 1 ระดับ การรายงานการติดตามและการประเมินผลในการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์/ผลผลิตมากกว่าวิธีการทำงาน โดยมีจุดประสงค์ของการติดตามประเมินผลดังนี้

- (1) เพื่อวัดผลความก้าวหน้าของการดำเนินการแก่หน่วยงานที่เหนือกว่า ซึ่งเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ
- (2) เพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการ และปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร

3) แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

ซัคแมน (1967 อ้างถึง Stufflebeam & Shinkfield, 1990 : 93) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการดังกล่าวดีหรือไม่ อย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่าผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมเป็นไปตามความต้องการ หรือวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

พิสนุ พงศ์ศรี (2549 : 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของสิ่ง ๆ หนึ่ง โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

Robert E. stake (อ้างถึงสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) ได้ให้ความหมายการประเมินผลว่า เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อจะได้นำมาจัดให้เป็นระบบ ระเบียบและมีความหมายในการประเมินผล โดยใช้แบบจำลอง Stake's Countenance Model โดยมีโครงสร้าง ดังนี้ (Worthen & Sanders, 1973 : 113) แผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แบบจำลอง Stake's Countenance Model

แบบจำลองตามความคิดของ Stake มีมิติการประเมินผล 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 มิติในแนวนอน

(1) สิ่งนำเข้าหรือปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง ภาวะของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ก่อน ก่อนที่จะมีกิจกรรมหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามมา

(2) การปฏิบัติ หมายถึง ภาวะของการกระทำ การเคลื่อนไหว หรือการจัดกิจกรรมใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของงานในโครงการนั้น ๆ

(3) ผลผลิต ผลที่เกิดขึ้นจากการที่มีภาวะของการกระทำในโครงการ

ส่วนที่ 2 มิติในแนวตั้ง

(1) ส่วนของการบรรยาย หมายถึง ภาวะที่ได้เกิดขึ้นจริงหรือต้องการให้เกิดขึ้นโดยสามารถสังเกตได้ แบ่งเป็น 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนย่อยที่ 1 สิ่งที่คาดหวัง หรือวางแผนไว้เพื่อต้องการให้เกิดขึ้น และส่วนย่อยที่ 2 ผลหรือสิ่งที่เกิดจริง

(2) ส่วนของการตัดสิน หมายถึง ภาวะของการตัดสินใจในเชิงประเมิน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนย่อยที่ 1 มาตรฐานหรือเกณฑ์ ได้แก่ ภาวะที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เทียบกับปรากฏการณ์ใด ๆ ที่สังเกตได้ และเพื่อระบุว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีคุณภาพระดับใด และส่วนย่อยที่ 2 การตัดสิน ได้แก่ ผลที่เกิดจากการนำเอาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นมาเทียบกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนด

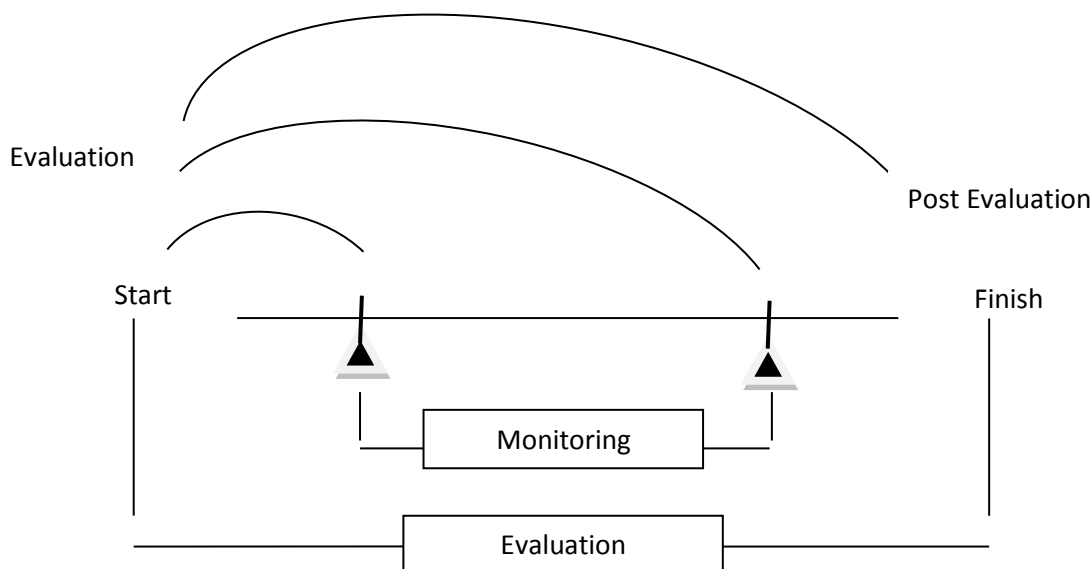
แบบจำลองนี้มุ่งเน้นความสอดคล้องและความสมเหตุสมผลของเมตริกการบรรยาย และเมตริกการตัดสินคุณค่า สำหรับความสอดคล้องมี 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 เป็นความสอดคล้องเชิงเหตุผล จะพิจารณาความสัมพันธ์ในแนวตั้งตาม Model ของ Stake และลักษณะที่ 2 เป็นความสอดคล้องที่ปรากฏขึ้นจริง หรือเป็นความสอดคล้องในเชิงประจักษ์ จะพิจารณาความสัมพันธ์ในแนวนอนตาม Model ของ Stake

4) แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของการประเมินผลโครงการ (อ้างถึงสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) แบ่งช่วงเวลาการประเมินผลเป็น 3 ระยะ ดังนี้

4.1) การประเมินผลก่อนการดำเนินงานโครงการ (Pre - Evaluation) เป็นการประเมินก่อนที่จะเริ่มดำเนินงานโครงการ ว่ามีความจำเป็นและความเป็นไปได้ของโครงการ โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จ เรียกรวมการประเมินผลประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ หรือการประเมินความต้องการที่จำเป็น

4.2) การประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินงาน (On - going Evaluation) เป็นการประเมินโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ หลังจากที่มีการดำเนินงานโครงการไประยะหนึ่ง เพื่อทราบความก้าวหน้าหรือปัญหาในการดำเนินงานโครงการ เพื่อนำผลไปใช้แก้ไขปรับปรุงโครงการให้สามารถดำเนินโครงการได้ตามวัตถุประสงค์ เรียกรวมการประเมินผลประเภทนี้ว่า การประเมินผลความก้าวหน้า

4.3) การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (Post Evaluation) เป็นการประเมินผล เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อตัดสินว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่ เรียกรวมการประเมินผลประเภทนี้ว่า การประเมินผลสรุปของโครงการ (แผนภาพที่ 2)

แผนภาพที่ 2 ประเภทของการประเมินผลตามช่วงเวลา

5) แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลสำเร็จการพัฒนา

5.1) **ดัชนีความอยู่ดีมีสุข** สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้พัฒนา “ดัชนีความอยู่ดีมีสุข” (Well - Being Index) ขึ้น ซึ่งเป็นดัชนีรวมขององค์ประกอบ 7 ด้าน เพื่อใช้ประเมินผลการพัฒนาความอยู่ดีมีสุข ทั้งผลในภาพรวมและผลแต่ละด้าน ให้สามารถระบุขนาดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ดัชนีความอยู่ดีมีสุขได้มีการพัฒนาและทดสอบความถูกต้องเป็นระยะ ๆ จากเดิมมี 5 ด้าน ได้เพิ่มเติมเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้ การกระจายรายได้ สภาพแวดล้อมชีวิตครอบครัว และการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ ซึ่งทั้ง 7 องค์ประกอบ ครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิตใช้ในการติดตามและประเมินผล

(1) การจัดทำดัชนีรวม เนื่องจากกรอบแนวคิดความอยู่ดีมีสุขที่จะนำมาคำนวณเป็นดัชนีรวมเพียงตัวเดียวประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ถึง 7 เรื่อง ซึ่งมีแนวความคิดและเป้าหมายการพัฒนาที่แตกต่างกัน ทำให้การวัดผลการพัฒนาแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น เพื่อให้สามารถวัดผลสำเร็จและติดตามการเปลี่ยนแปลงของผลการพัฒนาได้อย่างครบถ้วน จึงกำหนดแนวทางการประเมินผลออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

(1.1) ขั้นตอนแรก วัดผลสำเร็จของการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับคน ซึ่งมีตัวชี้วัด 2 กลุ่ม คือ ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายที่มีต่อคน และตัวชี้วัดกระบวนการพัฒนาที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาที่มีผลกระทบต่อเป้าหมายที่พึงประสงค์ ได้กำหนดคะแนนเต็มไว้ที่ 100 คะแนน หากตัวชี้วัดใดได้คะแนนมากก็แสดงว่ามีความสำเร็จมาก

(1.2) ขั้นตอนที่สอง ประเมินสถานภาพความอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยรวมว่ามี การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือคงเดิมหรือเลวลง เพื่อให้สามารถอธิบายผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนให้สาธารณชนสามารถเข้าใจได้ง่ายและสะดวกขึ้น โดยแบ่งระดับการพัฒนา ออกเป็น 5 ระดับ และได้กำหนดให้ระดับ 5 มีค่าเท่ากับ 100 คะแนน

การคำนวณดัชนีรวม การรวมดัชนีย่อยเป็นดัชนีรวมของแต่ละด้านและการรวมดัชนีแต่ละด้านเป็นดัชนีความอยู่ดีมีสุข จะประยุกต์จากสูตรของ UNDP ที่ใช้คำนวณหาดัชนีความยากจนของคน (Human Poverty Index : HPI) เนื่องจากกรอบแนวคิดและลักษณะของข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์มีความสอดคล้องกัน 3 ประการ คือ

(1.3) ผลกระทบจากการพัฒนาคนของ UNDP และการพัฒนา โดยมีคนเป็นศูนย์กลาง จะช่วยเพิ่มสมรรถนะ และความอยู่ดีมีสุขโดยรวมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

(1.4) องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขมีหลายด้าน แต่ละด้านจะมีแนวคิดและผลการพัฒนาแตกต่างกัน ทั้งวิธีวัดผลสำเร็จและอัตราการเปลี่ยนแปลงของผลการพัฒนา นอกจากนี้ตัวชี้วัดย่อยในแต่ละองค์ประกอบก็มีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถใช้ค่าเฉลี่ยทางคณิตศาสตร์อย่างง่าย มาคำนวณเป็นดัชนีรวม และใช้เป็นตัวแทนของทุกกลุ่มได้

(1.5) องค์ประกอบย่อยของความอยู่ดีมีสุขแต่ละด้านสามารถพัฒนาโดยอิสระ และมีผลต่อความอยู่ดีมีสุขต่างกัน รวมทั้งไม่สามารถใช้อัตราส่วนประกอบใดขององค์ประกอบหนึ่งอธิบายความอยู่ดีมีสุขทดแทนกันได้ สำหรับสูตรการคำนวณของ UNDP มีดังนี้

$$HPI = \left[\frac{P_1^3 + P_2^3 + P_3^3}{3} \right]^{1/3}$$

P_1, P_2, P_3 = องค์ประกอบของ HPI ซึ่งกำหนดให้มีน้ำหนักเท่ากัน

(2) ดัชนีและองค์ประกอบ การพัฒนาให้บรรลุความอยู่ดีมีสุขนั้น จะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน และต้องคำนึงถึงผลการพัฒนาทั้งในเชิงปริมาณควบคู่ไปกับเชิงคุณภาพ ดังนั้น การประเมินผล ก็จะต้องพิจารณาจากตัวชี้วัดที่เป็นการวัดผลกระทบขั้นสุดท้ายในเชิงคุณภาพ ประกอบกับตัวชี้วัดความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการพัฒนาที่จะนำไปสู่ผลกระทบขั้นสุดท้าย ด้วยการประเมินผลความอยู่ดีมีสุข ในแต่ละด้านจะมีตัวชี้วัดหลายตัว ดังนั้น เพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและทิศทางการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขในภาพรวม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้พัฒนาดัชนีความอยู่ดีมีสุข (Composite Index) ขึ้น โดยพัฒนาจากดัชนีชี้วัดสำคัญ ๆ ซึ่งครอบคลุม 15 องค์ประกอบความอยู่ดีมีสุขทั้ง 5 ด้าน จำนวน 17 ตัวชี้วัด โดยกำหนดค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรต่าง ๆ เท่ากัน เนื่องจากตัวแปรทุกตัวมีความสำคัญกับการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้คนไทยเท่าเทียมกัน

5.2) ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้นำกรอบแนวคิดความอยู่ดีมีสุขของ สศช. มาประยุกต์ และสร้างดัชนีความผาสุกของเกษตรกรขึ้น เพื่อวัดการพัฒนาการเกษตรจากการสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อสรุปว่า ความผาสุกของเกษตรกรวัดจากองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สุขอนามัย การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ข้อมูล

16 ตัวชี้วัด สำหรับวัดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การคำนวณดัชนีความสุขของเกษตรกร โดยการรวมดัชนีย่อยเป็นดัชนีรวมของแต่ละด้าน โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณดัชนีความสุขของเกษตรกร ได้แก่

$$GDH = \left(\frac{ECON^3 + HT^3 + ED^3 + SC^3 + EN^3}{5} \right)^{1/3}$$

ในที่นี้ GDH = ดัชนีความสุขของเกษตรกร (Gross Domestic Happiness)

ECON = ดัชนีด้านเศรษฐกิจ

HT = ดัชนีด้านสุขอนามัย

ED = ดัชนีด้านการศึกษา

SC = ดัชนีด้านสังคม

EN = ดัชนีด้านสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษากำหนดให้ค่าดัชนีแต่ละตัวมีน้ำหนักเท่ากัน และเนื่องจากตัวชี้วัดที่ใช้ในการศึกษา 5 ด้าน แต่ละด้านประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่มีหน่วยแตกต่างกันในการคำนวณ จึงคำนวณดัชนีความสุขแต่ละด้าน และนำไปรวมเป็นดัชนีความสุขของเกษตรกร โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวัดผลสำเร็จการพัฒนาโดยทั่วไปและที่นิยมใช้ จะดูจากผลงานที่ทำได้เทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และคำนวณออกมาเป็นค่าร้อยละ ถ้าผลการพัฒนามีค่าเข้าใกล้ 100 แสดงว่า การพัฒนามีความสำเร็จมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 คำนวณหาดัชนีในแต่ละด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจมีตัวชี้วัดทั้งหมด 6 ตัว ก็จะนำดัชนีความสำเร็จของแต่ละตัวมายกกำลัง 3 แล้วนำมาบวกกัน จากนั้นจึงหารด้วยจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมดคือ 6 และถอดรากที่ 3 จะได้ดัชนีเศรษฐกิจ สำหรับการคำนวณหาดัชนีด้านอื่น ๆ ก็สามารถคำนวณได้โดยวิธีการเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อคำนวณดัชนีครบทุกด้านแล้ว จะคำนวณหาดัชนีความสุขของเกษตรกรโดยใช้สูตรเช่นเดียวกับการคำนวณหาดัชนีในแต่ละด้าน

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อได้ดัชนีความสุขของเกษตรกรแล้ว จะแบ่งช่วงระดับความสุขออกเป็น 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

ระดับการพัฒนา	ระดับความสุข	ความหมาย
ระดับ 5	90.00 – 100.00	ดีมาก
ระดับ 4	80.00 – 89.99	ดี
ระดับ 3	70.00 – 79.99	ปานกลาง
ระดับ 2	60.00 – 69.99	ต้องปรับปรุง
ระดับ 1	น้อยกว่า 60.00	ต้องเร่งแก้ไข

5.3) เครื่องวัดข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวัดข้อมูลเชิงคุณภาพตามมาตรวัดแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) ซึ่งเป็นการกำหนดระดับของการแสดงความคิดเห็นในข้อถามแต่ละข้อว่าเห็นด้วยหรือไม่ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และกำหนดระดับคะแนนของความคิดเห็นแต่ละระดับ โดยทั่วไปจะให้คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
5 คะแนน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง/มาก
4 คะแนน	เห็นด้วย/ค่อนข้างมาก
3 คะแนน	ไม่แน่ใจ/ปานกลาง
2 คะแนน	ไม่เห็นด้วย/ค่อนข้างน้อย
1 คะแนน	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/น้อย

การกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วง ๆ มีวิธีคำนวณหาช่วงของคะแนน ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

โดยที่ คะแนนมาก คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุดตามแบบสอบถามเท่ากับ 5 คะแนน

คะแนนน้อย คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุดตามแบบสอบถามเท่ากับ 1 คะแนน

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ย = $(5 - 1) / 5 = 0.80$ จากนั้นนำช่วงคะแนนไปกำหนดระดับความสำเร็จ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ผลประเมิน
1.00 – 1.80	น้อย
1.81 – 2.60	ค่อนข้างน้อย
2.61 – 3.40	ปานกลาง
3.41 – 4.20	ค่อนข้างมาก
4.21 – 5.00	มาก

6) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และ

ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ในการติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้สอดคล้องเป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสนับสนุนแนวคิดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พัฒนาเครื่องชี้วัด “ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ” ขึ้น ใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลการพัฒนาตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศต้องการความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีภูมิคุ้มกันที่สามารถต้านทาน และปรับให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้มั่นคงก็คือพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ให้สามารถสร้างฐานรายได้ที่มั่นคงของประเทศ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ช่วยลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและบรรเทาความผันผวนทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันความสามารถปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์โลกและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อันจะทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ และมีการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรมอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ดังนั้น ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจหมายถึง “ระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจสามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม”

2.5 วิธีการประเมินผล

2.5.1 รูปแบบการประเมินผล

การประเมินผลในครั้งนี้ ใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยการประยุกต์ใช้แบบจำลองของ Stake เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความสมเหตุสมผลตามเมตริกบรรยาย (Description Matrix) ของแผนพัฒนาการเกษตรในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัย (Inputs) กระบวนการหรือกิจกรรม (Process) และผลผลิต (Outputs) ที่กำหนดเป้าหมายไว้ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น และทำการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน โดยใช้เมตริกตัดสินคุณค่า (Judgement Matrix) โดยการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับเกณฑ์หรือค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณค่าตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย ดัชนีความสำเร็จ ดัชนีความพึงพอใจของเกษตรกร และตัวชี้วัดผลการดำเนินงานต่าง ๆ

2.5.2 ประเภทการประเมินผล

เนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้ดำเนินการมา 2 ปีแล้ว แต่ยังไม่สิ้นสุดแผนฯ ที่มีกรอบระยะเวลารวม 5 ปี คือ ตั้งแต่ปี 2560 - 2564 ดังนั้น การประเมินผลในช่วงปี 2560 - 2561 จึงเป็นการประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Ongoing Evaluation) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและผลลัพธ์เบื้องต้นจากการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในปีต่อไปของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

2.5.3 แผนแบบการประเมินผล

การประเมินผลครั้งนี้ เป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับเกณฑ์หรือค่าเป้าหมายกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 และเปรียบเทียบกับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากแผนฯ ที่ผ่านมา

ทั้งนี้ เนื่องจากอยู่ระหว่างการดำเนินงานของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ดังนั้น การประเมินผลในครั้งนี้จะวัดในระดับผลผลิตและผลลัพธ์เบื้องต้น โดยใช้เกณฑ์การวัดผลสำเร็จการพัฒนา สำหรับบางตัวชี้วัดที่ได้กำหนดเป้าหมายรายปีไว้แล้ว และดัชนีความสำเร็จเป็นเกณฑ์การตัดสิน กรณีที่ไม่ได้กำหนดเป้าหมายรายปี จะวัดเฉพาะในระดับผลผลิต ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวโน้มจากผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร มีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตร

2.5.4 ประเด็นและตัวชี้วัด

เป็นการกำหนดประเด็นและตัวชี้วัดทั้งในภาพรวม และรายยุทธศาสตร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนฯ ดังนี้

1) ภาพรวม

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ด้านเศรษฐกิจ		
1.1 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจภาคเกษตร	- อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตร (GDP ภาคเกษตร)	- ร้อยละ 3 ต่อปี
	- สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ภาคเกษตร	- เพิ่มขึ้น
1.2 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจภาคเกษตร	- สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรต่อ GDP	- เพิ่มขึ้น
	- สัดส่วนดุลการค้าสินค้าเกษตรต่อ GDP	
	- สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรต่อ GDP	
	- สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรต่อ GDP	
1.3 ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจภาคเกษตร	- สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตร 10 อันดับแรก/การส่งออกสินค้าเกษตร	
	- สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรไปยัง 10 ประเทศแรก/การส่งออกสินค้าเกษตร	
2. ด้านสังคม		
2.1 คุณภาพชีวิตเกษตรกร	- ความผาสุกของเกษตรกร	- ร้อยละ 85 ในปี 2564
2.2 รายได้และการกระจายรายได้	- สัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรยากจน	- ลดลง
	- ดัชนีวัดการกระจายรายได้	- ความแตกต่างลดลง

1) ภาพรวม (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
3. ด้านการจัดการทรัพยากร การเกษตร	- ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน	- เพิ่มขึ้น

2) ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ปัจจัยนำเข้า	- จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรร	- เท่ากับแผน
2. ผลได้	- ร้อยละของผลการดำเนินงานโครงการภายใต้ ยุทธศาสตร์ที่แล้วเสร็จ	- เท่ากับแผน
3. ผลลัพธ์เบื้องต้น		
3.1 ด้านความมั่นคง ทางการเกษตร	- พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น - เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร เพิ่มขึ้น	- เป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564 (เฉลี่ยปีละ 1 ล้านไร่) - เป็น 59,460 บาทต่อ ครัวเรือน ในปี 2564
3.2 ด้านความเข้มแข็ง ของสถาบันเกษตรกร	- จำนวนสถาบันเกษตรกรที่มีศักยภาพและ ปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น - ร้อยละของสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง ในระดับมาตรฐาน - จำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เพิ่มขึ้น	- ร้อยละ 3 ต่อปี - ร้อยละ 90 (ความเข้มแข็ง ของสหกรณ์ระดับ 1 - 2) - ร้อยละ 25 (ความเข้มแข็ง ของวิสาหกิจชุมชน) - สหกรณ์การเกษตรและ กลุ่มเกษตรกร 7.35 ล้านราย ในปี 2564 หรือเฉลี่ย 1.47 ล้านราย ต่อปี - วิสาหกิจชุมชนด้าน การเกษตร 0.33 ล้านราย /22,000 กลุ่ม ในปี 2564 หรือเฉลี่ย 0.07 ล้านราย/ 4,400 กลุ่มต่อปี

3) ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลอดโซ่อุปทาน

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ปัจจัยนำเข้า	- จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรร	- เท่ากับแผน
2. ผลได้	- ร้อยละของผลการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่แล้วเสร็จ	- เท่ากับแผน
3. ผลลัพธ์เบื้องต้น		
3.1 ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร	- อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	- ขยายตัวเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5
3.2 ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐาน	- ร้อยละของจำนวนฟาร์ม/โรงงานที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน	- ร้อยละ 85 (ฟาร์มพืช/ประมง/ปศุสัตว์) - ร้อยละ 40 (โรงงาน/สถานประกอบการ)

4) ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ปัจจัยนำเข้า	- จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรร	- เท่ากับแผน
2. ผลได้	- ร้อยละของผลการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่แล้วเสร็จ	- เท่ากับแผน
3. ผลลัพธ์เบื้องต้น		
3.1 ด้านการส่งเสริมวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร	- สัดส่วนงบประมาณงานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรต่องบประมาณประจำปีของ กษ. เพิ่มขึ้น - ร้อยละงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่มีการพัฒนาต่อยอดเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ - ร้อยละของเกษตรกรและผู้รับบริการที่ได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้น	- ร้อยละ 5 ต่อปี - ร้อยละ 5 ต่อปี
3.2 ด้านการพัฒนา ระบบสารสนเทศ	- จำนวนผู้ใช้บริการจากระบบสารสนเทศการเกษตรเพิ่มขึ้น	- ร้อยละ 10 ต่อปี

5) ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ปัจจัยนำเข้า	- จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรร	- เท่ากับแผน
2. ผลได้	- ร้อยละของผลการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่แล้วเสร็จ	- เท่ากับแผน
3. ผลลัพธ์เบื้องต้น		
3.1 ด้านการจัดการทรัพยากรดิน	- จำนวนพื้นที่ที่ได้รับการจัดการและฟื้นฟูดิน	- 12.50 ล้านไร่ ในปี 2564 (เฉลี่ย 2.5 ล้านไร่)
	- จำนวนพื้นที่ที่ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม	- เทียบกับแผน
	- จำนวนพื้นที่ที่มีการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	- เทียบกับแผน
3.2 ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ	- จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาที่ได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู	- ไม่น้อยกว่า 45,000 แห่ง/ปี
	- จำนวนแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู	- ไม่น้อยกว่า 300 แห่ง/ปี
	- จำนวนพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น	- ไม่ต่ำกว่าปีละ 0.35 ล้านไร่
3.3 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรประมง	- พื้นที่ทำการประมงได้รับการบริหารจัดการ	- เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11
	- จำนวนแหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการ	- เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11
3.4 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน	- ปริมาณการใช้สารเคมีในการเกษตร	- ลดลงจากแผนฯ 11
	- ปริมาณการนำเข้าสารเคมี	- ลดลงจากแผนฯ 11
	- จำนวนพื้นที่/เกษตรกรที่หยุดเผาในพื้นที่การเกษตร	- ลดลงจากแผนฯ 11

6) ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ผลได้	- ร้อยละของผลการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่แล้วเสร็จ	- เท่ากับแผน
2. ผลลัพธ์เบื้องต้น		
2.1 ด้านการปรับโครงสร้างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	- จำนวนส่วนราชการในสังกัด กษ. ที่มีการปรับปรุงโครงสร้าง	- 15 ส่วนราชการ ในปี 2564

6) ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
2.2 ด้านการพัฒนาบุคลากร	- จำนวนข้าราชการที่เป็น Smart Officers	- ร้อยละ 20
2.3 ด้านการปรับปรุง กฎหมาย/กฎระเบียบ	- จำนวนกฎหมายที่ได้รับการจัดทำใหม่ - จำนวนกฎหมายเดิมที่มีการแก้ไข/ปรับปรุง	- 5 ฉบับ ในปี 2564 - 12 ฉบับ ในปี 2564

2.5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) **วิธีการรวบรวมข้อมูล** เนื่องจากการประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรต้องใช้ตัวชี้วัดในระดับภาครวม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งข้อมูลการศึกษา วิจัย รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจข้อมูลและการสังเกตการณ์ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร

2) แหล่งข้อมูล

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ การติดตามประเมินผลในระดับโครงการในแต่ละยุทธศาสตร์ จะพิจารณาคัดเลือกโครงการที่มีวัตถุประสงค์หลักสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ เป็นโครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561) สามารถวัดผลในเชิงปฏิบัติการ หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการได้

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานต่าง ๆ อาทิ ผลการดำเนินงานประจำปีของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภาวะเศรษฐกิจและแนวโน้ม ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร และผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคการเกษตรของกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สถิติการเกษตรของประเทศ และภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตรกรของศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนรายงานผลการศึกษาวินิจฉัย นโยบาย และสารสนเทศในช่วงปี 2560 - 2561 จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) **การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ** เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมตามประเด็นยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการที่กำหนดขึ้น และเอกสารรายงานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น รายงานผลการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ในพื้นที่ เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย

2) **การวิเคราะห์เชิงปริมาณ** ได้แก่ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งแสดงค่าเป็นดัชนีความสำเร็จการพัฒนาค่าคะแนน ค่าร้อยละ สัดส่วน และค่าเฉลี่ย เป็นต้น โดยนำเสนอรายงานแบบพรรณนา ประกอบตารางและแผนภาพอธิบายค่า

ขั้นตอนที่ 1 การวัดผลสำเร็จของการพัฒนา เป็นการวัดจากผลงานที่ทำได้เทียบกับเป้าหมาย แสดงผลเป็นค่าร้อยละ ถ้าผลการพัฒนามีค่าเข้าใกล้ 100 แสดงว่า การพัฒนามีความสำเร็จมากขึ้น โดยมีวิธีคิด และสูตรในการคำนวณคะแนน ดังนี้

$$\text{ดัชนีความสำเร็จ} = \frac{\text{ผลงานที่ทำได้}}{\text{เป้าหมายหรือเกณฑ์ที่กำหนด}} \times 100$$

ทั้งนี้ ยังมีผลการพัฒนาบางรายการที่ไม่ได้กำหนดเป้าหมายหรือเกณฑ์มาตรฐานเอาไว้ การวัดผลสำเร็จของการพัฒนาจึงต้องกำหนดอัตราส่วนต่ำสุดที่ต้องการเห็นเป็นเป้าหมายและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ว่ามีค่าเข้าใกล้เป้าหมายเพียงใด ถ้ายังเข้าใกล้ก็แสดงว่ามีโอกาสประสบผลสำเร็จมากขึ้น ค่าของความสำเร็จในกรณีนี้สามารถเขียนเป็นสมการคณิตศาสตร์ ได้ดังนี้

$$\text{ดัชนีความสำเร็จ} = \frac{\text{เป้าหมาย}}{\text{ผลงานที่ทำได้}} \times 100$$

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการประมวลผลการพัฒนาในแต่ละมิติ (ยุทธศาสตร์) เพื่ออธิบายผลการพัฒนาในแต่ละระดับ ทั้งนี้ ได้ให้น้ำหนักความสำคัญเท่ากันในทุกมิติ เพื่อให้สะท้อนการพัฒนาในแต่ละมิติอย่างเท่าเทียมกัน โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ยแบบเลขคณิตในแต่ละมิติการพัฒนา จากนั้น จึงนำดัชนีของทั้ง 4 มิติ มาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตเป็นดัชนีรวมการพัฒนาการเกษตร โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$(1) \quad \bar{X}_{ij} = \frac{\sum X_{ij}}{n_{ij}}$$

$$(2) \quad \text{ผลการพัฒนาภาพรวม} = \frac{\sum X_{ij}}{4}$$

เมื่อ i	=	ตัวชี้วัดแต่ละมิติ มีค่า 1,2,3
j	=	จำนวนมิติมีค่า 1,2,3,4
n_{ij}	=	จำนวนตัวชี้วัดในแต่ละมิติ
X_{ij}	=	คะแนนของตัวชี้วัดในแต่ละมิติ
$\bar{X}_{ij}$	=	ดัชนีการพัฒนากการเกษตร

2.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

2.6.1 ใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)

2.6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สามารถนำผลการประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุง และวางแผนการดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพจนสิ้นสุดแผนฯ

บทที่ 3

การทบทวนการพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 1 - 11

3.1 แนวทางการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา

การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) เน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการลงทุนในสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐานในรูปแบบของระบบคมนาคม และขนส่ง ระบบเขื่อนเพื่อการชลประทานและพลังงานไฟฟ้า สาธารณูปการ รัฐทุ่มเททรัพยากรเข้าไปเพื่อการปูพื้นฐานให้มีการลงทุนในด้านเอกชนเป็นหลัก

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) เร่งปรับปรุงขยายพื้นฐานทางการเกษตรให้มั่นคง และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการชลประทานและเส้นทางคมนาคม ปรับปรุงการค้นคว้าวิจัยการเกษตรให้ทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ ส่งเสริมให้ใช้วิธีการผลิตที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่และรายได้จากการผลิต ส่งเสริมการผลิตและปรับปรุงคุณภาพผลิตผลให้ได้ปริมาณ และมาตรฐานตามความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าในการเกษตรเพื่อให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยแท้จริงและถาวร ปรับปรุงระบบถือครองที่ดินให้เกษตรกรได้มีที่ดินเป็นของตนเองเพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพในรูปแบบการผลิตเพื่อการค้า มิใช่เพียงเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น รักษาขนาดการถือครองที่ดินไว้มิให้ลดน้อยลงจนเป็นอันตรายในทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปรับปรุงระบบการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายส่งเสริมสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์กลุ่มชาวนา สมาคมชลประทานราษฎร กลุ่มเกษตรกรประเภทต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยยุวเกษตรกรให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงและอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรในฐานะตัวแทนของเกษตรกรอย่างแท้จริง

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ยกระดับรายได้ ระดับการครองชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยการเร่งรัดเพิ่มผลผลิตและการจำหน่ายกับการพัฒนาสังคมชนบท ส่งสินค้าขาออกให้มากยิ่งขึ้น อันเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขดุลการค้าและการชำระหนี้ของประเทศ ลดการว่างงานและการทำงานไม่เต็มที่ของเกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรได้ฝึกกำลังกันเป็นปึกแผ่นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแก่ประเทศ

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) มุ่งเน้นปรับปรุงระบบชลประทานขนาดเล็ก และขนาดกลาง เพื่อสนับสนุนการปลูกพืชหลายครั้งในรอบปี เพิ่มศักยภาพของหน่วยงานที่ทำการวิจัยและค้นคว้าทางการเกษตร โดยเฉพาะการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ เร่งดำเนินการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการตลาด เช่น ถนนในชนบท คลังสินค้า เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับเกษตรกรและสถาบันการเกษตรอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสถาบันต่าง ๆ ในชนบท ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย และการเพิ่มรายได้ เพื่อเป็นการสร้างประสิทธิภาพให้กับภาคเกษตร ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิ์ที่ดิน ปรับปรุง

คุณภาพที่ดิน และการจัดระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับคุณภาพดิน วางแผนการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมากกว่าการมุ่งขยายอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจ เน้นความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งการแก้ปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ และเพื่อสร้างความเข้มแข็งกับภาคเกษตร โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของข้าวเป็นพิเศษ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงดินเปรี้ยวในภาคกลาง ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรับปรุงพื้นที่ในเขตชลประทาน เพื่อให้เป็นการเกษตรชลประทานที่สมบูรณ์และสามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ก่อเกิดการพัฒนาการเกษตร

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) เน้นการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทให้มากขึ้น เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนมีอาหารเพียงพอแก่การบริโภค มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งเสริมทางการผลิต การตลาดและการจ้างงาน ปรับโครงสร้างการเกษตร พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร และสร้างเสถียรภาพด้านราคา

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) รักษาอัตราการขยายตัวของภาคเกษตรให้มีเสถียรภาพและรักษาระดับราคา กระจายรายได้และยกระดับรายได้ของเกษตรกรรายากจน กลุ่มแรงงานรับจ้างภาคเกษตรกรรม และการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติการเกษตร อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ พัฒนาแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำ และเร่งรัดการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยวิธีการปฏิรูปที่ดิน

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2541) รักษาความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรในตลาดโลก อนุรักษ์พื้นที่ปุ๋ยธรรมชาติและให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรให้สูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542 - 2549) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรในตลาดโลกสร้างความมั่นคงในอาชีพ รายได้ และวิถีชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจระดับรากหญ้า ปรับระบบการบริหารจัดการภาคเกษตรบนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) เน้นการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพใช้ได้อย่างยั่งยืน และไม่กระทบสิ่งแวดล้อม กระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร และแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างเป็นธรรม เพื่อปรับโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการในภาคเกษตรให้มีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใสเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เข้มแข็ง เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้วยกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตรให้สามารถแก้ไขปัญหาชุมชนบนฐานของการพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ดินควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการผลิตทางการเกษตรที่มั่นคง ปลอดภัย และยั่งยืน

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) เน้นให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และมีความภูมิใจในอาชีพ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดสรรการผลิตที่เหมาะสมระหว่างอาหาร ผลิตภัณฑ์ และพลังงานทดแทน มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน

3.2 ผลการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีอาชีพที่มั่นคงรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและมีความภูมิใจในอาชีพ อันจะส่งผลต่อความผาสุกของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดสรรการผลิตที่เหมาะสมระหว่างผลิตภัณฑ์และพลังงานทดแทน ซึ่งจะส่งผลทำให้เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ รวมทั้งให้มีการบริการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน เกิดการใช้ทรัพยากรการเกษตรที่เหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 ผลการพัฒนาในภาพรวมจากเกณฑ์การพิจารณา 3 ตัวชี้วัด ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก แต่ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 เนื่องจากมีปัจจัยจากความผันผวนทางเศรษฐกิจและสภาพสังคมของครัวเรือน รวมทั้งการใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตของสังคมเมืองที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยมีผลการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้แก่

ด้านคุณภาพชีวิต เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และมีความภูมิใจในอาชีพ พบว่า ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80 ในปี 2559 ซึ่งเมื่อพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขอนามัย การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย มีค่าดัชนีเฉลี่ยร้อยละ 78.80 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด ค่าดัชนีเพิ่มขึ้นร้อยละ 80 โดยเฉพาะด้านการศึกษาดังแต่ปี 2558 - 2559 สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาภาคบังคับน้อยลง ต้องเร่งแก้ไข ส่วนด้านเศรษฐกิจเกษตรกรมีส่วนหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน การออมมีน้อย และด้านสิ่งแวดล้อมต้องมีการปรับปรุง สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ในขณะที่การฟื้นฟูทรัพยากรดินยังดำเนินการได้น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของประเทศ

ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีทั้งคุณภาพ และปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดสรรการผลิตที่เหมาะสมระหว่างอาหาร ผลิตภัณฑ์ และพลังงานทดแทน จากเป้าหมายเศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งพิจารณาจากด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตรหดตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0.43 ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดให้ขยายตัวร้อยละ 3 ต่อปี มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ การเกิดโรคระบาด รวมทั้งเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าอยู่ในภาวะถดถอย การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกของภาคเกษตร พบว่า ภาคเกษตรขยายตัว

ร้อยละ 2.10 เป็นผลมาจากปัจจัยทุนมากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยผลิตภาพการผลิตรวม (TFP) ร้อยละ 0.85 จะเห็นได้ว่า TFP กลับมาเป็นบวก หลังจากติดลบมาตั้งแต่แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 8 - 10 สะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตทางการเกษตรมากขึ้น นอกจากนี้ สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา ด้านการเกษตรต่อ GDP ภาคเกษตรมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 0.21 ของ GDP ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนฯ

ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน สามารถดำเนินการได้ทั้งสิ้น 57.18 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 98.42 ของเป้าหมายรวม 58.10 ล้านไร่ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในพื้นที่ทั้ง 3 ด้าน ไม่บรรลุเพียงด้านเดียวคือ พื้นที่ชลประทานที่ดำเนินการได้ร้อยละ 40 ของเป้าหมาย เนื่องจากการกำหนดเป้าหมายรายปีไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนฯ ในภาพรวม ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้อง ขั้นตอนการอนุมัติงบประมาณ ปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกร รวมถึงผู้รับเหมาก่อสร้างที่รับงานหลายแห่ง

บทที่ 4

ผลการประเมินผล

การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความมั่นคง ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคการเกษตรให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ รวมทั้งบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ซึ่งการดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว 2 ปี สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยศูนย์ประเมินผลจึงได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ในช่วงปี 2560 – 2561 โดยแบ่งการประเมินผลเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นผลการพัฒนาการเกษตรในภาพรวม และส่วนที่ 2 เป็นผลการพัฒนาการเกษตรรายยุทธศาสตร์ รายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินการพัฒนาการเกษตรภาพรวม

4.1 ผลลัพธ์ของการพัฒนาการเกษตรภาพรวม

4.1.1 การจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในช่วงปีสุดท้าย (ปี 2559) ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จนถึงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561) พบว่าการจัดสรรงบประมาณในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.12 โดยเพิ่มจาก 90,270.25 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 103,583.62 ล้านบาท ในปี 2561

สำหรับส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 17 หน่วยงาน (รวมองค์การมหาชน) ในปี 2561 ได้รับจัดสรรงบประมาณรวม 99,8830.68 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ร้อยละ 7.49 ซึ่งงบประมาณที่จัดสรร ส่วนใหญ่จะเป็นในด้านการชลประทาน รองลงมาจะเป็นด้านการส่งเสริมการเกษตร และปศุสัตว์ ส่วนรัฐวิสาหกิจมี 4 หน่วยงาน คือ การยางแห่งประเทศไทย องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย และองค์การสะพานปลา ได้รับจัดสรรในปี 2561 รวม 1,447.57 ล้านบาท ลดลงจากปี 2559 ร้อยละ 28.90 เนื่องจากการยางแห่งประเทศไทยและองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรได้รับจัดสรรงบประมาณลดลง และในส่วนของกองทุน 5 กองทุน คือ กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน กองทุนจัดรูปที่ดิน กองทุนพัฒนาสหกรณ์ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีอัตราการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.12 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การจัดสรรงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2559 – 2561

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. ส่วนราชการ	86,403.68	94,417.88	99,830.68	7.49
2. รัฐวิสาหกิจ	2,863.76	2,357.57	1,447.57	- 28.90
3. กองทุน	1,002.81	1,930.03	2,308.37	51.72
รวม	90,270.25	98,705.48	103,583.62	7.12

ที่มา : เอกสารงบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการจัดสรรงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำแนกค่าใช้จ่ายตามแผนงานและยุทธศาสตร์ พบว่า ในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2559 ในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 คิดเป็นร้อยละ 3.38 ในปี 2561 ในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 โดยแผนงานบูรณาการประเทศ มีอัตราการขยายตัวมากที่สุด ร้อยละ 7.67 ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของรัฐบาลที่ต้องการให้ดำเนินงานในลักษณะบูรณาการการทำงานร่วมกันให้มากขึ้น และลดงานตามภารกิจพื้นฐานลง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การจัดสรรงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำแนกค่าใช้จ่ายตามแผนงานพื้นฐานและยุทธศาสตร์

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. แผนงานบูรณาการประเทศ	45,919.26	47,136.28	53,234.35	7.67
2. แผนงานตามการปฏิรูปภาคเกษตร กษ.	1,011.15	1,426.97	-	-
3. แผนงานตามยุทธศาสตร์สำคัญ ต่อเนื่องและภารกิจพื้นฐาน	17,733.59	19,534.09	17,422.32	- 0.88
4. แผนงานบุคลากรภาครัฐ	25,606.24	25,884.63	25,823.001	0.42
รวม	90,270.24	93,981.97	96,479.67	3.38

ที่มา : เอกสารงบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.1.2 ด้านเศรษฐกิจภาคเกษตร

1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตร เป็นสภาวะการณ์เศรษฐกิจภาคเกษตรที่มีความมั่นคงและดำเนินการอยู่ได้ โดยอาศัยกระบวนการทางเศรษฐกิจที่มีความสอดคล้อง สมดุล และมีเสถียรภาพ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ การวัดความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะพิจารณาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจภาคเกษตร การมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก

1.1) การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ

(1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP)

ในช่วงปลายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2559) ถึงช่วงปีที่ 2 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2561) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (แบบปริมาณลูกโซ่) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 9,823,122 ล้านบาท เป็น 10,659,712 ล้านบาท โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 602,304 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 662,635 ล้านบาท ในปี 2561 เนื่องจากมีปัจจัยบวกจากการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้ปี 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานการเกษตรสู่ความยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการงานใน 13 นโยบายหลัก ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ ธนาкарสินค้าเกษตร การยกระดับสหกรณ์ ให้เข้มแข็ง แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร การยึดคืนที่ดิน ส.ป.ก. ที่ครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การพัฒนา Smart Farmer/Young Smart Farmer เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อน เศรษฐกิจการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี มาใช้ ทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิต และยกระดับการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบกับสภาพอากาศและปริมาณน้ำ ที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร ส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศนอกภาคการเกษตรก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่นกัน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปี 2559 – 2561

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12	
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
แบบปริมาณลูกโซ่			
1. ภาคการเกษตร	602,304	631,016	662,635
2. นอกภาคการเกษตร	9,304,449	9,691,270	10,083,684
3. ผลิตภัณฑ์มวลรวม	9,823,122	10,237,003	10,659,712
ณ ราคาประจำปี			
1. ภาคการเกษตร	1,236,038	1,286,586	1,324,369
2. นอกภาคการเกษตร	13,297,437	14,165,374	14,992,048
3. ผลิตภัณฑ์มวลรวม	14,533,475	15,451,960	16,316,417

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2) อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ตั้งเป้าหมายเศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตร้อยละ 3 ต่อปี พบว่า อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในช่วงปีที่สองของแผนฯ (ปี 2561) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.10 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2559 ที่มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 3.28 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาอัตราการเติบโตของภาคเกษตรในช่วงปีที่ 2 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (แบบปริมาณลูกโซ่) ขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.00 ซึ่งปัจจัยสนับสนุนมาจากการดำเนินนโยบายในด้านต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบกับสภาพอากาศและปริมาณน้ำเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตรมากกว่าปี 2559 และเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าปรับตัวดีขึ้น ส่งผลให้การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ปี 2559 - 2561

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	แผนฯ 11 ปี 2559*	แผนฯ 12		
		แผน	ปี 2560	ปี 2561
แบบปริมาณลูกโซ่				
1. ภาคเกษตร	-2.45	GDP ภาคเกษตร	3.70	5.00
2. ภาคนอกเกษตร	3.85	ขยายตัว	4.10	4.00
3. GDP รวม	3.28	ร้อยละ 3 ต่อปี	4.00	4.10

ที่มา : * สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจภาคเกษตร เป็นการพิจารณาระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งตนเองในภาคการผลิตต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยการผลิตทั้งเงินทุน เทคโนโลยี และวัตถุดิบในประเทศอย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างตลาดภายในและภายนอกประเทศ และดุลการค้า จะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของไทยในการพึ่งตนเองทั้งในด้านการผลิตและการตลาด

(1) สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ พิจารณาจากสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี) พบว่า ในช่วงปี 2560 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีสัดส่วนร้อยละ 8.33 ลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 ที่มีสัดส่วนร้อยละ 8.50 และในช่วงปีที่ 2 (ปี 2561) ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีสัดส่วนร้อยละ 8.12 ลดลงเช่นกัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจพบว่า ขาดความสมดุล ภาคอุตสาหกรรมและบริการมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสูงถึงร้อยละ 91.88 ในช่วงปี 2561 ขณะที่ภาคเกษตรซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่พึ่งพิงทรัพยากรภายในประเทศ และเป็นแหล่งอาชีพของคนในประเทศ มีสัดส่วนการผลิตภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศร้อยละ 8.12 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการเปลี่ยนแปลง เพิ่ม/ลด (ร้อยละ)
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
ณ ราคาประจำปี					
1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ					
ภาคการเกษตร	ล้านบาท	1,236,038	1,286,586	1,324,369	7.15
- สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	ร้อยละ	8.50	8.33	8.12	
2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศนอก					
ภาคการเกษตร	ล้านบาท	13,297,437	14,165,374	14,992,048	12.74
- สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	ร้อยละ	91.50	91.67	91.88	
3. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ					
	ล้านบาท	14,533,475	15,451,960	16,316,417	12.27

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2) เสถียรภาพดุลการค้าภาคเกษตร จะพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าการนำเข้า การส่งออก และดุลการค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ในด้านการนำเข้า ในช่วงปี 2559 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จนถึงช่วง 2 ปีแรก (ปี 2560 - 2561) ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มูลค่าการนำเข้าสินค้ารวมของประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.43 จาก 6,888,187 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 8,098,098 ล้านบาท ในปี 2561 ขณะที่มูลค่า การนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ 1.42 จาก 498,715 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 512,973 ล้านบาท (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว ปี 2559 - 2561 (ร้อยละ)
		ปี 2559	ปี 2560	
หน่วย : ล้านบาท				
มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมด	6,888,187	7,587,118	8,098,098	8.43
1. มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์				
นำเข้าที่สำคัญ	498,715	508,927	512,973	1.42
2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ				
	14,533,475	15,451,960	16,316,417	5.96
3. สัดส่วนมูลค่านำเข้า ต่อผลิตภัณฑ์				
มวลรวมในประเทศ (ร้อยละ)	3.43	3.29	3.14	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ด้านการส่งออกในช่วงปี 2559 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จนถึงช่วง 2 ปีแรก (ปี 2560 - 2561) ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มูลค่าการส่งออกสินค้ารวมของประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.57 จาก 7,536,527 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 8,085,563 ล้านบาท ในปี 2561 ขณะที่มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 5.41 จาก 1,249,632 ล้านบาท ในปี 2559 เป็น 1,388,541 ล้านบาท ในปี 2561 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว ปี 2559 - 2561 (ร้อยละ)
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด	7,536,527	7,996,159	8,085,563	3.57
1. มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ	1,249,632	1,434,955	1,388,541	5.41
2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	14,533,475	15,451,960	16,316,417	5.59
3. สัดส่วนมูลค่าการส่งออกฯ ต่อผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศ (ร้อยละ)	8.60	9.29	8.51	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

เมื่อพิจารณาสัดส่วนดุลการค้าภาคเกษตรตั้งแต่ปี 2559 - 2561 เกินดุลมาตลอด การพึ่งพาด้านตลาดต่างประเทศเกิดจากการเกินดุลในภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 852,037 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่าฐานรายได้ของเกษตรกรมาจากการค้ากับต่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพาการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายนอก จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในภาคเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานสูงอายุให้มากขึ้น (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 สัดส่วนดุลการค้าสินค้าเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. มูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด	7,536,527	7,996,159	8,085,563	6.57
1.1 สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	1,249,632	1,434,955	1,388,541	5.41
1.2 สินค้านอกการเกษตร	6,286,895	6,561,204	6,697,022	3.21
2. สินค้าส่งกลับออกนอกประเทศทั้งหมด	14,177	10,107	7,878	-25.45
2.1 สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	1,291	1,291	726	-25.01
2.2 สินค้านอกการเกษตร	12,886	8,526	7,152	-25.50

ตารางที่ 8 สัดส่วนดุลการค้าสินค้าเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
3. มูลค่าสินค้านำเข้า	6,888,187	7,587,118	8,098,098	8.43
3.1 สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	498,715	508,927	512,973	1.42
3.2 สินค้านอกการเกษตร	6,389,472	7,078,191	7,585,125	8.95
4. ดุลการค้า	662,517	419,148	-4,657	
4.1 สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	752,208	927,609	876,294	
4.2 สินค้านอกการเกษตร	-89,691	-508,461	-880,951	
5. สัดส่วนดุลการค้าสินค้าเกษตรต่อผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศ	4.56	2.88	-	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

1.3) ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในภาคเกษตร

ในการสร้างขีดความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการรองรับ จัดการ หรือลด ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกประเทศ เพื่อให้มีความเข้มแข็งและช่วยเสริมสร้างความมีเสถียรภาพ ของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการสร้างภูมิคุ้มกันควรดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศ และ ความสามารถในการหารายได้ของภาครัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับที่จะรักษาเสถียรภาพ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจไว้ได้ โดยจะวัดระดับของภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรจากระดับการเปิด ประเทศ ซึ่งแสดงถึงความเสี่ยงของการพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าการส่งออก สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 10 อันดับแรก และสัดส่วนมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงจากการกระจุกตัวของสินค้า ส่งออก และตลาดส่งออกหลัก รวมทั้งบางสินค้าได้รับผลกระทบจากมาตรการทางการค้า การปรับตัวลดลง จากอุปทานของตลาดโลก และความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของประเทศไม่สามารถแข่งขันกับประเทศ คู่แข่งได้ โดยสัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 10 อันดับแรก มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 13.39 ในช่วงปีสุดท้ายของแผนฯ 11 เป็นร้อยละ 13.84 ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 ในขณะที่ การส่งออกไปยังประเทศที่สำคัญ 10 อันดับแรก มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 16.00 ในช่วงปีสุดท้ายของแผนฯ 11 เหลือร้อยละ 11.51 ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 สัดส่วนปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11		แผนฯ 12	
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย
1. มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด	ล้านบาท	7,536,527	7,996,159	8,085,563	8,040,861
2. มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออก					
สำคัญ 10 อันดับแรก	ล้านบาท	1,009,003	1,146,782	1,079,393	1,113,088
- สัดส่วน	ร้อยละ	13.39	14.34	13.38	13.84
3. มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออก					
สำคัญ 10 ประเทศแรก	ล้านบาท	1,206,082	936,214	915,107	925,661
- สัดส่วน	ร้อยละ	16.00	11.71	11.32	11.51

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.4) การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก

ความสามารถของประเทศในการรับรู้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและนำมาปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหมายถึงการปรับตัวทางการผลิต การค้าระหว่างประเทศ และการปรับตัวด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะใช้สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรเป็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปรับตัว

เมื่อพิจารณาจากการจัดสรรงบประมาณสำหรับการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร เมื่อเทียบกับ GDP ภาคเกษตร พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.24 ในช่วงสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2559) เป็นร้อยละ 0.38 และ 0.26 ในช่วงปี 2560 และปี 2561 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 และเมื่อพิจารณาสัดส่วนงบประมาณวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่องบประมาณประจำปีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 เช่นกัน คือ จากร้อยละ 1.59 เป็นร้อยละ 2.53 และ 1.75 ตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายสัดส่วนงบประมาณวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อ GDP ภาคเกษตรที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 พบว่า ยังต่ำกว่าเป้าหมาย (เป้าหมายสัดส่วนร้อยละ 0.5 ของ GDP) ซึ่งการที่ภาคเกษตรจะก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 ได้ จำเป็นต้องผลักดันการจัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อสนับสนุนภาคการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11		แผนฯ 12	
		ปี 2559	แผน	ปี 2560	ปี 2561
1. GDP ภาคเกษตร	ล้านบาท	602,304		631,016	662,635
2. งบประมาณวิจัยและพัฒนา ด้านการเกษตร	ล้านบาท	1,431.69		2,373.89	1,693.21
- สัดส่วนงบวิจัยต่อ GDP ภาคเกษตร	ร้อยละ	0.24	ร้อยละ 5	0.38	0.26
3. งบประมาณประจำปีของ กษ.	ล้านบาท	90,270.24		93,981.97	96,479.67
- สัดส่วนงบวิจัยต่องบประมาณ ประจำปีของ กษ.	ร้อยละ	1.59	ร้อยละ 3.5	2.53	1.75

ที่มา : จากเอกสารรายงานประจำปีของหน่วยงานและเอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปี

4.1.3 ด้านสังคม

การพัฒนาการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ได้ดำเนินการผ่านมา 2 ปี (พ.ศ. 2560 - 2561) ผลสำเร็จตามเป้าหมายของการพัฒนาในด้านสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในภาคเกษตรให้อยู่ดีมีสุข กระจายการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันในสังคม และลดสัดส่วนคนยากจนลง

1) การกระจายการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม จะพิจารณาในประเด็นการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่กระจุกตัวที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในสังคมจากการกระจายได้ โดยวัดช่องว่างความแตกต่างของสัดส่วนการถือครองรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน พิจารณาจากสัดส่วนการถือครองรายได้ของกลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด และกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดตามควินไทล์ ซึ่งเป็นการวัดการกระจายความมั่งคั่งที่เป็นผลจากการพัฒนาประเทศ เมื่อแบ่งครัวเรือนตามการจำแนกควินไทล์ ออกเป็น 5 กลุ่มเท่า ๆ กัน กลุ่มละร้อยละ 20 โดยเรียงตามลำดับรายได้จากน้อยสุดไปยังมากที่สุด คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มรายได้ต่ำสุด (20% แรกจนที่สุด) กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีรายได้รองต่ำสุด กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่มีรายได้รองสูงสุด และกลุ่มที่ 5 กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (20% สุดท้ายรวยที่สุด)

ผลการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร ระหว่างเกษตรกรกลุ่มยากจนที่สุดและกลุ่มร่ำรวยที่สุด พบว่า ในปี 2560/61 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มยากจนสุด 20% แรก (ควินไทล์ 1) มีร้อยละ 3.16 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มที่รวยที่สุด 20% สุดท้าย (ควินไทล์ 5) สูงถึงร้อยละ 55.16 ของรายได้ทั้งหมด หรือช่องว่างทางรายได้ระหว่างกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุดเทียบกับกลุ่มยากจนที่สุด ห่างกันถึง 17.45 เท่า ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นกว่าในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งห่างกันถึง 11.43 เท่า (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 สัดส่วนรายได้ของประชากรเกษตร จำแนกตามควินไทล์ ปีเพาะปลูก 2554/55 - 2560/61

การจัดกลุ่มครัวเรือนเกษตรกร	แผนฯ 11					เฉลี่ย	แผนฯ 12 ปี 2560/61
	ปี 2555/56	ปี 2556/57	ปี 2557/58	ปี 2558/59	ปี 2559/60		
1. ควินไทล์ 1 (20% แรกจนที่สุด)	4.82	4.14	4.70	5.33	3.98	4.59	3.16
2. ควินไทล์ 2	9.46	8.63	8.83	9.01	8.37	8.86	7.53
3. ควินไทล์ 3	14.30	13.51	13.44	12.79	13.02	13.41	12.68
4. ควินไทล์ 4	21.89	20.82	20.47	19.64	20.35	20.63	21.47
5. ควินไทล์ 5 (20% สุดท้ายรวยที่สุด)	49.54	52.90	52.56	53.23	54.28	52.50	55.16
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
สัดส่วนควินไทล์ 5/ ควินไทล์ 1 (เท่า)	10.29	12.79	11.18	9.99	13.64	11.43	17.45

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน)

หมายเหตุ : ควินไทล์ คือ การแบ่งครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดออกเป็น 5 กลุ่ม เท่า ๆ กัน เรียงตามลำดับรายได้จากน้อยไปมาก

ในส่วนของคุณค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ซึ่งบ่งชี้การกระจายรายได้ในภาคเกษตร (ค่าสัมประสิทธิ์จีนิอยู่ในช่วง 0 – 1) พบว่า ในช่วงของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 เมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 พบว่า มีความเหลื่อมล้ำของรายได้ของครัวเรือนสูงกว่า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.5125 แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ในภาคเกษตร ซึ่งมีผลมาจากความเหลื่อมล้ำของรายได้ของครัวเรือนในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะเกษตรกรในภาคกลางมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มากที่สุด เท่ากับ 0.5310 เนื่องจากกิจกรรมการเกษตรต้องอาศัยปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีความแตกต่างกัน รวมทั้งกิจกรรมนอกการเกษตรมีความหลากหลายของกิจกรรม ความชำนาญและประสบการณ์ของเกษตรกรในการหารายได้นอกการเกษตร เกษตรกรที่มีความสามารถช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในวัยทำงานลดลง การเข้าถึงระบบชลประทาน และปัจจัยเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนเกษตร (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิภาคเกษตร จำแนกตามระดับภาค/ประเทศ ปีเพาะปลูก 2555/56 – 2559/60

ภาค/ทั้งประเทศ	แผนฯ 11					เฉลี่ย	แผนฯ 12 ปี 2560/61
	ปี 2555/56	ปี 2556/57	ปี 2557/58	ปี 2558/59	ปี 2559/60		
1. เหนือ	0.4456	0.4504	0.4678	0.4546	0.4959	0.4629	0.5048
2. ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.4101	0.4358	0.4119	0.4192	0.4380	0.4230	0.4912
3. กลาง	0.4397	0.4983	0.5163	0.5101	0.5240	0.4977	0.5310
4. ใต้	0.3925	0.4630	0.4508	0.4831	0.4495	0.4478	0.5295
ทั้งประเทศ	0.4419	0.4830	0.4720	0.4711	0.4959	0.4728	0.5125

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน)

หมายเหตุ : ค่าสัมประสิทธิ์ จีนิ (Gini coefficient) เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น

สัดส่วนคนจน และความรุนแรงของความยากจน จากจำนวนครัวเรือนยากจน 5,910,791 ครัวเรือน ในปี 2554/55 เพิ่มขึ้นเป็น 5,919,240 ครัวเรือน ในปี 2560/61 ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร ซึ่งวัดด้วยเส้นความยากจนสัมบูรณ์ในรูปของ Head-count ratio (การแสดงผลสัดส่วนของจำนวนประชากรที่มี รายได้ครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนต่ปีต่ำกว่าเส้นความยากจน) พบว่า สัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.39 ในปี 2554/55 เป็นร้อยละ 32.94 ในปี 2559/60 (สิ้นสุดแผนฯ 11) และลดลงเหลือ ร้อยละ 31.95 ในปี 2560/61 ซึ่งเป็นช่วงปีแรกของแผนฯ 12 ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งจากการที่กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ มุ่งเน้นการปฏิรูปภาคเกษตร ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและ มีคุณภาพมาตรฐานมากขึ้น ประกอบกับปริมาณน้ำและสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร สวนทางกับดัชนีความรุนแรงของความยากจนที่ขยับสูงขึ้นในปี 2560/61 (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 สัดส่วนคนจน และจำนวนครัวเรือนเกษตรกรยากจน ปี 2554/55 - 2560/61

ภาค/ทั้งประเทศ	แผนฯ 10		แผนฯ 11				แผนฯ 12
	ปี 2554/55	ปี 2555/56	ปี 2556/57	ปี 2557/58	ปี 2558/59	ปี 2559/60	ปี 2560/61
1. ครัวเรือนเกษตรทั้งหมด (ครัวเรือน)	5,910,791	5,904,347	5,906,538	5,903,893	5,908,184	5,919,240	5,919,240
2. ครัวเรือนเกษตรกรยากจน (ครัวเรือน)	1,500,896	1,310,741	1,476,843	1,382,928	1,256,606	1,949,841	1,891,391
3. สัดส่วนคนจน (%) (Head-count Ratio)	25.39	22.20	25.00	23.42	21.27	32.94	31.95
4. ความรุนแรงของ ความยากจน (FGT - index)	0.0443	0.0273	0.0499	0.0486	0.0279	0.0733	0.0834

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2) คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

(1) ความผาสุกของเกษตรกร แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 - 2564 มีวิสัยทัศน์ คือ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน ” ซึ่งการบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องมีการพัฒนาในทุกมิติ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ไทยให้มีความมั่นคง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ 85 เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตรฯ ในปี 2564

การวัดความผาสุกของเกษตรกรสะท้อนได้จากดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขอนามัย ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ในปี 2560 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีระดับการพัฒนาอยู่ใน ระดับดี โดยมีค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 80.87 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากระดับ 80.51 ในปี 2559 โดยปัจจัยที่ส่งผล ให้ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นและมีการพัฒนาอยู่ในระดับดีมาก ได้แก่ ด้านสุขอนามัย และด้านสังคม

สำหรับด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา โดยระดับการพัฒนาในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 14)

(1.1) ด้านสุขอนามัย ปี 2560 มีการพัฒนาอยู่ในระดับดีมาก โดยค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 97.14 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 99.01 สำหรับตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลในด้านสุขอนามัย คือ ตัวชี้วัดครัวเรือนเกษตรได้กินอาหารมีคุณภาพ มีค่าอยู่ที่ระดับ 98.47 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 98.99 ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกินอาหารมีคุณภาพของครัวเรือนเกษตร คือ รัฐบาลได้มีนโยบายด้านคุณภาพอาหาร โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดมาตรการในการผลิตและบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย ด้วยนโยบายพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหาร (GAP) และสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขมีมาตรการการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัย โดยการส่งเสริม สนับสนุน และเร่งรัดให้แหล่งบริการด้านอาหารทั่วประเทศมีคุณภาพและมาตรฐานให้ทัดเทียมภูมิภาค รวมทั้งเป็นผู้นำด้านความปลอดภัยของอาหาร รมรงค์ส่งเสริม สื่อสาร การดูแลการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารปลอดภัยทั้งระบบ และตัวชี้วัดครัวเรือนเกษตรมีการจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะมีค่าอยู่ที่ระดับ 95.78 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 99.03 โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะของครัวเรือนเกษตร คือ กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดีของประชาชน ด้วยโครงการ “บ้านสะอาด อนามัยดี ชีวิตสมบูรณ์” เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการสุขภาพที่ปกอาศัย การสุขภาพสิ่งแวดล้อมขั้นพื้นฐานในครัวเรือนส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั้งภายในบ้านและบริเวณบ้านโดยรอบให้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักสุขภาพ รวมทั้งสร้างพฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคลที่ดีตลอดจนการมีส่วนร่วมพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน/ชุมชน

(1.2) ด้านสังคม มีการพัฒนาอยู่ในระดับดีมาก ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 91.78 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 มีค่าอยู่ที่ระดับ 91.21 สำหรับตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ ตัวชี้วัดคนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือนมีค่าอยู่ที่ระดับ 99.94 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 99.70 สืบเนื่องจากสังคมไทยถือสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการเกื้อหนุนและดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุเป็นอย่างดี ประกอบกับกระทรวงสาธารณสุขให้ความสำคัญในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ มีมาตรการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้แข็งแรง หรือลดโอกาสที่จะเกิดการเจ็บป่วยให้น้อยที่สุด รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดครัวเรือนมีความอบอุ่น มีค่าที่ระดับ 99.13 ลดลงเล็กน้อยจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 99.85 โดยมีปัจจัยหลักคือ เป็นลักษณะสำคัญทางสังคมของครัวเรือนเกษตรที่มีเอกลักษณ์ที่ดี มีความอบอุ่นทางจิตใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน ตัวชี้วัดการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร มีค่าอยู่ที่ระดับ 90.14 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 89.79 โดยภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ปัญหาสามารถพึ่งตนเองได้ และตัวชี้วัดเกษตรกรมีความภูมิใจต่อความสำเร็จในการทำอาชีพเกษตร มีค่าอยู่ที่ระดับ 72.95 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 68.78 ทั้งนี้ ค่าดัชนีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากเกษตรกรเกิดความรู้สึกมั่นคงในอาชีพทางการเกษตรมากขึ้น จากการศึกษาที่ภาครัฐมีนโยบายและมาตรการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกษตรกรมีศักยภาพทางด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

(1.3) ด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 75.67 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 67.85 โดยตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลสูงสุด คือตัวชี้วัดเงินออมของครัวเรือนเกษตร มีค่าอยู่ที่ระดับ 100.00 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 74.45 รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดการมีสิทธิในที่ดินทำกิน มีค่าอยู่ที่ระดับ 76.83 ลดลงเล็กน้อยจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 76.84 ตัวชี้วัดรายได้ครัวเรือนเกษตรมีค่าอยู่ที่ระดับ 72.83 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 71.07 ตัวชี้วัดรายจ่ายไม่จำเป็นของครัวเรือนเกษตร (เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ และยาสูบ) มีค่าอยู่ที่ระดับ 70.00 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 65.38 และตัวชี้วัดการมีงานทำของแรงงานเกษตร มีค่าอยู่ที่ระดับ 66.36 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 62.51 ส่วนตัวชี้วัดที่ต้องเร่งแก้ไข คือ ตัวชี้วัดสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตร ซึ่งยังคงมีค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 50.00 มาตั้งแต่ปี 2555

จากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า รายได้ครัวเรือนเกษตรในปี 2560 เท่ากับ 207,321 บาทต่อปี เพิ่มขึ้นจาก 200,598 บาทต่อปี ในปี 2559 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.35 ขณะที่รายจ่ายครัวเรือนเกษตร ในปี 2560 เท่ากับ 243,178 บาทต่อปี ลดลงจาก 247,732 บาทต่อปี ในปี 2559 หรือลดลงร้อยละ 1.84 ส่งผลให้เงินออมของครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 52,709 บาทต่อปี ในปี 2559 เป็น 66,100 บาทต่อปี ในปี 2560 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 25.40 ซึ่งเป็นผลจากนโยบายของภาครัฐที่ให้ความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับมาตรฐานของการเกษตร โดยยกระดับให้เป็นสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร สร้างความภาคภูมิใจในการเป็นเกษตรกร และยังมีนโยบายการจัดสรรที่ดินโดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จากที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตร ยังคงต้องเร่งแก้ไขเนื่องจากหนี้สินของครัวเรือนเกษตรในปี 2560 เท่ากับ 123,454 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งเท่ากับ 122,695 บาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.62 ทั้งนี้หนี้สินส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 50 ใช้เพื่อการลงทุนทำการเกษตร อาทิ ทรัพย์สินเกษตร ปัจจัยการผลิต ส่วนเงินกู้ที่เหลือนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดินทำการเกษตร และมีเพียงประมาณร้อยละ 1 - 2 ของมูลค่าหนี้สินนำมาใช้เพื่อการศึกษา นอกจากนี้ทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรในปี 2560 เท่ากับ 1.90 ล้านบาท ลดลงจากปี 2559 ซึ่งเท่ากับ 2.11 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 9.87

(1.4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง โดยค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 66.71 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 66.20 สำหรับตัวชี้วัดสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม คือตัวชี้วัดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรดิน มีค่าอยู่ที่ระดับ 71.15 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 70.25 และตัวชี้วัดสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ ยังคงมีค่าอยู่ที่ระดับ 61.58 มาตั้งแต่ปี 2559 ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีการรณรงค์ปลูกป่าเพิ่มขึ้นในโอกาสต่าง ๆ และส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่การบุกรุกทำลายป่าก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จากความต้องการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร และการบุกรุกพื้นที่อุทยานเพื่อธุรกิจด้านโรงแรมและที่พัก จึงส่งผลให้การเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำและป่าเศรษฐกิจยังไม่ชัดเจนมากนัก

(1.5) ด้านการศึกษา มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 60.76 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 65.17 โดยตัวชี้วัดที่มีผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา คือ ตัวชี้วัดสมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ มีค่าอยู่ที่ระดับ 45.50 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 58.35 และตัวชี้วัดจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม มีค่าอยู่ที่ระดับ 70.76 ลดลงเล็กน้อยจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 70.81 สำหรับปัญหาทางด้านการศึกษาของเกษตรกร เป็นผลจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ และเกษตรกรไทยเป็นกลุ่มอาชีพที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดในประเทศ ทำให้ขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการปรับตัวทางด้านเทคนิค การเงิน และการบริหารจัดการ

จากผลการศึกษาดัชนีความผาสุกของเกษตรกรในปี 2560 พบว่า ตัวชี้วัดที่มีค่าดัชนีต่ำ ส่งผลกระทบต่อดัชนีความผาสุกของเกษตรกรในภาพรวม จึงจำเป็นต้องเร่งรัดในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในแต่ละด้านให้ดีขึ้น ดังนี้

1) ด้านการศึกษา ภาครัฐโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ควรสนับสนุนให้สมาชิกครัวเรือนเกษตรกร ได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าภาคบังคับ โดยผ่านทางโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา และเรียนรู้ด้วยตนเองจากเครือข่ายศูนย์ข้อมูลชุมชน แหล่งเรียนรู้ชุมชน ช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ๆ รวมถึงควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทายาทเกษตรกร เกษตรกรไทยรุ่นใหม่ให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการแข่งขันการผลิตทางด้านเกษตรกรรม

2) ด้านสิ่งแวดล้อม ภาครัฐควรส่งเสริมให้ภาคประชาชน ภาคเอกชน ปลูกป่าในโอกาสต่าง ๆ และสนับสนุนการฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรม ปลูกสวนป่าชุมชน ป่าเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน

3) ด้านเศรษฐกิจ ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการจัดทำแผนการผลิตของครัวเรือนและชุมชน ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีการผลิต ตลอดจนพัฒนาระบบการผลิตให้สามารถใช้ปัจจัยการผลิตที่มีในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ด้านสังคม ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิต และสนับสนุนให้มีการบริหารจัดการแบบครบวงจรให้มากขึ้น ทั้งรูปแบบของกลุ่มเกษตรกร เครือข่ายเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสหกรณ์

ตารางที่ 14 ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ปี 2554 – 2560

องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด	แผนฯ 10	แผนฯ 11				แผนฯ 12	
	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560
ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร	77.24	78.61	78.82	78.55	78.80	80.51	80.87
ด้านเศรษฐกิจ	70.52	69.33	69.81	65.97	70.11	67.85	75.67
1. รายได้ครัวเรือนเกษตรกร	59.29	60.32	60.76	63.13	68.98	71.07	72.83
2. การมีสิทธิในที่ดินทำกิน	76.61	78.47	78.75	78.81	77.74	76.84	76.83

ตารางที่ 14 ดัชนีความพอใจของเกษตรกร ปี 2554 – 2560 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด	แผนฯ 10		แผนฯ 11				แผนฯ 12
	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560
3. การมีงานทำของแรงงานเกษตรกร	79.60	82.39	87.11	72.41	64.81	62.51	66.36
4. รายจ่ายไม่จำเป็นของครัวเรือนเกษตรกร	71.12	69.63	67.50	63.93	64.38	65.38	70.00
5. เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร	64.39	65.00	61.72	60.00	84.60	74.45	100.00
6. สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร	68.07	50.00	50.00	50.00	50.00	50.00	50.00
ด้านสุขอนามัย	98.85	98.11	98.33	99.08	98.70	99.01	97.14
7. ครัวเรือนเกษตรกรได้กินอาหาร มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน	98.08	97.82	98.23	98.33	98.87	98.99	98.47
8. ครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดบ้านเรือน เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ	99.61	98.40	98.42	99.82	98.52	99.03	95.78
ด้านการศึกษา	55.45	56.06	59.87	59.67	61.54	65.17	60.76
9. สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษา สูงกว่าภาคบังคับ	37.22	50.56	56.09	57.22	61.38	58.35	45.50
10. จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอด เทคโนโลยีและฝึกอบรม	66.14	60.65	63.23	61.94	61.71	70.81	70.76
ด้านสังคม	85.43	86.43	86.96	87.39	85.63	91.21	91.78
11. เกษตรกรมีความภูมิใจต่อความสำเร็จ ในการทำอาชีพเกษตรกร	59.16	69.16	70.81	73.93	69.17	68.78	72.95
12. ครัวเรือนมีความอบอุ่น	99.91	99.63	99.75	99.82	98.16	99.85	99.13
13. คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคน ในครัวเรือน	99.95	99.22	99.97	99.98	99.99	99.70	99.94
14. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบัน เกษตรกร	67.12	65.87	65.72	64.73	61.76	89.79	90.14
ด้านสิ่งแวดล้อม	57.51	69.07	65.85	65.70	65.41	66.20	66.71
15. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมด ของประเทศ	63.44	61.84	61.84	61.89	61.88	61.58	61.58
16. การฟื้นฟูทรัพยากรดิน	50.00	75.03	69.41	69.12	68.59	70.25	71.15

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : คะแนนอยู่ระหว่าง	90.00 – 100.00	= การพัฒนาอยู่ในระดับดีมาก
คะแนนอยู่ระหว่าง	80.00 – 89.99	= การพัฒนาอยู่ในระดับดี
คะแนนอยู่ระหว่าง	70.00 – 79.99	= การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนอยู่ระหว่าง	60.00 – 69.99	= การพัฒนาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง
คะแนนน้อยกว่า	น้อยกว่า 60.00	= การพัฒนาอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข

2.3) ด้านการจัดการทรัพยากรการเกษตร

จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ต้องการให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ การวัดความสำเร็จจะพิจารณาถึงทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนเพิ่มขึ้น

ผลจากการพัฒนา พบว่า ดำเนินการได้สูงกว่าเป้าหมาย โดยพื้นที่ดินทางการเกษตร ได้รับการจัดการและฟื้นฟูในช่วง 2 ปีแรก ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 รวมทั้งสิ้น 5.29 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละ 2.65 ล้านไร่ สูงกว่าเป้าหมายรายปี ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นาดำเนินการได้ทั้งสิ้น 101,689 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 112.99 ของเป้าหมาย รวม 90,000 แห่ง และแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปีละไม่น้อยกว่า 300 แห่ง รวม 2 ปี สามารถดำเนินการได้ 1,681 แห่ง

ในส่วนของพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 470,083 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.15 ของเป้าหมายรวม 2 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่ชลประทานที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000 ไร่ พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของแผนฯ เนื่องจากการดำเนินการที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ มีระยะเวลาการก่อสร้างที่นาน ประกอบกับผู้รับจ้างปฏิบัติงานล่าช้า เนื่องจากนำเครื่องจักร/เครื่องมือเข้าปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับแผนงาน ผ่นตกหนักในพื้นที่ ทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถเข้าปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและมีปัญหาที่ดิน เนื่องจากไม่สามารถส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับจ้าง

จากการพัฒนาการเกษตรในระยะแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งจากตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผลภาพรวมที่กำหนดทั้ง 7 ตัวชี้วัด พบว่า ผลการพัฒนาประสบผลสำเร็จอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 4 ตัวชี้วัด ที่ค่าคะแนนระดับ 5 คือ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตร รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร พื้นที่ดินทางการเกษตรได้รับการจัดการและฟื้นฟู แหล่งน้ำในไร่นา/แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูอยู่ในเกณฑ์ดี ที่ค่าคะแนนระดับ 4 คือ ความผาสุกของครัวเรือนเกษตรกร แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 66.71 ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีการรณรงค์ปลูกป่าเพิ่มขึ้น และส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่การบุกรุกทำลายป่าก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จากความต้องการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร และการบุกรุกพื้นที่อุทยาน เพื่อธุรกิจด้านโรงแรมและที่พัก และด้านการศึกษา มีการพัฒนาอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข ค่าดัชนีอยู่ที่ระดับ 60.76 ลดลงจากปี 2559 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 65.17 ปัญหาทางด้านการศึกษาของเกษตรกรเป็นผลจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ และเกษตรกรไทยเป็นกลุ่มอาชีพที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดในประเทศ ทำให้ขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการปรับตัวทางด้านเทคนิค การเงิน และการบริหารจัดการ และอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเร่งปรับปรุง 2 ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ภาคเกษตร และการเพิ่มพื้นที่ชลประทาน (ตารางที่ 15 และ 16)

ตารางที่ 15 สรุปผลการพัฒนาการเกษตรในภาพรวมของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561)

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	แผนฯ 12		รวม/เฉลี่ย	ร้อยละของเป้าหมาย
		ปี 2560	ปี 2561		
1. ด้านเศรษฐกิจ					
1.1 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคเกษตร (GDP ภาคเกษตร)	ร้อยละ 3 ต่อปี	3.70	5.00	4.35	145.00
1.2 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจภาคเกษตร					
- สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรต่อ GDP	ร้อยละ	8.33	8.12	8.23	-
- สัดส่วนมูลค่าการค้าภาคเกษตรต่อ GDP	ร้อยละ	2.88	-	2.88	-
- สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรต่อ GDP	ร้อยละ	9.29	8.51	8.90	-
- สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรต่อ GDP	ร้อยละ	3.29	3.14	3.22	-
1.3 ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจภาคเกษตร					
- สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญ 10 อันดับแรก/การส่งออกสินค้าเกษตร	ร้อยละ	14.34	13.38	13.86	-
- สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญ 10 ประเทศแรก* การส่งออกสินค้าเกษตร	ร้อยละ	17.71	11.32	11.52	-
1.4 การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกในภาคเกษตร					
- สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ภาคเกษตร	ร้อยละ 0.5	0.38	0.26	0.32	64.00
2. ด้านสังคม					
2.1 รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร	เพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาทต่อครัวเรือน	58,975	74,483	66,729	112.23
2.1 สัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรยากจนต่อครัวเรือนเกษตรกร	ร้อยละ	31.95	-	31.95	-
2.2 การกระจายการพัฒนาที่เสมอภาคและเป็นธรรม					
- สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ (Gini Index)	น้อยกว่า ร้อยละ 0.50	0.51	na	0.51	98.04
- ความเหลื่อมล้ำของรายได้ (สัดส่วนการถือครองรายได้ของกลุ่มเกษตรกรที่รวยที่สุดกับกลุ่มที่ยากจนที่สุด)	ไม่เกิน 10 เท่า	17.45	-	17.45	57.31
2.3 ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร	ร้อยละ 100	80.87	na	80.87	80.87
3. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ					
3.1 พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู	2.50 ล้านไร่/ปี	2.63	2.66	2.65	106.00
3.2 การพัฒนาและฟื้นฟู	45,300 แห่ง	47,351	56,019	51,685	114.47
- แหล่งน้ำในไร่นา	ไม่น้อยกว่าปีละ 45,000 แห่ง	46,976	54,713	50,845	112.99
- แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	ไม่น้อยกว่าปีละ 300 แห่ง	375	1,306	841	280.17
3.3 พื้นที่ชลประทานเพิ่ม	ไม่ต่ำกว่าปีละ 0.35 ล้านไร่	0.20	0.27	0.24	68.57

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 16 ผลสำเร็จภาพรวมของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561)

รายการ	เป้าหมายของแผนฯ	ผลการพัฒนา	ค่าคะแนน	แปลผลการประเมิน
1. ความผาสุกของเกษตรกร	ร้อยละ 85	ร้อยละ 80.87	4	ดี
2. รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร	เพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาท/ครัวเรือน ในปี 2564	66,729 บาท/ครัวเรือน/ปี (ร้อยละ 112.23 ของเป้าหมาย)	5	ดีมาก
3. เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโต (GDP ภาคเกษตร)	ร้อยละ 3 ต่อปี	ร้อยละ 4.35 ต่อปี (ร้อยละ 145 ของเป้าหมาย)	5	ดีมาก
4. สัดส่วนการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ภาคเกษตร	ร้อยละ 0.50	ร้อยละ 0.32 (ร้อยละ 64.00 ของเป้าหมาย)	2	ควรปรับปรุง
5. ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟู/ใช้ประโยชน์อย่างสมดุล				
5.1 พื้นที่ดินทางการเกษตร	ปีละ 2.50 ล้านไร่	2.65 ล้านไร่ (ร้อยละ 106.00 ของเป้าหมาย)	5	ดีมาก
5.2 แหล่งน้ำในไร่นา/แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	ไม่น้อยกว่าปีละ 45,300 แห่ง	51,685 แห่ง (ร้อยละ 114.47 ของเป้าหมาย)	5	ดีมาก
5.3 พื้นที่ชลประทาน	ไม่ต่ำกว่าปีละ 0.35 ล้านไร่	0.24 ล้านไร่ (ร้อยละ 68.57 ของเป้าหมาย)	2	ควรปรับปรุง

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : เกณฑ์คะแนน	ระดับ 5 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	ร้อยละ 90.00 – 100.00	= ดีมาก
	ระดับ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	ร้อยละ 80.00 – 89.99	= ดี
	ระดับ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	ร้อยละ 70.00 – 79.99	= ปานกลาง
	ระดับ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	ร้อยละ 60.00 – 69.99	= ปรับปรุง
	ระดับ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	น้อยกว่าร้อยละ 60.00	= เร่งแก้ไข

ส่วนที่ 2 การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตร

4.2 ผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตร เพื่อขับเคลื่อนแผนพัฒนากการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ยุทธศาสตร์การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ดังนี้

ภาพที่ 3 ความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

4.2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

การพัฒนาการเกษตรในช่วงที่ผ่านมาจะยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เน้นความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งนอกจากการให้ความสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรแล้ว แผนพัฒนาการเกษตรฉบับนี้ยังให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินการในรูปแบบของธุรกิจเกษตร โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลและประยุกต์ใช้ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาที่ผ่านมา เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคง สามารถพัฒนาอาชีพเกษตร สร้างรายได้และมีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และพัฒนาให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีแนวทางพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ดังนี้

เกษตรกร แนวทางพัฒนา ประกอบด้วย ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำการเกษตร เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร การปรับเปลี่ยนทัศนคติด้วยการสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในการสืบทอดอาชีพเกษตร สร้างระบบสวัสดิการแก่เกษตรกร โดยผลักดันให้มีกองทุนสวัสดิการเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีหลักประกันความมั่นคงในอาชีพที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ปรับโครงสร้างหนี้สินเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยดำเนินกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบที่เหมาะสม อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer)

สถาบันเกษตรกร แนวทางพัฒนา ประกอบด้วย สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยการสร้างต้นแบบการผลิตสินค้าเกษตรมาตรฐานตลอดโซ่อุปทานที่ประสบผลสำเร็จในแต่ละชนิด สนับสนุนความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อยให้เกิดการพัฒนาการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรผ่านการส่งเสริมในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน พัฒนาเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรผ่านระบบสารสนเทศ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็ง พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งสามารถต่อยอดเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เชื่อมโยง และบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ได้มีการกำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญตามยุทธศาสตร์ไว้ โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร มี 5 แนวทาง และมีแผนงาน/โครงการสำคัญ ประกอบด้วย พัฒนาเกษตรกรด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรสู่ธุรกิจเกษตร พัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ พัฒนาและส่งเสริมเครือข่ายสถาบันเกษตรกร ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และธนาคารสินค้าเกษตร รวมทั้งแผนงาน/โครงการตามภารกิจพื้นฐาน (Function) ของหน่วยงาน ตลอดจนแผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล (Agenda)

1) ผลการดำเนินงาน

1.1) เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านการเกษตร ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด และการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ ลูกหลานเกษตรกรหรือบุคคลทั่วไปที่มีความมุ่งมั่นจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบธุรกิจเกษตร การจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ทางการเกษตรไปถ่ายทอดและพัฒนาชุมชนผ่านการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer ส่งเสริมอาชีพการเกษตรให้แก่เครือข่ายเกษตรกร และเกษตรกรทั่วไป รวมทั้งมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างรวดเร็ว ทัวถึง แม่นยำ นำความรู้

ผู้บริการ ประสานความช่วยเหลือเพื่อเกษตรกรในหมู่บ้านชุมชน ในช่วงปี 2560 – 2561 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ดำเนินการได้ทั้งสิ้น 143,192 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.55 ของเป้าหมายรวม (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ผลการเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร ปี 2560 – 2561

หน่วย : ราย

รายการ	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
1. พัฒนาเกษตรกรสู่เกษตรกรปราดเปรี๊อง	52,959	50,535	39,903	38,467	92,862	89,002	95.84
2. พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer	1,836	1,836	2,695	2,954	4,531	4,790	105.72
3. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางการเกษตร	29,400	29,400	-	-	29,400	29,400	100.00
4. พัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร	20,000	20,000	-	-	20,000	20,000	100.00
รวม	104,195	101,771	42,598	41,421	146,793	143,192	97.55

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

1.2) ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ได้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง) มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในปี 2560 – 2561 รวม 140,034 ราย คิดเป็นร้อยละ 100.02 ของเป้าหมาย 140,000 ราย ผลที่เกิดขึ้นมีเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 84.24 นำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่หรือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ โดยเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำและพื้นที่ปลูกพืชให้มากขึ้น เพื่อให้มีแหล่งน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร และผลผลิตที่ได้เน้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 6,067.35 บาทต่อไร่ ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและต้นทุนการผลิตจากการพึ่งพาตนเอง โดยเกษตรกร ปี 2560 สามารถลดได้ 2,236.77 บาทต่อไร่ และเกษตรกร ปี 2561 ลดได้ 1,597.95 บาทต่อไร่ ด้านคุณภาพชีวิต เกษตรกรฯ ปี 2560 ร้อยละ 20.33 มีการออมเพิ่มขึ้น และร้อยละ 18.11 มีหนี้สินลดลง ส่วนเกษตรกรฯ ปี 2561 ร้อยละ 20.92 มีเงินออมเพิ่มขึ้น และร้อยละ 11.64 มีหนี้สินลดลง และเกษตรกร ร้อยละ 51.89 มีการเผยแพร่ขยายผลให้เกษตรกรรายอื่น เพื่อให้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไป

โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 8,820 ราย ครบตามเป้าหมาย โดยเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนโดยการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรเพิ่มพื้นที่ปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ส่วนพื้นที่นาข้าวมีพื้นที่ลดลง เนื่องจากปรับเปลี่ยนไปปลูกชนิดพืช และพันธุ์พืชที่หลากหลาย เกษตรกรร้อยละ 19.58 มีค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลดลง 578.69 บาทต่อเดือน เกษตรกรร้อยละ 54.28 มีผลตอบแทนสุทธิเพิ่มขึ้น 2,122.03 บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.29 ทั้งนี้เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วเกษตรกรร้อยละ 65.24 จะทำเกษตรผสมผสาน ร้อยละ 32.93 จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และร้อยละ 1.83 จะทำเกษตรเชิงเดี่ยว เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการขุดบ่อเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร และต้องใช้งบลงทุนเป็นจำนวนมากในการปรับพื้นที่และกิจกรรมการเกษตร

โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 5,400 ราย คิดเป็นร้อยละ 154.29 ของเป้าหมาย 3,500 ราย และดำเนินการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 3,384 ราย คิดเป็นร้อยละ 102.55 ของเป้าหมาย 3,300 ราย จากการติดตามประเมินผล พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 81.82 มีการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการเกษตรและการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกษตรกร ร้อยละ 65.91 เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการผลิตสินค้าเพื่อใช้เองในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงลดการใช้สารเคมีลง อีกทั้งสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้เฉลี่ย 777.08 บาทต่อเดือน

งบประมาณบางกิจกรรมไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของโครงการ เกษตรกรมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ บางรายคุณสมบัติไม่ครบตามที่โครงการกำหนดในกลุ่ม มีความต้องการปัจจัยการผลิตที่หลากหลายและแตกต่างกัน เกษตรกรที่เพิ่งเริ่มตั้งกลุ่มตามโครงการซึ่งเป็นระยะเริ่มต้น มีกระบวนการกลุ่มที่ยังไม่เข้มแข็ง เกษตรกรในกลุ่มให้ความร่วมมือน้อย อีกทั้งการดำเนินโครงการไม่ได้เน้นถึงการปรับพื้นที่เพื่อจัดทำแหล่งน้ำ โดยงบประมาณใช้จ่ายไปกับการอบรมให้ความรู้ สนับสนุนปัจจัยการผลิต และการบริหารจัดการโครงการสำหรับการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป ควรสนับสนุนงบประมาณให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของโครงการ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรรมยั่งยืน โดยผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หรือศูนย์เครือข่ายฯ ที่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรรมยั่งยืน หรือเป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรายอื่น ๆ การกำหนดเป้าหมายควรเป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่ และความพร้อมของเกษตรกร โดยให้สามารถกระจายเป้าหมายภายในจังหวัดหรือภาคได้ และการดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควรคำนึงถึงการปรับพื้นที่ตามองค์ประกอบของเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นเรื่องแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ผลการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ปี 2560 – 2561

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน	หน่วย : ราย								
		ปี 2560			ปี 2561			รวม		
		แผน	ผล	ร้อยละ	แผน	ผล	ร้อยละ	แผน	ผล	ร้อยละ
1. ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายในหลวง)	สป.กษ.	70,000	70,034	100.05	70,000	70,172	100.25	140,000	140,034	100.02
2. ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรรมยั่งยืน	กสก.	8,820	8,820	100.00	-	-	-	8,820	8,820	100.00
3. ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ ในเขตปฏิรูปที่ดิน	สปก.	3,500	5,400	154.29	-	-	-	3,500	5,400	154.29
4. พัฒนาการเกษตรตาม แนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	สป.กษ.	15,200	15,889	104.53	15,200	15,556	102.34	30,400	31,089	102.27

ตารางที่ 18 ผลการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ปี 2560 – 2561 (ต่อ)

หน่วย : ราย

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย งาน	ปี 2560			ปี 2561			รวม		
		แผน	ผล	ร้อยละ	แผน	ผล	ร้อยละ	แผน	ผล	ร้อยละ
5. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชน	สป.กษ.	3,300	3,384	102.55	-	-	-	3,300	3,384	102.55
รวมทั้งสิ้น		100,820	103,527	102.68	85,200	85,728	100.62	186,020	188,727	101.46

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

1.3) การพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ ด้วยการพัฒนาศักยภาพ

ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และขยายฐานองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านไปสู่เกษตรกรและชุมชน เครือข่ายอื่น ๆ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ทำการเกษตร ให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน ผ่านโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขยายผลการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจในการดำเนินการพัฒนาการเกษตร ตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ และมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้าได้ โดยมีผลการจัดตั้งศูนย์ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต่อเนื่องจนถึงในช่วงของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 จำนวน 277 ศูนย์ เกษตรกร ผ่านการอบรม 31,445 ราย คิดเป็นร้อยละ 103.44 ของเป้าหมาย (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 การขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านศูนย์เครือข่าย
ปราชญ์ชาวบ้าน

รายการ	ปี 2560		ปี 2561		รวม	
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล
1. ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่ร่วมโครงการ (ศูนย์)	120	139	120	138	240	277*
2. จัดอบรมเกษตรกร (ราย)	15,200	15,889	15,200	15,556	30,400	31,445

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (รายงานผลการติดตามผลการดำเนินงานแผนงาน/โครงการสำคัญของ กษ. ปี 2560 – 2561)
หมายเหตุ : * จำนวนศูนย์เครือข่ายฯ มีทั้งศูนย์เดิมและศูนย์ที่ตั้งใหม่

พัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ให้เป็นศูนย์กลาง
บูรณาการข้อมูลทางวิชาการจากภาครัฐ และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลชุมชน รวมทั้งพัฒนาศูนย์เครือข่าย
และจุดเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร
ด้านต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ ในการดำเนินการในช่วงปี 2560 – 2561 สามารถพัฒนาศักยภาพ
ศพก. 882 แห่ง ตามเป้าหมาย สร้างเครือข่าย ศพก. 17,975 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 110.15 และถ่ายทอดความรู้
ให้แก่เกษตรกร จำนวน 226,736 ราย คิดเป็นร้อยละ 101.45 ของเป้าหมาย (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ผลการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2560 - 2561

รายการ	หน่วย	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
		แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)								
1. พัฒนาศักยภาพของ ศพก.	ศูนย์	882	882	882	882	882	882	100.00
2. สร้างเครือข่าย ศพก.	ศูนย์	8,820	10,533	7,498	7,442	16,318	17,975	110.15
3. อบรมเกษตรกร	ราย	44,100	44,100	179,397	182,636	223,497	226,736	101.45

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

1.4) สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินแผนงาน/โครงการภายใต้แนวทางสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ส่วนใหญ่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายและมีบางโครงการสามารถดำเนินการได้สูงกว่าเป้าหมาย โดยยกระดับชั้นสหกรณ์ เป็นการยกระดับความเข้มแข็งของสหกรณ์ตามระดับชั้น และพัฒนาศักยภาพของสหกรณ์ผ่านมาตรการและโครงการต่าง ๆ เพื่อให้สหกรณ์สามารถช่วยเหลือให้บริการสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ดำเนินการจัดทำแผนการยกระดับและขอแนะนำให้กับสหกรณ์ ปี 2560 จำนวน 1,837 แห่ง ตามเป้าหมาย อบรมพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการด้านการเงิน การบัญชี จำนวน 2,316 ราย ตามเป้าหมาย และเสริมสร้างความรู้เศรษฐกิจการเงินขั้นพื้นฐานให้กับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ 14,038 ราย สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 100.27

เพิ่มศักยภาพธุรกิจรวบรวม แปรรูปและกระจายสินค้าสหกรณ์ปศุสัตว์ให้กับสหกรณ์ แนะนำส่งเสริมสหกรณ์ในการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสหกรณ์ปศุสัตว์กับสหกรณ์ผู้ผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ จำนวน 30 แห่ง ตามเป้าหมาย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการผักปลอดภัยในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร จัดประชุมเชิงปฏิบัติการและอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การตลาด ผักปลอดภัย การพัฒนามาตรฐานการผลิตสู่ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS ตลอดจนพัฒนาตลาดและสร้างเครือข่ายธุรกิจสหกรณ์ จำนวน 50 แห่ง ตามเป้าหมาย

พัฒนาการดำเนินธุรกิจและสินค้าของสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมภายใต้การเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจและการตลาดภายใต้ห่วงโซ่การผลิตนมทั้งระบบ ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการดำเนินธุรกิจและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 117 แห่ง สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 100.86 ของเป้าหมาย เพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการผลไม้มคุณภาพในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร โดยแนะนำการวางแผนในการผลิตและรวบรวมผลไม้มคุณภาพให้กับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร จำนวน 92 แห่ง ตามเป้าหมาย และประชุมเพื่อเชื่อมโยงธุรกิจ วางแผนการรวบรวมและการกระจายผลผลิตสู่ตลาดให้กับผู้บริหารสหกรณ์ จำนวน 815 ราย ตามเป้าหมาย รวมทั้งพัฒนาธุรกิจโคนมเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้กับสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมภายในห่วงโซ่การผลิตนมทั้งระบบ สนับสนุนเงินอุดหนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานชุมชนสหกรณ์โคนมระดับภาค จำนวน 5 แห่ง ตามเป้าหมาย

พัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ให้กับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ปี 2560 จำนวน 20 แห่ง ตามเป้าหมาย และปี 2561 จำนวน 52 แห่ง สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 110.64 และพัฒนาความเข้มแข็งสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ดำเนินการพัฒนาสหกรณ์ภาคเกษตรเป็นองค์กรหลักระดับอำเภอ จำนวน 320 แห่ง สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 106.67 และพัฒนาสหกรณ์ภายใต้ความร่วมมือ 1 หอการค้า 1 สหกรณ์ จำนวน 94 แห่ง สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 123.68 รวมทั้งพัฒนากลุ่มอาชีพในสถาบันเกษตรกรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดำเนินการจัดเวทีประชุมเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 147 แห่ง ต่ำกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 98.00 และสนับสนุนเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานการผลิต การตลาด และการแปรรูปสินค้ากลุ่มอาชีพ รวมมูลค่า 8.72 ล้านบาท ต่ำกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 86.89

ส่งเสริมการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกรในสถาบันเกษตรกร ดำเนินการรวบรวมเมล็ดพันธุ์จากสมาชิก จำนวน 23,292 ตัน ต่ำกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 66.55 จัดประชุมการสร้างเครือข่ายการผลิต และการตลาดเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 2,563 ราย สูงกว่าเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 113.91 (ตารางที่ 21 และ 22)

ตารางที่ 21 ผลการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ปี 2560

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560		
		แผน	ผล	ร้อยละ
1. การยกระดับสหกรณ์ให้เข้มแข็ง				
1.1 จัดทำแผนการยกระดับและเข้าแนะนำ	แห่ง	1,837	1,837	100.00
1.2 อบรมพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการด้านการเงินการบัญชี	ราย	2,316	2,316	100.00
1.3 เสริมสร้างความรู้เศรษฐกิจการเงินขั้นพื้นฐาน	ราย	14,000	14,038	100.27
2. เพิ่มศักยภาพธุรกิจรวบรวม แปรรูปและกระจายสินค้าสหกรณ์ปศุสัตว์	แห่ง	30	30	100.00
3. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการผักปลอดภัยในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร	แห่ง	50	50	100.00
4. พัฒนาการดำเนินธุรกิจและสินค้าของสหกรณ์เลี้ยงโคนมภายใต้การเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ	แห่ง	116	117	100.86
5. เพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการผลไม้คุณภาพในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร				
5.1 แนะนำการวางแผนในการผลิตและรวบรวมผลไม้คุณภาพ	แห่ง	92	92	100.00
5.2 ประชุมเพื่อเชื่อมโยงธุรกิจ วางแผนการรวบรวมและการกระจายผลผลิตสู่ตลาด	ราย	815	815	100.00
6. พัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร				
6.1 สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับการพัฒนาศักยภาพดำเนินธุรกิจ	แห่ง	20	20	100.00
6.2 สนับสนุนปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์การตลาด	ล้านบาท	Na	Na	Na

ตารางที่ 21 ผลการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ปี 2560 (ต่อ)

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560		
		แผน	ผล	ร้อยละ
7. พัฒนาความเข้มแข็งสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร				
- พัฒนาสหกรณ์ภายใต้ความร่วมมือ	แห่ง	76	73	96.05
1 หอการค้า 1 สหกรณ์				
ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์				

ตารางที่ 22 ผลการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ปี 2561

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย	ปี 2561		
		แผน	ผล	ร้อยละ
1. พัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตร				
ในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร				
1.1 สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับการพัฒนา				
ศักยภาพดำเนินธุรกิจ	แห่ง	47	52	110.64
1.2 สนับสนุนปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์การตลาด	ล้านบาท	69.94	68.33	97.70
2. พัฒนารูรจกโคมนมเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน				
ให้กับสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมภายในห่วงโซ่การผลิตนม	แห่ง	5	5	100.00
3. พัฒนาความเข้มแข็งสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร				
3.1 พัฒนาสหกรณ์เกษตรกรเป็นองค์กรหลัก				
ระดับอำเภอ	แห่ง	300	320	106.67
3.2 พัฒนาสหกรณ์ภายใต้ความร่วมมือ				
4. พัฒนากลุ่มอาชีพในสถาบันเกษตรกรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม				
4.1 จัดเวทีประชุมเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม				
จัดทำแผนพัฒนารูรจกเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์	แห่ง	150	147	98.00
4.2 สนับสนุนเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานการผลิต				
การตลาด และการแปรรูปสินค้ากลุ่มอาชีพ	ล้านบาท	9	8.72	86.89
5. ส่งเสริมการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกร				
ในสถาบันเกษตรกร				
5.1 จำนวนเมล็ดพันธุ์ที่สหกรณ์รวบรวมจากสมาชิก	ตัน	35,000	23,292	66.55
5.2 จัดประชุมการสร้างเครือข่ายการผลิต				
และการตลาดเมล็ดพันธุ์	ราย	2,250	2,563	113.91
ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์				

2) ผลการพัฒนา

2.1) ด้านความมั่นคงทางการเกษตร

(1) การเพิ่มพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

ให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบที่เหมาะสมประกอบด้วย เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ให้เกื้อกูลกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชน จากการสำรวจข้อมูลโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน) และกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า ในปี 2561 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมยั่งยืนทั้งสิ้น 2,778,613 ไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ที่กำหนดเพิ่มพื้นที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนเป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564 หรือเฉลี่ยปีละ 1 ล้านไร่ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน ปี 2561

หน่วย : ไร่

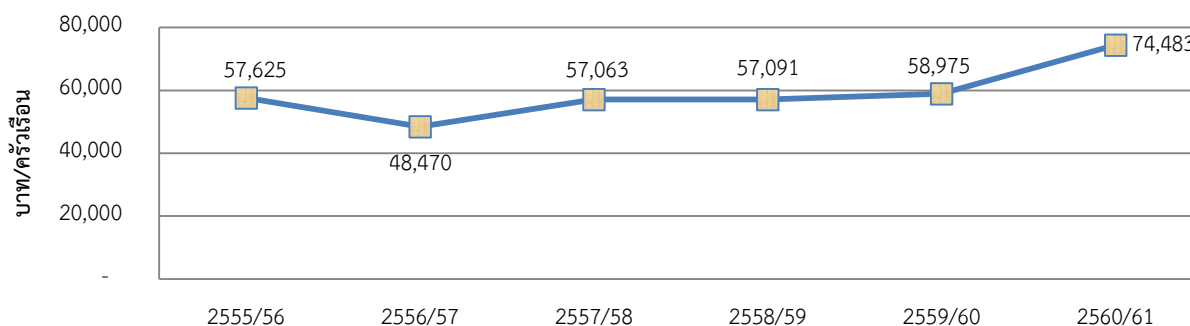
ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	แผนฯ 11		แผนฯ 12
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน	เพิ่มขึ้นเป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564	na	na	2,778,613
1. เกษตรทฤษฎีใหม่		na	na	976,899
2. เกษตรผสมผสาน		na	na	1,342,617
3. เกษตรอินทรีย์		na	na	350,000
4. เกษตรธรรมชาติ		na	na	21,166
5. วนเกษตร		na	na	36,250
6. อื่น ๆ		na	na	51,681

ที่มา : กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมพัฒนาที่ดิน
หมายเหตุ : ข้อมูลพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนในช่วงแผนฯ 11 และ แผนฯ 12 (ปี 2560) ไม่มีการสำรวจข้อมูลอย่างเป็นทางการ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เริ่มสำรวจในปี 2561

(2) รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร

ผลจากการดำเนินงานตามแนวทางต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 โดยคาดว่าจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้สุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาทต่อครัวเรือน เมื่อสิ้นสุดแผนในปี 2564 ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ในปีเพาะปลูก 2560/61 ซึ่งเป็นปีที่ 1 ของแผนฯ เกษตรกรมีรายได้สุทธิทางการเกษตรเฉลี่ย 74,483 บาทต่อครัวเรือน สูงกว่าเป้าหมาย ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผล คือ การดำเนินนโยบายของภาครัฐต่อภาคเกษตร ทั้งการยกระดับมาตรฐานการเกษตรสู่ความยั่งยืน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการช่วยลดต้นทุนการผลิต ยกกระตือรือร้นการผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน สภาพอากาศ

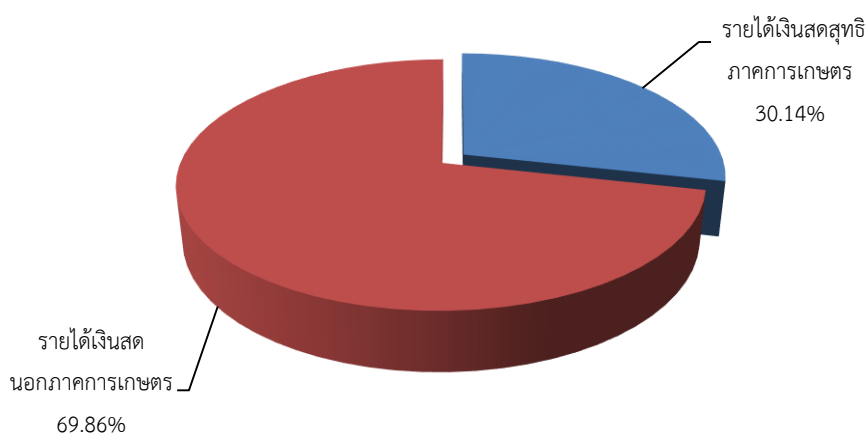
และปริมาณน้ำที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตรมากกว่าปี 2559/60 และเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าปรับตัวดีขึ้น (แผนภาพที่ 4)

แผนภาพที่ 4 รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรของครัวเรือน ตั้งแต่แผนฯ 11 - 12 (แผนฯ 12)

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

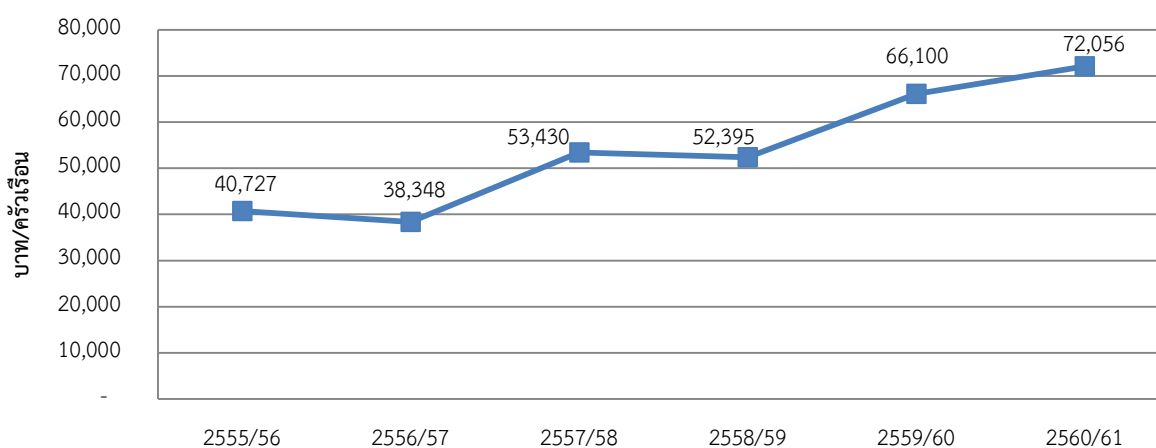
ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในส่วนของครัวเรือนเกษตร มีรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนปี 2556/61 เฉลี่ย 247,150 บาท โดยรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร หมายถึง รายได้สุทธิทางการเกษตรกับรายได้นอกภาคการเกษตร ซึ่งครัวเรือนเกษตรมีรายได้ที่เกิดจากภาคการเกษตรเพียง 74,483 บาทต่อครัวเรือน หรือร้อยละ 30.14 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมด 247,150 บาทต่อครัวเรือน โดยรายได้ทางการเกษตรสัดส่วนน้อยกว่ารายได้นอกภาคการเกษตร (172,667 บาทต่อครัวเรือน) เนื่องจากบางครัวเรือนมีรายได้จากการเกษตรปีละ 1 ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่นอกเขตชลประทานที่ทำการผลิตได้เพียงปีละ 1 ครั้ง เกษตรกรส่วนหนึ่งจะอพยพเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ เพื่อให้ มีรายได้ช่วงที่ว่างเว้นจากการทำการเกษตร รวมทั้งมีรายได้จากการส่งเสียบุตรหลานที่ไปทำงานนอกภาคการเกษตร ดังนั้น ครัวเรือนภาคการเกษตรจึงต้องพึ่งพารายได้นอกภาคการเกษตรเป็นหลัก (แผนภาพที่ 5)

แผนภาพที่ 5 สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนปี 2560/61

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในส่วนของเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จะเป็นตัวชี้วัดเศรษฐกิจครัวเรือน โดยพิจารณาจากรายได้สุทธิครัวเรือนหักด้วยรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรหรือรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน โดยพบว่า ปีเพาะปลูก 2560/61 ซึ่งเป็นปีที่ 1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ครัวเรือนเกษตรมีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 72,056 บาท สูงขึ้นกว่าปี 2559/60 ซึ่งมีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 66,100 บาท โดยมีจำนวนเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ที่สูงขึ้นในอัตราส่วนที่มากกว่ารายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร เนื่องจากครัวเรือนเกษตรมีรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตรที่ลดลง นั่นก็คือ ในปี 2560/61 แม้จะมีรายได้สุทธิที่สูงขึ้น แต่กลับมีรายจ่ายครัวเรือนที่ลดลง โดยในปี 2560/61 มีรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร จำนวน 175,094 บาท และปี 2559/2560 มีรายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร จำนวน 141,221 บาท ส่งผลให้มีอัตราเพิ่มขึ้นของเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ร้อยละ 23.99 (แผนภาพที่ 6)

แผนภาพที่ 6 เงินสดคงเหลือก่อนหักชำระหนี้ในช่วงแผนฯ 11 - 12

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

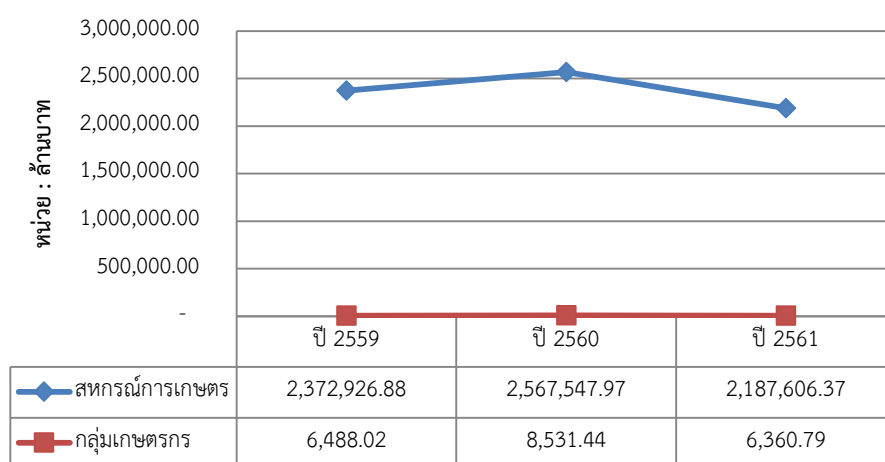
2) ด้านการรักษามาตรฐานระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร

ในการประเมินผลด้านการรักษามาตรฐานระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร จะพิจารณาจากปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรที่เพิ่มขึ้น จำนวนสถาบันเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน และการเป็นสมาชิกของสหกรณ์

(1) ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกร ผลการสนับสนุนให้สถาบันเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ โดยพิจารณาจากปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกร พบว่า ในปีที่ 1 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560) ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรมีมูลค่า 2,567,547.97 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 ร้อยละ 8.20 ในปี 2561 มีปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรรวม 2,187,606.37 ล้านบาท ลดลงจากปี 2560 คิดเป็นร้อยละ 14.80

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 พบว่า ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรต่ำกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ที่กำหนดให้มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งผลจากการลดลงของปริมาณธุรกิจแสดงถึงศักยภาพของสถาบันเกษตรกรและภาวะทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคเกษตรที่ลดลงในแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 โดยเฉพาะปี 2561 จำเป็นที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ ต้องเร่งวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลให้ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรไม่ขยายตัว เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานในระยะเวลาที่เหลือของแผนฯ เพื่อผลักดันให้บรรลุตามเป้าหมาย (แผนภาพที่ 7)

แผนภาพที่ 7 ปริมาณธุรกิจสถาบันเกษตรกร ปี 2559 - 2561

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

(2) ความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรในระดับมาตรฐาน

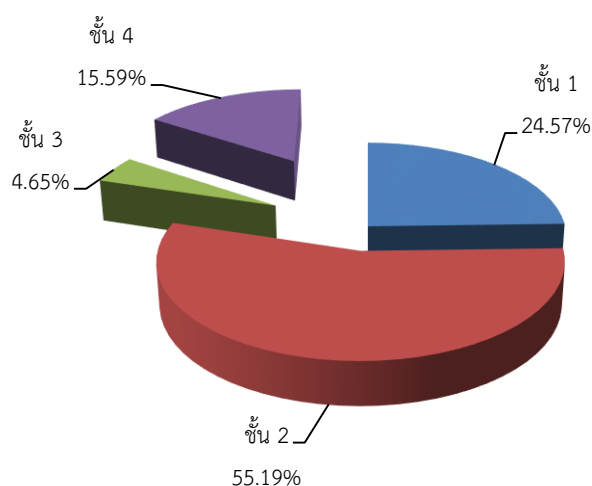
ผลการพัฒนา พบว่า สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร มีจำนวนสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานต่ำกว่าเป้าหมายของแผนที่กำหนดให้มีสถาบันเกษตรกรอยู่ในระดับมาตรฐาน ร้อยละ 90 โดยในปี 2560 มีสหกรณ์การเกษตรที่ผ่านมาตรฐาน 2,540 แห่ง หรือร้อยละ 77.96 มีกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน 3,092 แห่ง หรือร้อยละ 83.88 ในปี 2561 มีสหกรณ์การเกษตรที่ผ่านมาตรฐาน 2,426 แห่ง หรือร้อยละ 73.81 มีกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน 2,923 แห่ง หรือร้อยละ 80.57 ซึ่งมีอัตราส่วนของสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรผ่านมาตรฐานลดลงจากปี 2559 โดยสาเหตุที่ทำให้สหกรณ์ไม่ได้ระดับมาตรฐาน ส่วนหนึ่งเกิดจากผลการดำเนินงานของธุรกิจสหกรณ์สอดคล้องกับปริมาณธุรกิจที่ลดลง นอกจากนี้จากการประเมินผลของกองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรอ่อนแอเกิดจากความไม่มีวินัยและไม่ปฏิบัติตามหน้าที่สมาชิกที่ดี สมาชิกไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และการทุจริตในสหกรณ์ (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 จำนวนของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน ปี 2559 - 2561

รายการ	ปี 2559		ปี 2560		ปี 2561	
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
สหกรณ์การเกษตรผ่านมาตรฐาน	2,695	81.32	2,540	77.96	2,426	73.81
กลุ่มเกษตรกรผ่านมาตรฐาน	3,150	84.38	3,092	83.88	2,923	80.57

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม ในปี 2560 มีสหกรณ์ที่สามารถยกระดับความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2559 ซึ่งมีสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐาน (ระดับ 1 และระดับ 2) ร้อยละ 79.76 กรมส่งเสริมสหกรณ์จึงควรใช้แนวทางตามแผนพัฒนาความเข้มแข็งสหกรณ์ ปี 2559 - 2560 ต่อไป และควรพิจารณาแนวทางที่จะส่งเสริม/สนับสนุนให้สหกรณ์มีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม เพื่อยกระดับให้เป็นสถาบันเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น (แผนภาพที่ 8)

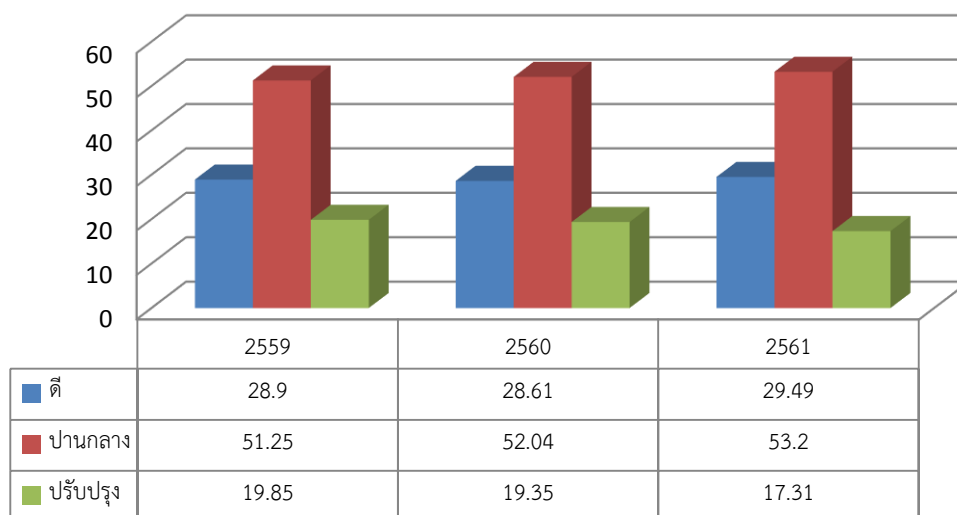
แผนภาพที่ 8 ร้อยละการจัดระดับชั้นสหกรณ์ ปี 2560

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์

ผลของการพัฒนาในการยกระดับชั้นสหกรณ์ในปี 2560 พบว่า สามารถยกระดับชั้นของสหกรณ์ได้ จำนวน 1,032 แห่ง จำแนกเป็น สหกรณ์ชั้น 2 ยกระดับสู่สหกรณ์ชั้น 1 จำนวน 570 แห่ง สหกรณ์ชั้น 3 ยกระดับสู่สหกรณ์ชั้น 1 จำนวน 27 แห่ง และสหกรณ์ชั้น 3 ยกระดับสู่สหกรณ์ชั้น 2 จำนวน 435 แห่ง

ด้านวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรที่มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานสูงกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งกำหนดให้มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ร้อยละ 25.00 จากการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร พบว่า

ในปี 2560 มีวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร 16,278 แห่ง อยู่ในระดับดี หรือร้อยละ 28.61 และในปี 2561 มีวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร 11,287 แห่ง อยู่ในระดับดี หรือร้อยละ 29.49 ซึ่งการที่วิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร มีผลการประเมินที่อยู่ในระดับดี สูงกว่าปี 2559 และสูงกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรมีผลการดำเนินงานที่ดี โดยเฉพาะด้านคุณภาพสินค้าและบริการ และด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงาน (แผนภาพที่ 9)

แผนภาพที่ 9 ผลการประเมินวิสาหกิจชุมชน ปี 2559 - 2561

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

(3) จำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

ผลการพัฒนา พบว่า มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ดังนี้

(3.1) สหกรณ์การเกษตร/กลุ่มเกษตรกร ปี 2560 มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคการเกษตร และกลุ่มเกษตรกร 7,062,971 ราย ลดลงจากปี 2559 ซึ่งมีจำนวน 7,124,450 ราย หรือลดจ ร้อยละ 0.86 ปี 2561 มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็น 7,158,974 ราย คิดเป็นอัตราเพิ่มร้อยละ 1.36 โดยพบว่ามีเกษตรกรเป็นสมาชิกสหกรณ์ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.85 แต่ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรกลับมีสมาชิกลดลง ร้อยละ 5.03 อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กำหนดให้มีสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร/กลุ่มเกษตรกร จำนวน 7,350,000 ราย ในปี 2564 ซึ่งในปี 2561 ยังต่ำกว่าเป้าหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเร่งส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรตระหนัก ถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกของสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกรให้บรรลุตามเป้าหมายในปี 2564 จำนวน 7,350,000 ราย (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 จำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร ปี 2559 – 2561

ประเภท	จำนวนสมาชิก (ราย)			อัตราเพิ่ม/ลด (%)
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. สหกรณ์	6,593,605	6,556,005	6,677,500	1.85
1.1 สหกรณ์การเกษตร	6,393,812	6,347,762	6,472,591	1.97
1.2 สหกรณ์ประมง	15,148	14,932	15,128	1.31
1.3 สหกรณ์นิคม	184,645	193,311	189,781	- 1.83
2. กลุ่มเกษตรกร	530,845	506,966	481,474	- 5.03
2.1 กลุ่มเกษตรกรทำนา	286,944	272,759	257,111	- 5.74
2.2 กลุ่มเกษตรกรทำไร่	70,542	66,500	61,277	- 7.85
2.3 กลุ่มเกษตรกรทำสวน	110,206	106,702	105,382	- 1.24
2.4 กลุ่มเกษตรกรประมง	3,301	3,227	3,078	- 4.62
2.5 กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์	56,564	54,428	51,582	- 5.23
2.6 กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ	3,288	3,350	3,044	- 9.13
รวม	7,124,450	7,062,971	7,158,974	1.36

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์

ในส่วนของวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร ปี 2560 มีวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร จำนวน 39,448 กลุ่ม มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร จำนวน 676,293 ราย และปี 2561 มีวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร จำนวน 55,192 กลุ่ม มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร จำนวน 943,785 ราย สูงกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรมีเกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกจำนวน 22,000 กลุ่ม มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร จำนวน 330,000 ราย ในปี 2564

สรุปผลภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 1 ความสำเร็จส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ในด้านรายได้เงินอุดหนุนทางการเกษตร ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน และจำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร อยู่ในเกณฑ์ดีในด้านความเข้มแข็งของสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการประเมินผลครั้งนี้เป็นการประเมินผลระหว่างแผนฯ แม้ว่าตัวชี้วัดความสำเร็จส่วนใหญ่จะอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่ยังมีตัวชี้วัดที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย เช่น ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกรมีอัตราที่ลดลง พื้นที่การทำเกษตรกรรมยังยืนยงต่ำกว่าเป้าหมาย จึงควรเร่งดำเนินการโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ให้สำเร็จ โดยเฉพาะโครงการที่เป็นการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสถาบันเกษตรกรทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาด พร้อมทั้งปรับปรุงบางโครงการที่ดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมาย อาทิ โครงการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรในสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร โครงการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในสถาบันเกษตรกรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และโครงการส่งเสริมการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกรในสถาบันเกษตรกร เพื่อให้สถาบันเกษตรกรสามารถบรรลุ

ตามเป้าหมาย มีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.00 ต่อปี และการเร่งส่งเสริมโครงการทางด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้มีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มเป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564 หรือช่วงสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (ตารางที่ 26 และ 27)

ตารางที่ 26 ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	แผนฯ 11			แผนฯ 12		ร้อยละ ของ เป้าหมาย
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	รวม/ เฉลี่ย		
1. พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน (ล้านไร่)	เพิ่มขึ้นเป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564	na	na	2.78	2.78	55.60	
2. รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร (บาทต่อครัวเรือน)	59,460 บาทต่อ ครัวเรือน ในปี 2564	59,690	58,975	74,483	66,729	112.23	
3. ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกร เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	ร้อยละ 3 ต่อปี	6.35	8.27	- 14.83	- 3.28	-109.33	
4. ร้อยละของสถาบันเกษตรกร ที่มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐาน							
4.1 สหกรณ์ (ร้อยละ)	ร้อยละ 90	77.21	80.99	68.58	74.79	83.09	
4.2 วิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ)	ร้อยละ 25	28.90	28.59	29.42	29.01	116.04	
5. จำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิก สถาบันเกษตรกร							
5.1 สหกรณ์การเกษตรและกลุ่ม เกษตรกร (ล้านราย)	เพิ่มขึ้นเป็น 7.35 ล้านราย ในปี 2564	7.12	7.06	7.13	7.13	97.01	
5.2 วิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร	เพิ่มขึ้นในปี 2564						
- จำนวนราย (ล้านราย)	0.33 ล้านราย	0.57	0.71	0.92	0.82	146.97	
- จำนวนกลุ่ม (กลุ่ม)	22,000 กลุ่ม	32,881	41,263	53,531	47,397	115.44	

ที่มา : กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สป.กษ. กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และจากการคำนวณ

หมายเหตุ : ข้อมูลพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนในช่วงแผนฯ 11 และแผนฯ 12 (ปี 2560) ไม่มีการสำรวจข้อมูลอย่างเป็นทางการ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เริ่มสำรวจในปี 2561

ตารางที่ 27 สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

รายการ	แผนฯ 12			แปลผล การประเมิน
	เป้าหมาย	ผลการพัฒนา	ค่าคะแนน	
1. พื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืน (ล้านไร่)	เพิ่มขึ้นเป็น 5 ล้านไร่ ในปี 2564	2.78 ล้านไร่	1	ต้องเร่งแก้ไข
2. รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร (บาทต่อครัวเรือน)	59,460 บาทต่อ ครัวเรือน ในปี 2564	66,729 บาท	5	ดีมาก
3. ปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	ร้อยละ 3 ต่อปี	ร้อยละ -3.28	1	ต้องเร่งแก้ไข
4. ร้อยละของสถาบันเกษตรกรที่มี ความเข้มแข็งในระดับมาตรฐาน				
4.1 สหกรณ์	ร้อยละ 90	ร้อยละ 74.79	4	ดี
4.2 วิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ)	ร้อยละ 25	ร้อยละ 29.01	5	ดีมาก
5. จำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิก สถาบันเกษตรกร				
5.1 สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (ล้านราย)	เพิ่มขึ้นเป็น 7.35 ล้านราย ในปี 2564	7.13 ล้านราย	5	ดีมาก
5.2 วิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร	เพิ่มขึ้นในปี 2564			
- จำนวนราย (ล้านราย)	0.33 ล้านราย	0.82 ล้านราย	5	ดีมาก
- จำนวนกลุ่ม (กลุ่ม)	22,000 กลุ่ม	47,397 กลุ่ม	5	ดีมาก
ที่มา : จากการคำนวณ				
หมายเหตุ : เกณฑ์คะแนน	ระดับ 5 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	ร้อยละ 90.00 - 100.00	=	ดีมาก
	ระดับ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	ร้อยละ 80.00 - 89.99	=	ดี
	ระดับ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	ร้อยละ 70.00 - 79.99	=	ปานกลาง
	ระดับ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	ร้อยละ 60.00 - 69.99	=	ปรับปรุง
	ระดับ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	น้อยกว่าร้อยละ 60.00	=	เร่งแก้ไข

3) ปัญหาอุปสรรค

3.1) การขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่ยากดำเนินการได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากเกษตรกรที่จะดำเนินการจะต้องมีแนวความคิดที่จะดำเนินการอย่างจริงจัง โดยการระเบิดจากข้างใน อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในแนวคิดของการทำเกษตรยั่งยืนอย่างแท้จริง

3.2) การพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer เกษตรกรบางส่วนไม่เข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ทำให้บางพื้นที่มีเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการยาก นอกจากนี้การส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตร ส่วนใหญ่เกษตรกรและลูกหลานของเกษตรกรยังมีแนวคิดปฏิเสธการสืบทอดอาชีพเกษตรกรกรรม เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อยและได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่า

3.3) สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐานการประเมินสหกรณ์การเกษตร ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผลการดำเนินงานของธุรกิจสหกรณ์ ซึ่งเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัญหาในการบริหารงานของสหกรณ์ โดยพบว่าสหกรณ์การเกษตรบางแห่งมีการปรับตัวช้า ไม่ทันต่อความต้องการของเกษตรกร ไม่สามารถแข่งขันทางธุรกิจกับเอกชนที่มีความคล่องตัว และมีความสามารถในการแข่งขันมากกว่า ตลอดจนการขาดข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการรวมถึงการนำไปใช้

3.4) ปริมาณธุรกิจของสถาบันเกษตรกร ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 โดยอยู่ในระดับที่ต้องเร่งแก้ไข จากการประเมินผล พบว่า การดำเนินโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตามแนวทางการสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยการสนับสนุนการขยายช่องทางด้านการตลาดสำหรับธุรกิจเกษตรกร การเชื่อมโยงระหว่างการผลิตกับการการตลาด และส่งเสริมการบริหารจัดการสถาบันเกษตรกร ให้สามารถทำธุรกิจร่วมกับเอกชนทั้งในและต่างประเทศ ยังมีโครงการสนับสนุนไม่มากเท่าที่ควร

4) ข้อเสนอแนะ

4.1) การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ ควรใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประกอบในการดำเนินการ อีกทั้งภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและปราชญ์ชาวบ้านควรร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขยายผลเป็นไปตามเป้าหมาย

4.2) ในการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สร้างความเข้าใจกับเกษตรกรโดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการให้ทั่วถึงและเร่งสร้าง Young Smart Farmer เข้าสู่การทำเกษตรเชิงธุรกิจ นำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้ทดแทนแรงงาน รวมทั้งปลูกฝังให้เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและความมีเกียรติของเกษตรกร

4.2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

ในการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน สนับสนุนกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาด สินค้าเกษตรไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสินค้าปลอดภัย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ในช่วงครึ่งแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีผลการพัฒนา ดังนี้

1) ผลการดำเนินงาน

1.1) ด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด

(1) การพัฒนากระบวนการก่อนการเก็บเกี่ยว (Pre harvest) โดยสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี และกระจายพันธุ์ไปสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ในช่วงปี 2560 - 2562 (ข้อมูล ณ 30 มกราคม 2562)

หน่วยงานที่รับผิดชอบผลิตพันธุ์ข้าว รวม 145,013 ตัน พืชพันธุ์ดีประเภทพืชไร่ พืชสวน มากกว่า 50 ชนิด เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ข้าวโพดข้าวฟ่าง ทานตะวัน ฝ้าย งา เป็นต้น รวม 2,506.44 ตัน ท่อนพันธุ์อ้อย และ มันสำปะหลัง รวม 40.04 ล้านท่อน นอกจากนั้นมีการผลิตต้นพันธุ์ ไม้ผล ไม้เมืองหนาว พืชอุตสาหกรรม พืชผัก พืชสมุนไพร ไม้ดอก เมล็ดงอก (ปาล์มน้ำมัน) กิ่งชำหม่อน ภายใต้งบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปี พ.ศ. 2561 และงบประมาณตามโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี (พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และ กข 15) โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ดี เป็นต้น (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 การผลิตพันธุ์พืช สัตว์ และประมง ปี 2560 - 2561

รายการ	หน่วยนับ	แผนฯ 12		
		ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. พืช				
1.1 เมล็ดพันธุ์ข้าว	ตัน	72,243	72,770	145,013
1.2 เมล็ดพันธุ์อื่น ๆ	ตัน	1,094.97	1,411.47	2,506.44
1.3 ท่อนพันธุ์ (อ้อย มันสำปะหลัง)	ล้านท่อน	19.52	20.52	40.04
2. ปศุสัตว์	ล้านตัว	2.24	1.81	4.05
3. ประมง	ล้านตัว	1,852.72	1,173.74	3,026.46

ที่มา : กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์

(2) การปรับเปลี่ยนการผลิตตามศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่ และความต้องการของตลาดโดยมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น โครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri - Map) เพื่อให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชไปตามสถานการณ์ (Diversified Crop) โดยปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ให้เหมาะสม 427,869 ไร่ เป็นกิจกรรมอื่นที่มีความหลากหลายและเป็นทางเลือกใหม่ เช่น ปรับเปลี่ยนจากพื้นที่นาข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรผสมผสาน อ้อยโรงงาน ข้าวโพด หม่อนเลี้ยงไหม ปลาน้ำจืด แปลงหญ้าอาหารสัตว์/โคเนื้อ ทำให้เกษตรกรมีผลตอบแทนสุทธิเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 500 - 9,500 บาทต่อไร่ต่อปี การดำเนินงานโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ (กระบือ โคเนื้อ แพะ นาหญ้า) สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสมทดแทนข้าวนาปรัง/ข้าวรอบ 2 โดยปลูกพืชหลากหลาย ปลูกพืชปุ๋ยสด ปลูกพืชอาหารสัตว์ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่รัฐบาลตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากตั้งเป้าหมายไว้สูงมาก เช่น การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากระยะเวลาดำเนินงานบางโครงการกระชั้นชิด ปริมาณน้ำในพื้นที่มากพอสำหรับการทำนาปรัง และราคาข้าวจูงใจให้เกษตรกรยังคงปลูกข้าว ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรยังอยู่ในวงจำกัด เกษตรกรบางรายไม่ได้รับราคาที่จูงใจในการปรับเปลี่ยนการผลิต (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 29 การปรับเปลี่ยนการผลิตตามศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่ ปี 2560 - 2561

รายการ	หน่วย	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
		เป้าหมาย	ผล	เป้าหมาย	ผล	เป้าหมาย	ผล	
1. โครงการบริหารจัดการพื้นที่								
เกษตรตามแผนที่เกษตรเชิงรุก	ไร่	300,000	157,702	258,456	270,167	558,456	427,869	76.62
2. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนา	ไร่	150,000	68,050	150,000	55,735	150,000	61,893 ^{1/}	41.26
ไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมปศุสัตว์	ราย	30,000	13,610	30,000	11,200	30,000	12,405 ^{1/}	41.35
(สนับสนุนสินเชื่อ)	ล้านบาท	10,686	1,161.47	10,686	2,801.19	10,686	1,981	18.54
3. โครงการปรับเปลี่ยนการปลูกพืช								
ให้เหมาะสมทดแทนข้าวนาปรัง/ข้าวนาปี 2								
3.1 ปรับเปลี่ยนปลูกข้าวไปปลูก								
พืชหลากหลาย	ไร่	300,000	175,216	450,000	274,794	375,000	225,005	60.00
3.2 ปลูกพืชปุ๋ยสด	ไร่	200,000	194,510	400,000	195,788	300,000	195,149	65.05
3.3 ปลูกพืชอาหารสัตว์	ไร่	2,000,000	148,949	400,000	3,214.25	1,200,000	76,082	6.34
(ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)								

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

หมายเหตุ : ^{1/}นับซ้ำ เกษตรกรบางส่วนถอนตัวจากการเข้าร่วมโครงการ

(3) การส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิตสร้างเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตร ร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก และการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เช่น เครื่องจักรกลการเกษตร (Motor Pool) เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด เกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ใกล้เคียงกันหรือติดต่อกันเป็นแปลงใหญ่ทำให้เกิดขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น (Economy of Scale) จากการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2559 ซึ่งเป็นช่วงปลายแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จนถึงในแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561) มีพื้นที่แปลงใหญ่ทั้งประเทศ 5.04 ล้านไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 289,347 ราย ผลิตสินค้า 74 ชนิด ทั้งนี้ การดำเนินงานแปลงใหญ่ ปี 2560 ใน 1 ฤดูการผลิตสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าจากการลดต้นทุน 3,007.83 ล้านบาท และเพิ่มผลผลิต 2,103.05 ล้านบาท รวม 5,110.88 ล้านบาท ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรในแปลงใหญ่ 417 แปลง (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 ผลการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่

แปลงปี	จำนวน (แปลง)	พื้นที่ (ล้านไร่)	เกษตรกร (ราย)	สินค้า (ชนิด)
<u>แผนฯ 11</u>				
2559	599	1.35	82,213	33
<u>แผนฯ 12</u>				
2560	1,813	2.45	119,241	74
2561	1,732	1.24	87,893	74
รวม	4,144	5.04	289,347	74

ที่มา : ผลการดำเนินงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในช่วง 4 ปี

(4) การพัฒนากระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว (Post-harvest) การออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร ตามโครงการข้าวตลาดเฉพาะ (Niche Market) ที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2559 พร้อมพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีประสิทธิภาพ เช่น 1) การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเชิงพาณิชย์ 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผงขงเพื่อสุขภาพ ไอศกรีมน้ำข้าวกล้องงอก ลิปสติ๊กจากข้าว สารสกัดจากรำข้าว และกระดาษซับมันจากฟางข้าว พัฒนากลุ่มปลูกสมุนไพรให้เข้าสู่ระบบการจัดการ GAP/GMP เริ่มดำเนินการแล้วทั้ง 2 แห่ง คือ จังหวัดเชียงราย (ศวส.เชียงราย) และจังหวัดตรัง (ศวส.ตรัง) 2) ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าหม่อนไหมและผลิตภัณฑ์เข้าสู่มาตรฐานแก่เกษตรกร 282 ราย 3) การจัดระเบียบประมงให้เป็นไปตามมาตรฐาน โดยกำหนดนโยบายกำกับดูแลการบริหารจัดการด้านการประมง มีระบบติดตาม ควบคุมและเฝ้าระวังการทำประมงให้มีประสิทธิภาพ และสามารถตรวจสอบที่มาของสัตว์น้ำ หรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ตั้งแต่การทำประมงไปจนถึงผู้บริโภค มีระบบตรวจสอบย้อนกลับโรงงานแปรรูปสินค้าสัตว์น้ำ ปี 2560 - 2561 จำนวน 180 และ 179 โรง ตามลำดับ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในปี 2562

(5) การสร้างองค์ความรู้และปลูกจิตสำนึกด้านอาหารปลอดภัย เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และบุคคลทั่วไป โดยพัฒนาเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกษตรกรเพื่อพัฒนาการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสินค้าเกษตรในปี 2561 จำนวน 528 ราย ร้อยละ 105.60 ของเป้าหมาย อบรมเกษตรกรหลักสูตร GAP อาสา จำนวน 1,785 ราย ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรตามระบบ GAP พี่ชดำเนินการได้เกินเป้าหมายแต่ยังอยู่ในวงจำกัด รวม 49,197 ราย ปี 2560 - 2561 จำนวน 51,510 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 100.54 (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 การอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร

หน่วย : ราย

รายการ	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
1. พัฒนาเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกษตรกร							
เข้าสู่มาตรฐานสินค้าเกษตร	na	na	500	528	500	528	105.60
2. อบรมเกษตรกรหลักสูตร GAP อาสา	882	882	882	903	1,764	1,785	101.19
3. ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร							
ตามระบบ GAP พี่ช	33,972	34,176	15,000	15,021	48,972	49,197	100.46
รวม	34,854	35,058	16,382	16,452	51,236	51,510	100.54

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

หมายเหตุ : na หมายถึง ไม่มีข้อมูล

(6) กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารให้เป็นมาตรฐานบังคับทั้งในระดับฟาร์ม โรงงานแปรรูป โรงฆ่าสัตว์ และอาหารที่พร้อมบริโภค โดยในปี 2560 ได้จัดสัมมนาระดมความเห็นต่อร่างมาตรฐานสินค้าเกษตร (มาตรฐานบังคับ) จำนวน 22 เรื่อง ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ หม่อนไหมอินทรีย์ เล่ม 1 : รั้งไหม แผ่นใยไหม และเส้นไหมอินทรีย์ การปฏิบัติการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มจิ้งหรีดและแนวทางปฏิบัติ และข้าวสีไทย หลักปฏิบัติด้านสุขลักษณะสำหรับทุเรียนแช่เยือกแข็ง เป็นต้น และได้มีกฎกระทรวงซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2560 กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับการปฏิบัติที่ดีสำหรับการผลิตทุเรียนแช่เยือกแข็งเพื่อการส่งออก เป็นมาตรฐานบังคับ และมาตรฐานสินค้า มกษ. 9046 - 2560 รวมทั้งผลักดันให้เกิดมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรระดับอาเซียน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันรองรับการเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของภูมิภาค โดยจัดทำข้อตกลงร่วมอาเซียน หรือ ASEAN Mutual Recognition Arrangement (ASEANMRA) ซึ่งลงนามในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (AEM) ครั้งที่ 49 ในช่วงต้นเดือนกันยายน 2560 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อให้เกิดการยอมรับร่วมกันในระบบการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ภายใต้พิกัดอัตราภาษีศุลกากรตอนที่ 16 - 22 โดยประเทศสมาชิกอาเซียน จะให้การยอมรับผลการตรวจรับรอง GMP/HACCP ที่ได้รับในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น โดยไม่ต้องส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจรับรองสถานที่ผลิตอาหารในประเทศผู้ส่งออกอีก

(7) สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบฟาร์ม การตรวจวิเคราะห์สินค้า และการรับรองฟาร์มให้กับภาคเอกชนที่ได้รับอนุญาตอย่างเหมาะสม เช่น พัฒนาบุคลากรให้สามารถเป็นผู้ตรวจประเมินตามมาตรฐาน จัดทำหลักสูตรร่วมกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาทิ หลักสูตรหัวหน้าผู้ตรวจประเมิน ขึ้นทะเบียนห้องปฏิบัติการที่ผ่านการรับรองระบบ ISO/IEC17025 และหน่วยงานต่าง ๆ รวม 106 แห่ง ปี 2560 จ้างตรวจประเมินระบบการผลิตข้าว (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จำนวน 30,296 แปลง 424 กลุ่ม (ภาคใต้) แบบรายเดี่ยว 2,777 แปลง รายกลุ่ม 26 กลุ่ม อยู่ระหว่างตรวจประเมิน โดยผู้ตรวจประเมินภายนอก จ้างเหมาตรวจวิเคราะห์สารเคมีตกค้างในดิน น้ำ และผลผลิตข้าวเปลือก จำนวน 500 ตัวอย่าง

1.2) การส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่คุณค่าเกษตร

(1) การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่คุณค่าเกษตร ในปี 2560 มีการศึกษาประเมินตัวชี้วัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์สินค้าเกษตรที่สำคัญ 5 ชนิด ได้แก่ กุ้งขาวแวนนาไม ปลานิล ข้าวหอมมะลิ พืชผัก กล้วย โดยได้นำผลการศึกษาเสนอผู้เกี่ยวข้อง ให้ข้อคิดเห็น ทั้งนี้ หน่วยงานในสังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดอบรม สัมมนา ถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ และโซ่คุณค่า ควบคู่ไปกับการจัดอบรมสัมมนาโครงการต่าง ๆ ในปี 2560 - 2562 เช่น โครงการพัฒนาเกษตรกรเป็น Smart Farmer ส่งเสริมและพัฒนาการผลิตและการตลาดเฉพาะ (Niche Market) โครงการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจ สินค้าเกษตรในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร โครงการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับคุณภาพ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการตลาดของสถาบัน เกษตรกร เป็นต้น นอกจากนี้ มีหน่วยงานอื่น เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดโครงการพัฒนาประสิทธิภาพ การบริหารจัดการโลจิสติกส์เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 1 ระบบ โดยเริ่มดำเนินการ ในปี 2562 เป็นต้น

(2) การส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรทำการเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster) เครือข่ายวิสาหกิจ และเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) โดยมี พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตร พันธสัญญา พ.ศ. 2560 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2560 และมีผลใช้บังคับ วันที่ 23 กันยายน 2560 กระทรวงเกษตรฯ อยู่ระหว่างจัดทำกฎหมายลำดับรอง (ระเบียบ/ประกาศ) อนุบัญญัติ ที่ต้องดำเนินการ 6 ฉบับ (10 มาตรา) เสร็จแล้ว 4 ฉบับ อยู่ระหว่างดำเนินการ 2 ฉบับ และมีผู้ประกอบการ จัดแจ้งการประกอบธุรกิจ 213 ราย ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการทั้งหมด (ณ เดือนมกราคม 2562) กำกับ ดูแลการทำสัญญา โดยได้ดำเนินการจัดเก็บสำเนาเอกสารสำหรับการชี้ชวนและร่างสัญญาฯ จากผู้ประกอบการ ทางกรมเกษตร โดยมีผู้ประกอบการนำส่งแล้ว 57 ราย คณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทสามารถใกล้เคียง และยุติข้อพิพาทแล้วจำนวน 2 เรื่อง และได้ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและ แนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฯ ให้แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการทางเกษตร และประชาชนทั่วไป ผ่านช่องทางต่าง ๆ

(3) การสนับสนุนและพัฒนาสถานที่ พื้นที่ หรือศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ (Cooperative Distribution Center: CDC) ให้เป็นแหล่งรวบรวม คัดแยกคุณภาพ และกระจายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ไปยังตลาด ผู้บริโภคระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ชุมชน จังหวัด/ข้ามจังหวัด และประเทศ โดยปี 2560 ประสานงาน ส่งเสริม เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ในระดับจังหวัด 78 แห่ง สนับสนุนเงินอุดหนุน ในการเพิ่มศักยภาพการรวบรวม แปรรูป การตลาดและกระจายสินค้าให้แก่สหกรณ์ 4 แห่ง ปี 2561 จัดกิจกรรม มหกรรมสินค้าสหกรณ์ในระดับจังหวัด ระดับภาค และส่วนกลาง รวม 7 ครั้ง กิจกรรมจำหน่ายผลไม้คุณภาพ โดยศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์และเครือข่ายสหกรณ์ 35 แห่ง (ระดับจังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย ขอนแก่น นครราชสีมา ระดับภาค ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก มหาสารคาม สุราษฎร์ธานี ส่วนกลาง ได้แก่ ศูนย์แสดงสินค้า และการประชุม อิมแพคเมืองทองธานี

(4) การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการในชุมชนเพื่อให้บริการรับจ้าง จัดเก็บ กระจาย และขนส่งสินค้าเกษตร เช่น โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ปี 2560 ให้สถาบันเกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจโดยสนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร 65 แห่ง ในพื้นที่ 33 จังหวัด สำหรับจัดหาเครื่องจักรกลทางการเกษตร ประกอบด้วย เครื่องจักรกลในการผลิต/เก็บเกี่ยวข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ รถเกี่ยวนาข้าว รถดำนา เครื่องหยอดข้าว รถตัดกล้วย รถไถนา และสหกรณ์โคนม/โคเนื้อ ได้แก่ รถแทรกเตอร์ เครื่องผสมอาหาร รถบรรทุกน้ำนมดิบ รถโฟล์คลิฟท์ เป็นต้น โดยสหกรณ์คิดอัตราค่าบริการ เฉลี่ยไร่ละ 400 บาท ขณะที่ผู้ประกอบการภาคเอกชนคิดไร่ละ 450 - 500 บาท สามารถช่วยลดต้นทุนค่ารถเกี่ยวนาให้สมาชิกได้เฉลี่ยไร่ละ 50 - 100 บาท มีเกษตรกรสมาชิกได้รับบริการแล้วกว่า 20,033 ราย ลดต้นทุนการผลิตและค่าเก็บเกี่ยวผลผลิตลงคิดเป็นมูลค่า 32.60 ล้านบาท

(5) การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระหว่างเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม การบริหารจัดการ โลจิสติกส์ และโซ่อุปทาน เช่น ในปี 2561 สนับสนุนเงินอุดหนุนแก่สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 52 แห่ง 30 จังหวัด เพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานใช้รวบรวมและเก็บรักษาผลผลิต เครื่องจักรกลการเกษตร อุปกรณ์การตลาด ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านสินค้าข้าวในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 11 แห่ง แผนงานบูรณาการพัฒนาด้านคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ โดยการพัฒนาาระบบ National Single Window (NSW) ให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการนำเข้าส่งออกด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้กระดาษได้อย่างสมบูรณ์ โดยดำเนินการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบเชื่อมโยงค้าขากลาง ระบบสนับสนุนใบอนุญาตและใบรับรองผ่านอินเทอร์เน็ต (Fisheries Single Window) 1 ระบบ ระบบเชื่อมโยงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ใบอนุญาตนำเข้า - ส่งออก 1 ระบบ ระบบรับส่งข้อมูลผ่านระบบ National Single Window เชื่อมโยง ณ จุดเดียว เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการนำเข้า - ส่งออกอย่างพารา 2 ระบบ โดยปี 2560 ดำเนินกิจกรรมรวม 44 โครงการ วงเงิน 2,603.80 ล้านบาท เช่น การสร้างความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการโลจิสติกส์ การเกษตร และการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการโลจิสติกส์

1.3) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

(1) การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ เอกลักษณ์ และมูลค่าสูงตามความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ยกย่องราคาสินค้าด้วยการสร้างตราสินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และฮาลาล สร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าสำหรับตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น ร้านค้าสมุนไพร ร้านผ้าไหมไทย ที่เน้นขายกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูง และนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เป็นต้น ส่งเสริมการขึ้นทะเบียนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) เช่น การซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ ดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวตลาดเฉพาะ โดยจัดสัมมนา และจัดงานส่งเสริมการตลาด เช่น งานเทศกาลข้าวไทย Thai Rice Festival 2017 เป็นต้น

(2) การส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และให้วิสาหกิจชุมชนปรับปรุงพัฒนา

ระบบสารสนเทศ 3 วิสาหกิจชุมชน และสร้างเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน เช่น ปี 2560 พัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเชิงพาณิชย์ในระดับอุตสาหกรรม 2 ผลิตภัณฑ์ (เส้นอุตงสดจากข้าว และเส้นพาสต้าข้าวปราศจากกลูเตน) ระดับชุมชน 5 ผลิตภัณฑ์ (ข้าวพองอบกรอบผสมธัญพืช ไอศกรีมน้ำข้าวกล้องงอก ไอศกรีมเชอร์เบทจากข้าวไรส์เบอร์รี่ ข้าวข้าวกล้อง ข้าวข้าวไรส์เบอร์รี่ผสมน้ำผึ้งและมะนาว) ในปี 2561 จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ (ลิปสติกจากข้าว สารสกัดจากรำข้าว กระดาษซับมันจากฟางข้าว)

(3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรด้วยแนวคิดเกษตรสร้างสรรค์หรือเกษตรประณีตตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตร เช่น ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ตามโครงการยกระดับคุณภาพสินค้าใหม่ตามมาตรฐาน มกษ. 8000-2555/สินค้าใหม่ GI โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ออกแบบและจัดทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์ให้กับกลุ่ม เพื่อเป็นต้นแบบ และจำหน่ายสู่เชิงพาณิชย์ 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กล่องบรรจุข้าวพอง ถ้วยไอศกรีม และกล่องอลูมิเนียมใส่ชา

1.4) การจัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร

(1) การสนับสนุนความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร เช่น จัดตลาดสินค้าเกษตร ณ ตลาด อ.ต.ก. 67 แห่ง รวม 246 ครั้ง มูลค่าการจำหน่ายสินค้า 186.37 ล้านบาท พัฒนาระบบตลาดออนไลน์ โดยพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรระบบ Online อย่างต่อเนื่องจาก ปี 2559 ภายใต้อินเทอร์เน็ต “www.ortorkor.com” โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้เกษตรกร ระบบตลาดกลางฐานข้อมูลสินค้าเกษตรปลอดภัยการขายสินค้าเกษตรแบบ อี - คอมเมิร์ซ การเชื่อมโยงธุรกิจจากกลุ่มผู้ซื้อสู่กลุ่มเกษตรกร และการสร้างต้นแบบนวัตกรรมสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ สามารถทำการซื้อขายบนระบบออนไลน์ได้จริง ผลักดันสินค้าสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเข้าสู่ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สร้างช่องทางการค้าสินค้าเกษตรในระบบออนไลน์ดำเนินการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ ortorkor.com ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook : อตก. เดลิเวอรี่ www.ortorkor.com) เพิ่มจำนวนสินค้าของผู้ประกอบการที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานลงในเว็บไซต์ดำเนินการพัฒนาเว็บไซต์ www.agrimart.in.th และ www.ortorkor.com

(2) การสร้างโอกาสทางการตลาด โดยเจรจาเปิดตลาดไต่สัดส่งออกไปเกาหลีใต้ ทำให้สามารถเปิดตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์ไต่สัดแช่แข็งเพิ่มมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์ไต่สัดแช่แข็งของไทยในตลาดโลก จากปี 2559 มูลค่า 1.73 ล้านบาทต่อปี เป็น 3,738 ล้านบาทต่อปี ในปี 2561 รวมทั้งการเจรจาเปิดตลาดไข่ไก่ไปฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ สามารถสร้างรายได้ให้ประเทศ 1,468 ล้านบาท ในช่วงปี 2560 – 2561 (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 การเจรจาเปิดตลาดส่งออกไก่สดและไข่ไก่

หน่วย : ปริมาณ (ตัน) มูลค่า (ล้านบาท)

รายการ	แผนฯ 11		แผนฯ 12			
	ปี 2559		ปี 2560		ปี 2561	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
1. ไก่สดแช่แข็ง และเนื้อไก่แปรรูป/ เนื้อไก่แช่แข็ง ^{1/}	15.24	1.73	24,447	3,171	30,302	3,738
2. ไข่ไก่ ^{2/}	10,990	594	7,111	369	20,435	1,099

ที่มา : ผลการดำเนินงานในรอบ 4 ปี ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ^{1/} การเจรจาเปิดตลาดไก่สดส่งออกไปเกาหลีใต้

^{2/} การเจรจาเปิดตลาดไข่ไก่ไปฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้

(3) การเชื่อมโยงสินค้าและผลิตภัณฑ์หม่อนไหมในต่างประเทศ โดยเข้าร่วมประชุมเกษตรและป่าไม้อาเซียน Meeting of the Joint Committee on ASEAN Cooperation in Agriculture and Forest Product Promotion Scheme เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการระหว่างประเทศ (International Sericultural Commission : ISC) จัดงานเทศกาลไทย – ภูฏาน ครั้งที่ 2 ส่งเสริมการตลาด ณ ประเทศต่าง ๆ เช่น สาธารณรัฐเกาหลีใต้ สาธารณรัฐประชาชนจีน บรูไน เวียดนาม ญี่ปุ่น เป็นต้น

(4) การจัดทำโครงการตลาดเกษตรกร รวม 45 แห่ง จัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ด้วยการจัดหาอุปกรณ์และสิ่งปลูกสร้างเพื่อพัฒนาศักยภาพแล้ว 7 แห่ง ในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด อุดรดิตถ์ สมุทรสงคราม สุราษฎร์ธานี เพชรบุรี บุรีรัมย์ และพิษณุโลก สำรวจพื้นที่และเตรียมความพร้อมในการจัดตั้ง Mini อ.ต.ก. แล้ว 5 แห่ง อบรมเกษตรกรผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดเกษตรกร 1,155 ราย พัฒนาการตลาด 37 แห่ง สัมมนาเกษตรกร/ผู้ประกอบการ 550 ราย จัดตั้งตลาดในพื้นที่นิคมสหกรณ์ (Co-op Market) จำนวน 40 แห่ง อบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการผลิตสินค้าปลอดภัยแก่เกษตรกรสมาชิกในนิคมสหกรณ์ 40 นิคม 28 จังหวัด จำนวน 1,050 ราย ร่วมจัดตลาดริมคลองผดุงกรุงเกษม ในช่วงปี พ.ศ. 2558 นอกจากนั้น ได้จัดงานตลาดนัดกล้วยไม้คุณภาพ งาน “วิถีข้าว...วิถีไทย” มหัศจรรย์ข้าวไทย Thai rice : Thainess การจัดงาน “เทศกาลผักผลไม้ไทยคุณภาพ” งาน “เทศกาลไม้ดอกไม้ประดับและปลาสวยงาม” และงาน “ของดีชายแดนใต้” ซึ่งมีผู้เข้าร่วมงาน 415,692 ราย ยอดจำหน่ายสินค้า 102.05 ล้านบาท

(5) การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพในอาเซียน รวมทั้งพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ภายในชุมชน เช่น โครงการศูนย์ขยายพันธุ์พืช โดยการปรับปรุงโรงเรือนและครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป้าหมาย 176 รายการ ในภาพรวมดำเนินการแล้ว 66 รายการ คิดเป็นร้อยละ 37.50 ของเป้าหมาย พัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชของระดับประชาคมอาเซียน โดยพัฒนาศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 5 ศูนย์ คือ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวศรีสะเกษ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวบุรีรัมย์ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอำนาจเจริญ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวบึงกาฬ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครนายก และอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้างอีก 2 ศูนย์ คือ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิจิตร และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยภูมิ ซึ่งสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ปีละ

3,300 ตัน ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นพันธุ์คัดที่มีความบริสุทธิ์ ปีละประมาณ 300 ตัน เมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นพันธุ์หลัก ปีละไม่น้อยกว่า 3,000 ตัน ข้าวชั้นพันธุ์ขยายและจำหน่ายปีละไม่น้อยกว่า 80,000 ตัน จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์พันธุ์หม่อน 4 แห่ง และจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ไม้ย้อมสี 9 แห่ง อบรมเกษตรกร 40 ราย ศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาและพัฒนาลวดลายผ้าไหม โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาหม่อนไหม 8 แห่ง อบรมแนวทางการพัฒนาสิ่งทอพื้นบ้าน 50 ราย ลงนาม MOU กับมหาวิทยาลัย 6 แห่ง จัดทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 12 ชิ้น

1.5) เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างความมั่นคงด้านอาหารระดับประเทศ โดยบริหารจัดการสำรองอาหารเพื่อภาวะฉุกเฉิน (Food Emergency) ได้มีการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมหุ้นส่วนเชิงนโยบายด้านความมั่นคงอาหาร ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย - แปซิฟิกได้รับรองเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ คือ แผนปฏิบัติการสำหรับกรอบการทำงานของโครงการเอเปคแบบหลายปี ต่อเนื่องด้านความมั่นคงอาหารและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปี พ.ศ. 2561 – 2563 และแผนปฏิบัติการสำหรับกรอบยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาชนบทและเขตเมือง เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงอาหารและการเติบโตอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมการจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประชุมคณะกรรมการความมั่นคงอาหารโลก ภายใต้องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนเพื่อความมั่นคงอาหารและโภชนาการ ส่งเสริมความเชื่อมโยงเกษตรกรรายย่อยกับตลาด (Connecting Smallholders to Market-recommendations) เช่น ส่งเสริมการผลิตที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ/ภัยธรรมชาติ/วิกฤตราคาสินค้า

การผลิตเมล็ดพันธุ์สำรองในช่วงที่ขาดแคลน โดยองค์กรสำรองข้าวฉุกเฉินของอาเซียนบวกสาม (APPTERR) ความร่วมมือระหว่างประเทศ 13 ประเทศสมาชิก (อาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้) จัดตั้งระบบสำรองข้าวไว้สำหรับช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน เห็นชอบแผนการดำเนินการของ APPTERR ในการผลักดันให้ประเทศสมาชิกร่วมดำเนินงานระบายข้าวตามสัญญา การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก่อนเกิดภัยพิบัติ (Forward Contract) เพื่อให้ประเทศสมาชิกจับคู่ทำสัญญาซื้อขายข้าวในราคาที่เหมาะสม รวดเร็ว และทันต่อการช่วยเหลือ

1.6) การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน (Public Private Partnership: PPP) สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหรือภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุน โดยการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการเกษตร เช่น ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรเพื่อแสดง จำหน่าย และกระจายสินค้าเกษตรในแต่ละจังหวัดหรือในพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งผลักดันหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) โดยให้มีกฎหมายรองรับเพื่อใช้เป็นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการลงทุนภาคการเกษตรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสาขาการเกษตร เพื่อป้องกันปัญหาการแย่งชิงที่ดิน (Land Grabbing) และการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่

1.7) การสนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ และความผันผวนของราคา ด้วยการสร้างระบบประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ทั้งพืช ประมง และปศุสัตว์ โดยศึกษา วิจัย รูปแบบความเสี่ยงของสินค้าข้าว และระบบการประกันภัยที่เหมาะสมตามโครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2560/61 วิเคราะห์ผลกระทบต่อเศรษฐกิจจากโครงการ ด้านค่าเบี้ยประกันภัย ด้านค่าสินไหมทดแทน การศึกษาวิจัยความเต็มใจจ่ายทำประกันภัยข้าวนาปีของเกษตรกร พบว่า อัตราสูงสุดที่เกษตรกรเต็มใจจ่ายเฉลี่ย 71 บาทต่อไร่ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ในเวทีสัมมนางานวิจัยของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรประจำปี 2560

ผลักดันเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ในช่วงแผนฯ 11 (ปี 2554) และได้ผลักดันจนในช่วงปี 2559 เป็น 1.57 ล้านราย และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงครึ่งแผนฯ 12 เป็น 1.76 – 1.92 ล้านราย มีอัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 10.46 โดยภาครัฐมีมาตรการจูงใจด้วยการสนับสนุนเบี้ยประกันภัยในปี 2560 และ 2561 ในอัตรา 90 บาทต่อไร่ เท่ากันทุกพื้นที่ (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 ผลการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ปี 2559 - 2561

สินค้า	หน่วยนับ	แผนฯ 11 ปี 2559	แผนฯ 12		อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)
			ปี 2560	ปี 2561	
1. ข้าวนาปี					
1.1 เกษตรกร	ราย	1,571,939	1,757,062	1,917,798	10.46
1.2 พื้นที่	ล้านไร่	27.1786	26.1187	27.6006	0.89
1.3 ค่าเบี้ยประกัน	ล้านบาท	2,717.87	2,527.10	2,484.06	- 4.36
2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ^{1/}		-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานประมง

หมายเหตุ : ^{1/} เริ่มดำเนินการในปี 2562 ภายใต้โครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหลังฤดูทำนา

สนับสนุนมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร อาทิ การใช้เทคโนโลยีช่วยในการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ และการส่งเสริมเกษตรกรทำการเกษตรที่หลากหลาย เช่น การประยุกต์ใช้ข้อมูลด้านอุตุนิยมวิทยา ด้วยโปรแกรม Surfer สร้างแบบจำลองบรรยากาศเชิงตัวเลข ที่สามารถพยากรณ์ภัยพิบัติล่วงหน้าแก่เกษตรกร และเครือข่าย

1.8) ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการให้ความร่วมมือตั้งแต่กระบวนการผลิต การลงทุน และการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศกับเศรษฐกิจภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมการอำนวยความสะดวกด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาระบบ National Single Window (NSW) และการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในสินค้าพืช ประมง และปศุสัตว์ ตามโครงการเพิ่มศักยภาพด่านสินค้าชายแดนเพื่อรองรับ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของด่านตรวจสัตว์น้ำ พัฒนาด่านกักกันสัตว์ ด้านตรวจพืช โดยติดตั้งเครื่องมือวิทยาศาสตร์ เครื่องตรวจวินิจฉัยศัตรูพืชระยะไกล และกล้องจุลทรรศน์ชนิด 3 ตา พร้อมชุดถ่ายภาพระบบดิจิทัล เป็นต้น โดยครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตาก สระแก้ว ตราด สงขลา มุกดาหาร หนองคาย กาญจนบุรี เชียงราย นครพนม และนราธิวาส (ตารางที่ 34)

ตารางที่ 34 ผลการดำเนินงานส่งเสริมการค้าชายแดน และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในช่วงปี 2560 - 2561

รายการ	ปี 2560	ปี 2561
1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของด่านตรวจสัตว์น้ำ	-	1 แห่ง จังหวัดนราธิวาส
2. พัฒนาด่านสินค้าเกษตรชายแดน (ด่านกักกันสัตว์)	13 แห่ง	10 แห่ง ด่านกักกันสัตว์สระแก้ว มุกดาหาร หนองคาย นครพนม เชียงราย (เชียงแสน แม่สาย เชียงของ) ตาก นราธิวาส
3. พัฒนาห้องปฏิบัติการด่านตรวจพืชด้านการเกษตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล	11 แห่ง ด่านแม่สอด ด่านอรัญประเทศ ด่านมุกดาหาร สถานีกักพืช มุกดาหาร ด่านคลองใหญ่ ด่านนครพนม ด่านแม่สาย ด่านเชียงแสน ด่านเชียงของ ด่านกาญจนบุรี และด่านสุโขทัย	14 แห่ง ด่านแม่สอด ด่านอรัญประเทศ ด่านมุกดาหาร ด่านคลองใหญ่ ด่านนครพนม ด่านแม่สาย ด่านเชียงแสน ด่านเชียงของ ด่านกาญจนบุรี ด่านสุโขทัย ด่านหนองคาย ด่านสะเตา ด่านตรวจพืชบึงกาฬ และด่านตรวจพืชป่าดงเบงกอล

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและการสั่งการของนายกรัฐมนตรีฯ, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ส่งเสริมการร่วมลงทุน และพัฒนาการเกษตร ภายใต้กรอบข้อตกลงทางเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเครือข่ายการค้ากับต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการขยายฐานการผลิต การตลาดให้กว้างขึ้น และเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้าเกษตรออกสู่ตลาด โดยได้ดำเนินกิจกรรมในปี 2560 มีการลงนามความตกลง (Agreement) ว่าด้วยความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งรัฐอิสราเอล อำนวยความสะดวกการค้าสินค้าเกษตรระหว่างกันมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าพืช ผัก ผลไม้ และปศุสัตว์ รวมทั้งการเจรจาการค้าต่างประเทศ ได้แก่ เปิดตลาดไก่สดไทย ส่งออกไปเกาหลีใต้ ส่งออกสินค้าประมงไปสหพันธรัฐรัสเซีย เปิดตลาดไข่ไก่ไปฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ส่งออกสินค้าประมงไปสหรัฐอเมริกา (กุ้งต้ม และกุ้งปรุงแต่ง)

ส่วนในปี 2561 มีการประชุมหารือรัฐมนตรีอาเซียน - อินเดีย ด้านการเกษตรและป่าไม้ ครั้งที่ 4 เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน การเสริมสร้างศักยภาพ และแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) การวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร การบริหารจัดการ และนวัตกรรมด้านการเกษตร ป่าไม้ ประมง เอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว (ออท.) พิจารณาแนวทางการขยายการส่งออกสินค้าเกษตร โดยประสานกับผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่ใช้อย่างพาราเป็นวัตถุดิบในการผลิต และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม

ตามโครงการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อขยายตลาดคู่ค้าทางพาราไทยเพื่อเพิ่ม demand และลด supply และการประชุมสมัชชาเอฟ เอ โอ ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ครั้งที่ 34 เกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าเคลื่อนย้ายเงินทุน และความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ การหารือทวิภาคีกับกระทรวงเกษตรอาหารและกิจการชนบทแห่งสาธารณรัฐเกาหลี โดยขอให้ฝ่ายเกาหลีเร่งรัดการพิจารณาการเปิดตลาดมะม่วงพันธุ์มหาชนกของไทย และพิจารณาการนำเข้าผลไม้ชนิดอื่นของไทย อาทิ ลำไย ส้มโอ เงาะ และหมูปูรสสุกไปยังเกาหลี โดยฝ่ายเกาหลีให้ความสนใจรับไปพิจารณา และขอให้เอกอัครราชทูตออสเตรเลีย ประจำประเทศไทย และอัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายการเกษตรประจำประเทศออสเตรเลีย ดำเนินการเร่งรัดการเปิดตลาดมะม่วง

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของสินค้าเกษตรไทย ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก เช่น จัดผลไม้มอบให้ผู้นำประเทศในการเดินทางเยือนราชอาณาจักรบาห์เรน การดำเนินพิธีทูตแบบ Fruit Diplomacy ทำให้ผู้บริโภคนิยมความสนใจในผลไม้ไทยเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เกิดบริษัทนำเข้าผลไม้ของจีนมาตั้งบริษัทในไทยเพิ่มขึ้นเพื่อดำเนินการคัดแยกบรรจุส่งออกไปจีนเอง

2) ผลลัพธ์เบื้องต้น

จากการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาต่างๆ ใน 2 ปีแรก ของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ 12 ได้เกิดผล ดังนี้

2.1) การผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ มีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยมีการตรวจสอบและรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าครอบคลุมการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์จากพืช ปศุสัตว์ และประมง ตั้งแต่การควบคุมการนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีต้องห้ามในการผลิตทางการเกษตร ขยายจำนวนฟาร์มมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ที่ได้รับการรับรองมากขึ้นและเร็วขึ้น เน้นการรับรองแบบกลุ่มสำหรับสินค้าที่มีความพร้อม รวมทั้งขยายสถานประกอบการและโรงงานประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GMP หรือ HACCP โดยบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มจำนวนฟาร์มมาตรฐาน จำนวนสถานประกอบการโรงงานขนาดเล็ก และขนาดกลางที่ได้มาตรฐาน

ผลการดำเนินงานระหว่างปี 2560 – 2561 ดำเนินการได้เกินเป้าหมาย ได้แก่ ตรวจสอบรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์มด้านพืชประมงและปศุสัตว์รวม 370,205 แปลง/ฟาร์ม/แห่ง คิดเป็นร้อยละ 108.77 ของเป้าหมาย นอกจากนี้ ตรวจรับรองสถานประกอบการและโรงงานประเภทต่าง ๆ ทั้งด้านพืช ด้านประมง และด้านปศุสัตว์ รวม 478,634 โรงต่อแห่ง คิดเป็นร้อยละ 126.46 ของเป้าหมาย (ตารางที่ 35)

ตารางที่ 35 การตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม และโรงงานแปรรูป ปี 2560 – 2561

รายการ	หน่วย	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
		แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
1. ตรวจรับรองและตรวจ								
ติดตามมาตรฐานฟาร์ม								
1.1 ข้าว	แปลง	49,318	40,278	3,500	104	52,818	40,382	76.45
1.2 ผัก – ผลไม้	แปลง	70,870	73,036	93,000	103,342	163,870	176,378	107.63

ตารางที่ 35 การตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม และโรงงานแปรรูป ปี 2560 – 2561 (ต่อ)

รายการ	หน่วย	ปี 2560		ปี 2561		รวม		ร้อยละ
		แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	
1.3 ฟาร์มสัตว์น้ำ	ฟาร์ม	32,000	32,444	32,111	32,933	64,111	65,377	101.97
1.4 ฟาร์มปศุสัตว์	แห่ง	43,350	66,644	16,202	21,424	59,552	88,068	147.88
2. ตรวจรับรองสถานประกอบการ		44,267	67,546	334,217	411,088	378,484	478,634	126.46
2.1 โรงสีข้าว	โรง	10	7	20	13	30	20	66.67
2.2 โรงงานแปรรูป/โรงรม	โรง	600	861	883	984	1,483	1,845	124.41
2.3 สถานประกอบการสัตว์น้ำ	โรง	307	314	434	448	741	762	102.83
2.4 สถานประกอบการด้านปศุสัตว์	แห่ง	43,350	66,364	332,880	409,643	376,230	476,007	126.52
รวม (1+2)		238,888	279,948	479,030	568,891	718,835	848,834	118.08

ที่มา : รายงานของหน่วยงาน ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมประมง และกรมปศุสัตว์, 2561

2.2) ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วง 2 ปีแรก ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ภายใต้แผนฯ 12 เพิ่มขึ้นกว่าปริมาณส่งออกเฉลี่ยของแผนฯ 11 ร้อยละ 9.96 โดยเพิ่มขึ้นในส่วนของสินค้ายางธรรมชาติ ข้าวและผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ ผักและผลิตภัณฑ์ โดยสินค้าที่มีปริมาณการส่งออกลดลง ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์ และเมื่อเปรียบเทียบกับแนวโน้มปริมาณการส่งออกในช่วงแผนฯ 12 โดยเฉลี่ยลดลง คิดเป็นร้อยละ 2.81 ปริมาณสินค้าส่งออกที่ลดลงมาก ได้แก่ กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์ มันสำปะหลัง กุ้ง ผลไม้ ข้าว และผลิตภัณฑ์ของสินค้านี้ ซึ่งต้องเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 36)

ตารางที่ 36 ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

รายการ	แผนฯ 11 เฉลี่ย	แผนฯ 12		ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (+เพิ่ม/-ลด)	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (+เพิ่ม/-ลด) แผนฯ 11-12	ปี 2560-2561
		ปี 2560	ปี 2561			
		เฉลี่ย	เฉลี่ย			
1. ยางธรรมชาติ	4,163,900	5,008,960	5,041,50	5,025,232	20.69	0.65
2. ข้าวและผลิตภัณฑ์	9,078,909	11,986,296	11,420,273	11,703,285	28.91	-4.72
3. ผลไม้และผลิตภัณฑ์	2,740,955	3,449,048	3,255,226	3,352,137	22.30	-5.62
4. ปลาและผลิตภัณฑ์	1,096,000	900,468	941,270	920,869	-15.98	4.53
5. เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์	580,304	758,478	839,428	798,953	37.68	10.67
6. มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	9,929,055	10,684,222	8,000,726	9,342,474	-5.91	-25.12
7. น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	7,276,952	6,223,440	8,664,494	7,443,967	2.30	39.22
8. กุ้งและผลิตภัณฑ์	222,816	214,669	189,546	202,107	-9.29	-11.70

หน่วย : ตัน/ปี

ตารางที่ 36 ปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (ต่อ)

หน่วย : ตัน/ปี

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		เฉลี่ย	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (+เพิ่ม/-ลด)	
	เฉลี่ย	ปี 2560	ปี 2561		แผนฯ 11-12	ปี 2560-2561
9. ผักและผลิตภัณฑ์	486,877	559,441	591,120	575,280	18.16	5.66
10. กากและเศษที่เหลือ ใช้ทำอาหารสัตว์	1,037,172	1,050,084	743,613	896,849	-13.53	-29.19
รวม	36,612,941	40,835,108	39,687,199	40,261,153	9.96	-2.81

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับด้านมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ 12 เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.48 เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วงแผนฯ 11 แต่เมื่อพิจารณาภายในช่วง 2 ปีแรก ของแผนฯ 12 (ปี 2560 - 2561) มูลค่าการส่งออกลดลง ร้อยละ 3.23 เนื่องจากมูลค่าการส่งออกยางธรรมชาติ น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ ลดลงค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงแผนฯ 11 กับแผนฯ 12 เป็นรายสินค้า พบว่า สินค้าที่มีปริมาณ การส่งออกเพิ่มขึ้นแต่มูลค่าลดลงค่อนข้างมาก เช่น ยางธรรมชาติ ปลาและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เห็นได้ชัดว่า มูลค่าสินค้าไม่ได้เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของปริมาณที่เพิ่มขึ้น แม้ว่าจะเกิด จากหลายปัจจัย เช่น ค่าเงินบาทที่แข็งขึ้น เศรษฐกิจประเทศคู่ค้า ผลผลิตของประเทศเพื่อนบ้าน เกิดการแข่งขัน ด้านราคาสูงขึ้น เป็นต้น แต่จากการเจรจาและเปิดตลาดเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกสินค้า บางตัวเพิ่มขึ้น เช่น เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ เป็นต้น จึงมีความจำเป็นต้องเร่งพัฒนา คุณภาพผลผลิตและผลักดัน ให้พัฒนาการแปรรูปผลผลิตเพิ่มมูลค่าอย่างต่อเนื่อง สร้างนวัตกรรมถนอมอาหาร ยืดอายุ ความสดใหม่ของสินค้าเกษตร เพื่อรักษาคุณภาพ รวมทั้งเร่งหาตลาดส่งออกใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 37)

ตารางที่ 37 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

หน่วย : ล้านบาท/ปี

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		เฉลี่ย	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (+เพิ่ม/-ลด)	
	เฉลี่ย	ปี 2560	ปี 2561		แผนฯ 11-12	ปี 2560-2561
รวม/เฉลี่ย	1,277,810	1,434,955	1,388,541	1,411,748	10.48	- 3.23
1. ยางธรรมชาติ	260,056	287,744	221,412	254,578	- 2.11	- 23.05
2. ข้าวและผลิตภัณฑ์	168,936	193,759	199,392	196,575	16.36	2.91
3. ผลไม้และผลิตภัณฑ์	97,291	142,966	142,310	142,638	46.61	- 0.46
4. ปลาและผลิตภัณฑ์	118,897	109,646	112,787	111,217	- 6.46	2.86
5. เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์	75,751	96,025	100,389	98,207	29.64	4.55
6. มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	102,207	93,792	98,504	96,148	- 5.93	5.02
7. น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	103,157	102,161	97,018	99,590	- 3.46	- 5.03
8. กุ้งและผลิตภัณฑ์	71,409	70,419	58,895	64,657	- 9.46	- 16.37
9. ผักและผลิตภัณฑ์	22,608	28,531	29,040	28,785	27.32	1.79

ตารางที่ 37 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท/ปี

รายการ	แผนฯ 11 เฉลี่ย	แผนฯ 12		เฉลี่ย	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (+เพิ่ม/-ลด)	
		ปี 2560	ปี 2561		แผนฯ 11-12	ปี 2560-2561
10. กากและเศษที่เหลือ						
ใช้ทำอาหารสัตว์	18,095	21,740	19,645	20,692	14.35	- 9.64
11. อื่น ๆ	239,404	288,173	309,148	298,660	24.75	7.28

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : อื่น ๆ เช่น มะพร้าวและผลิตภัณฑ์ น้ำมันถั่วเหลือง ชา ดอกไม้และต้นไม้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อัตราการขยายตัวของปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 12 สินค้าสำคัญหลายชนิดมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าในช่วงแผนฯ 11 ได้แก่ ยางธรรมชาติ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ ผักและผลิตภัณฑ์ โดยสินค้าบางชนิดมีปริมาณการส่งออกหดตัวต่อเนื่อง ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์ (ตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 อัตราการขยายตัวของปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	แผนฯ 11 เฉลี่ย	แผนฯ 12		เฉลี่ย
		ปี 2560	ปี 2561	
1. ยางธรรมชาติ	5.01	20.29	0.65	10.47
2. ข้าวและผลิตภัณฑ์	13.19	32.02	-4.72	13.65
3. ผลไม้และผลิตภัณฑ์	1.84	25.83	-5.62	10.11
4. ปลาและผลิตภัณฑ์	-4.10	-17.84	4.53	-6.65
5. เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์	6.78	30.70	10.67	20.69
6. มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	8.61	7.61	-25.12	-8.76
7. น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	-2.33	-14.48	39.22	12.37
8. กุ้งและผลิตภัณฑ์	-9.09	-3.66	-11.70	-7.68
9. ผักและผลิตภัณฑ์	1.28	14.90	5.66	10.28
10. กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์	1.00	1.24	-29.19	-13.97

ที่มา : จากการคำนวณ

ส่วนอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกโดยรวมใน 2 ปีแรกของแผนฯ 12 เท่ากับ 4.53 เพิ่มขึ้นสูงกว่าในช่วงแผนฯ 11 ซึ่งหดตัว 1.67 อย่างไรก็ตาม อัตราการขยายตัวมีแนวโน้มลดลง ซึ่งต้องเฝ้าระวังสินค้าหลายชนิด ได้แก่ ยางธรรมชาติ ปลา มังสวิรัติ ปลา น้ำตาล กุ้งและผลิตภัณฑ์ โดยผลไม้ ไข่เนื้อและผลิตภัณฑ์ มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นสูงกว่าสินค้าชนิดอื่นอย่างเด่นชัด (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	แผนฯ 11	แผนฯ 12		
	เฉลี่ย	ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย
1. ยางธรรมชาติ	-11.79	10.65	-23.05	-6.20
2. ข้าวและผลิตภัณฑ์	3.11	14.69	2.91	8.80
3. ผลไม้และผลิตภัณฑ์	13.21	46.95	-0.46	23.24
4. ปลาและผลิตภัณฑ์	-4.10	-7.78	2.86	-2.46
5. เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์	7.20	26.76	4.55	15.65
6. มังสวิรัติและผลิตภัณฑ์	5.47	-8.23	5.02	-1.60
7. น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	-6.84	-0.97	-5.03	-3.00
8. กุ้งและผลิตภัณฑ์	-6.56	-1.39	-16.37	-8.88
9. ผักและผลิตภัณฑ์	4.27	26.20	1.79	13.99
10. กากและเศษที่เหลือใช้ทำอาหารสัตว์	4.12	20.14	-9.64	5.25
11. อื่น ๆ	2.72	20.37	7.28	13.82
เฉลี่ย	-1.67	12.30	-3.23	4.53

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : อื่น ๆ เช่น มะพร้าวและผลิตภัณฑ์ น้ำมันถั่วเหลือง ชา ดอกไม้ และต้นไม้ เป็นต้น

2.3) อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร แบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ยปี 2560 - 2561 คิดเป็นร้อยละ 4.35 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมาย แผนฯ 12 ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 3 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของแผนฯ 11 ที่มีอัตราการเติบโตติดลบ หรือหดตัวร้อยละ 0.43 (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรและ
นอกภาคเกษตร

หน่วย : ร้อยละ

สาขา	แผนฯ 11 เฉลี่ย	แผนฯ 12			เฉลี่ย
		เป้าหมาย	ปี 2560	ปี 2561	
แบบปริมาณลูกโซ่					
ภาคเกษตร	-0.43	3.0	3.7	5.0	4.35
ภาคนอกเกษตร	3.86		4.1	4.0	4.05
GDP รวม	3.41		4.0	4.1	4.05
ณ ราคาประจำปี					
ภาคเกษตร	-1.53	3.0	4.6	2.9	3.75
ภาคนอกเกษตร	5.68		6.3	5.8	6.05
GDP รวม	4.92		6.2	5.6	5.90

ที่มา : จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สรุปผลการพัฒนา เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์ พบว่า อัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ จำนวนฟาร์ม/โรงงานที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนา แต่ยังคงเฝ้าระวังและเร่งพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ของยุทธศาสตร์ที่ 2 ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียนโดยสนับสนุนกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาดสินค้าเกษตรไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสินค้าปลอดภัย รวมทั้งเกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร

ผลสำเร็จของการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 นับได้ว่าอยู่ในระดับดีมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.25 โดยมีประเด็นการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ประเทศไทย ที่ดำเนินการได้น้อยกว่าเป้าหมาย จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขต่อไป (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตร
ตลอดโซ่อุปทาน

รายการ	เป้าหมาย	แผนฯ 12		
		ผลการพัฒนา	ค่าคะแนน	แปลผล การประเมิน
1. พัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าเกษตร	- แปลง/ฟาร์ม : พีช/ประมง/ ปศุสัตว์ ผ่านการตรวจรับรอง มาตรฐาน ร้อยละ 85	ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม และสถานประกอบการ ได้ ร้อยละ 100.48	5	ดีมาก

ตารางที่ 41 สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตร
ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (ต่อ)

รายการ	แผนฯ 12			
	เป้าหมาย	ผลการพัฒนา	ค่าคะแนน	แปลผล การประเมิน
	- จำนวนฟาร์ม/โรงงานที่ได้รับ การรับรองคุณภาพ เพิ่มขึ้นจาก (แผนฯ 11 จำนวน 274,823 ฟาร์ม/โรงงาน)	- ฟาร์ม/โรงงานที่ได้รับ การรับรองคุณภาพ จำนวน 380,386 ฟาร์ม/โรงงาน	5	ดีมาก
2. บริหารจัดการสินค้า เกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน	GDP ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3	GDP ภาคการเกษตรเติบโต ร้อยละ 4.35	5	ดีมาก
3. ส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่	จำนวน 30 ล้านไร่ (เฉลี่ยปีละ 6 ล้านไร่)	5.41 ล้านไร่ (ร้อยละ 45.08 ของเป้าหมาย 2 ปี 12 ล้านไร่)	1	เร่งแก้ไข
4. ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกล การเกษตรทดแทนแรงงาน เกษตร	ใช้เครื่องจักรกลในแปลงใหญ่ ประชารัฐเกษตรสมัยใหม่ทุกแปลง	85 แปลง แปลงใหญ่ทั่วไป 470 แปลง	5	ดีมาก
5. สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร	- มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น - อัตราการขยายตัวของมูลค่า การส่งออกสินค้าเกษตรและ ผลิตภัณฑ์ ไม่ต่ำกว่า 2.5	- มูลค่าการส่งออกเฉลี่ยต่อปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.48 ของ ค่าเฉลี่ยแผนฯ 11 - อัตราการขยายตัวของมูลค่า การส่งออกสินค้าเกษตรและ ผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 4.53	5 5	ดีมาก ดีมาก
6. เสริมสร้างความ เข้มแข็งศูนย์กลาง เมล็ดพันธุ์ประเทศไทย	ศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ ประเทศไทย	พัฒนาศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 7 ศูนย์ แล้วเสร็จ 5 ศูนย์	3	ปานกลาง
7. จัดการความเสี่ยงที่จะ กระทบต่อสินค้าเกษตร	เกษตรกรเข้าสู่ระบบ การประกันภัยพืชผลเพิ่มขึ้น	เกษตรกรประกันภัยข้าวนาปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ ขยายผลไปประกันภัยใน พืชอื่น เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5	ดีมาก
8. บริหารจัดการด้าน การเกษตรในเขต พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ	จำนวน 10 แห่ง	10 จังหวัด 14 แห่ง	5	ดีมาก
เฉลี่ย			4.25	ดีมาก

ที่มา : จากการคำนวณ

3) ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

3.1) การจัดกลุ่มแนวทางการพัฒนา บางกิจกรรม/โครงการซ้ำซ้อนอยู่ในหลายแนวทางการพัฒนา ทำให้แยกแยะผลงานภายใต้แนวทางการพัฒนาได้ไม่ชัดเจน จึงควรจัดให้สอดคล้องกับประเด็น และเป้าหมายของการพัฒนา ไม่ควรให้มีกิจกรรมย่อยซ้ำซ้อนในหลายแนวทางพัฒนา เช่น ศูนย์กลางการกระจายพันธุ์ OTOP โลจิสติกส์ เป็นต้น

3.2) การส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เนื่องจากการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อรวมกันซื้อ รวมกันจ้าง ต้องใช้ระยะเวลาปรับตัว ผลการดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมาย จึงควรปรับลดเป้าหมาย โดยเผยแพร่ กลุ่มแปลงใหญ่ที่สำเร็จเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เกษตรกรเห็นผลชัดเจนและเกิดการพัฒนาในระบบแปลงใหญ่ที่ยั่งยืน

3.3) การพัฒนาด้านโลจิสติกส์ ผลการดำเนินงานยังไม่เด่นชัด จะสอดคล้องอยู่ในกิจกรรม/โครงการอื่น ๆ ทำให้เห็นภาพผลของการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวไม่ชัดเจน

3.4) การสร้างมูลค่าเพิ่ม ควรปรับตัวชี้วัด จาก “GDP ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3” เป็น “สัดส่วนมูลค่าต่อปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้น” จะได้ไม่ซ้ำซ้อนกับตัวชี้วัดในแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

3.5) เร่งพัฒนากิจกรรม โครงการ ที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้เห็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การร่วมลงทุน โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ให้เป็นตลาดเดียว และฐานการผลิตร่วม (Single market and production base) มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี องค์ความรู้วิจัยและพัฒนาาร่วมกัน

3.6) ควรมีระบบการติดตามผลการดำเนินงานโครงการของหน่วยงานที่ประมวลข้อมูล ผลการดำเนินงานได้ครอบคลุมและครบถ้วน สำหรับการประเมินผลโครงการต่อไป

4.2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการสื่อสารที่รวดเร็วทำให้ผู้ใช้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่สนใจได้โดยง่าย ผ่านระบบเครือข่าย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลากหลายรูปแบบ นำไปสู่การนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการได้ในภาคเกษตรการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้า รวมไปถึงการนำข้อมูลสารสนเทศมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน ประกอบกับการนำนวัตกรรม/งานวิจัย/เทคโนโลยีการเกษตร รวมถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกษตรกรค้นพบได้เองจากประสบการณ์ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตซึ่งจะเป็น การเพิ่มมูลค่า สร้างโอกาสในการแข่งขันทางการค้า และเป็นการสร้างรายได้ที่มั่นคง ยกระดับภาคเกษตรไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืน

1) ผลการดำเนินงาน

1.1) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านกรวิจัยการเกษตร โดยมีการส่งเสริมในรูปแบบทุนการศึกษาระยะยาวและระยะสั้น เพื่อเสริมสร้างให้นักวิจัยมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางครอบคลุม 7 ด้าน คือ การปรับปรุงพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์น้ำ การจัดการสุขภาพ/ป้องกันโรค เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์ การจัดการ

หลังเก็บเกี่ยว การจัดการการผลิต และการจัดการทรัพยากร จำแนกทุนเป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย ทุนปริญญาเอก เฉลิมพระเกียรติทรงครองราชย์ 70 ปี จำนวนปีละ 15 ทุน ทุนฝึกอบรมและปฏิบัติการวิจัย ณ ต่างประเทศ 38 ทุน ทุนนำเสนอผลงานวิจัย ณ ต่างประเทศ 44 ทุน ทุนสร้างนักวิจัยสู่ความเป็นเลิศ และโครงการพัฒนาทีมวิจัย 12 ทุน และกิจกรรมฝึกอบรมโดย สวก. 44 หลักสูตร (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 42 การสนับสนุนทุนวิจัย

หน่วย : ทุน

ประเภททุน	แผนฯ 11		แผนฯ 12	
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. ทุนปริญญาเอกเฉลิมพระเกียรติทรงครองราชย์ 70 ปี	na	15	15	
2. ทุนฝึกอบรมและปฏิบัติการวิจัย ณ ต่างประเทศ	15	15	8	
3. ทุนนำเสนอผลงานวิจัย ณ ต่างประเทศ	15	15	14	
4. ทุนสร้างนักวิจัยสู่ความเป็นเลิศและโครงการพัฒนาทีมวิจัย	3	4	5	
5. กิจกรรมฝึกอบรม	15	15	14	

ที่มา : รายงานประจำปี สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร

1.2) การสนับสนุนงานวิจัย

ผลงานวิจัยด้านการเกษตรที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ตามแผนงานบูรณาการโดยจำแนกเป็น งานวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ และงานวิจัยและพัฒนา รวม 1,924 โครงการ หรือเฉลี่ยปีละ 962 โครงการ ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 158.25 รายละเอียดผลงานวิจัยในแต่ละด้านดังนี้ (ตารางที่ 43)

(1) การวิจัยด้านข้าว ดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนาข้าว รวม 66 โครงการ โดยรับรองพันธุ์ข้าวดีเด่น 6 พันธุ์ ได้แก่ ข้าวเจ้าพันธุ์ กข71 (ข้าวอายุเก็บเกี่ยวเร็ว) ข้าวเจ้าพันธุ์ กข73 (ข้าวหอมทนเค็ม) ข้าวเจ้า กข75 (ข้าวเบา ต้านทานโรคไหม้) ข้าวเจ้าพันธุ์ซีบูกันตัน 5 (ข้าวนิยมชายแดนใต้) ข้าวเจ้าพันธุ์ดอกข้า 50 (ข้าวไร่แซมยาง) และข้าวเจ้าพันธุ์มะลินิลสุรินทร์ (มะลินิลสุรินทร์ ต้านทานมะเร็ง) และจะนำไปใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าว วางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตเพื่อการตลาด การเตือนภัยการระบาด โครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าว 2 แผนงาน ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่การผลิตข้าว และการพัฒนาคำแนะนำการใช้ปุ๋ยในนาข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่

(2) การวิจัยและพัฒนาด้านพืช และเทคโนโลยีการเกษตร ดำเนินการ รวม 530 โครงการ เป็นผลงานวิจัยและพัฒนาในแผนงานบูรณาการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม โครงการวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช โครงการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช

(3) การศึกษา วิจัย การบริหารความหลากหลายทางชีวภาพ ได้อนุรักษ์เชื้อพันธุกรรมพืช เห็ด แมลง และจุลินทรีย์ รวม 35,100 สายพันธุ์ /2,986 ไอโซเลท/344,358 ตัวอย่าง วิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพดี ตรงความต้องการของเกษตรกร และได้ขึ้นทะเบียนรับรองพันธุ์ ในปี 2559 - 2561 จำนวน 17 ชนิด ได้แก่ ทูเรียน 3 พันธุ์ (จันทบุรี7, จันทบุรี8, จันทบุรี9) กระเจี๊ยบเขียว 1 พันธุ์ (พิจิตร 1) มันฝรั่ง 2 พันธุ์ (เชียงใหม่ 1, เชียงใหม่ 12) สะตอ 1 พันธุ์ (ตรัง 1) ส้มสายน้ำผึ้ง 1 พันธุ์ (แพร่ 1) พริกชี้หู 2 พันธุ์ (ศรีสะเกษ 1, กาญจนบุรี 1) อ้อย 2 พันธุ์ (อุทอง 16, อุทอง17) อัญชัน 1 พันธุ์ (เพชรบูรณ์ไพลิน 63) ฝ้าย 1 พันธุ์ (ตากฟ้า 6) ถั่วเขียวผิวดำ 2 พันธุ์ (ชัยนาท 4, ชัยนาท 6) ปาล์มน้ำมัน 1 พันธุ์ (ลูกผสมสุราษฎร์ธานี 9)

(4) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านหม่อนไหม ทำการวิจัยและพัฒนาพันธุ์หม่อนรวม 108 โครงการ โดยมีสายพันธุ์แนะนำ ได้แก่ พันธุ์สกลนคร 85 มีลักษณะเด่น คือ ทนทานต่อโรครากเน่าและผลผลิตใยสูงกว่าบุรีรัมย์ 60 และศึกษาและพัฒนางานหม่อนไหมในด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข นวัตกรรม และด้านการเพิ่มมูลค่าทางสถิติ

(5) การวิจัยด้านประมง พัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การปรับปรุงพันธุ์ โดยทำการศึกษาวิจัยแหล่งประมงทั้งนอกและในน่านน้ำของประเทศไทย การพัฒนาคุณภาพสินค้า การเก็บรักษาแปรรูป และการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ให้มีคุณภาพการผลิต ด้านทานโรคและมีสภาพเหมาะสม พัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับเครื่องมือประมง วิธีทำการประมง และพัฒนาผลิตภัณฑ์ประมง การผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าสัตว์น้ำ การวิจัยและพัฒนาการประมง ค้นคว้าวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงการเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำ การวิจัยและนวัตกรรมสร้างความเข้มแข็งด้านประมง การวิจัยและนวัตกรรมในอุตสาหกรรมประมง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านการประมง รวม 211 เรื่อง

(6) การวิจัยด้านปศุสัตว์ เพื่อการพัฒนาให้ได้พันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีการให้อาหารสัตว์ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน การชันสูตรโรคสัตว์และการบำบัดโรค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัคซีนยาสัตว์ การเพิ่มมูลค่าสินค้าปศุสัตว์ และสามารถบริโภคได้อย่างปลอดภัย โดยจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาด้านการปศุสัตว์ และการวิจัยและนวัตกรรมด้านปศุสัตว์ รวม 84 โครงการ

(7) การวิจัยพัฒนาที่ดินและเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยพัฒนาการดำเนินงานวิจัยให้สามารถแก้ไขปัญหาทรัพยากรดินได้อย่างจริงจัง ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ นโยบายรัฐบาล โดยการวิจัยในสาขาที่ใช้วิธีการทางเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ วิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์หญ้าแฝก การจัดการดิน การจัดการดินเปรี้ยว เกษตรอินทรีย์/การลดใช้สารเคมี อาทิ การวิจัยและพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน โดยนำข้อมูลดาวเทียมมาใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่เพาะปลูกข้าว และนำค่าดัชนีพืชพรรณ (NDVI) เพื่อหาความอุดมสมบูรณ์ของต้นข้าว มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ร่วมกับข้อมูลแปลงนาตามช่วงการเจริญเติบโตของข้าว รวม 159 เรื่อง

ทั้งนี้ โครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพด้านดิน เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนา ปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มคุณภาพผลผลิตพืชเศรษฐกิจ ได้มีการนำ เทคโนโลยีชีวภาพทางดินไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของเกษตรกร 13 เรื่อง อาทิ ผลของโดโลไมท์ ปุ๋ยหมัก และ ถ่านแกลบ ต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน ผลผลิต และคุณภาพของมันฝรั่ง

(8) กรมฝนหลวงและการบินเกษตร ผลงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีฝนหลวง รวม 4 โครงการ อาทิ การศึกษารูปแบบของกลุ่มเมฆที่เหมาะสมกับการปฏิบัติการฝนหลวง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ ข้อมูลเรดาร์ร่วมกับแบบจำลองเชิงเลขความละเอียดสูง (WRF model) พัฒนาวัสดุอุปกรณ์ในการรด ผสม โปรรายสาร เพื่อการปฏิบัติการฝนหลวง การวิจัยและพัฒนาจรวดตัดแปรสภาพอากาศ การเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาความรุนแรงจากพายุลูกเห็บ โดยการประยุกต์ใช้ TITAN การพัฒนาแผนที่ ความต้องการใช้น้ำของพืชด้วยเทคนิคการสำรวจระยะไกลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การศึกษาสภาวะ อากาศใต้ฐานเมฆที่มีผลกระทบต่อเมฆคิวมูลัส การพัฒนาเครื่องมือวัดเมฆฟิสิกส์ภาคพื้นดินสำหรับตรวจวัด ขนาดอนุภาคฝนหลวง การประเมินปริมาณน้ำฝนด้วยเรดาร์ตรวจอากาศแบบเคลื่อนที่ชนิด C-Band ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และการปฏิบัติการฝนหลวงเพื่อบรรเทาปัญหาพื้นที่ประสบภัยแล้งบริเวณ ภาคใต้ตอนบน

(9) สถาบันวิจัยพัฒนาพื้นที่สูง ดำเนินงานวิจัยที่สนับสนุนโครงการหลวงและสอดคล้อง กับปัญหาที่ต้องแก้ไขของชุมชนบนพื้นที่สูง การวิจัยดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัย จำนวน 6 แผนงาน อาทิ แผนงานการวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิตเกษตร แผนงานการวิจัยเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวม 85 โครงการ

ตารางที่ 43 ผลการดำเนินงานวิจัยของ กษ.

หน่วย : โครงการ

หน่วยงาน	แผนฯ 11	แผนฯ 12		รวม
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. กรมการข้าว	22	25	41	66
2. กรมประมง	83	111	100	211
3. กรมปศุสัตว์	35	40	44	84
4. กรมวิชาการเกษตร	292	333	344	677
5. กรมหม่อนไหม	43	54	54	108
6. กรมฝนหลวงและการบินเกษตร	na	na	4	4
7. กรมพัฒนาที่ดิน	67	79	80	159
8. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร	157	227	303	530
9. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	46	41	44	85
รวม	745	910	1,014	1,924

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

1.3) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการเกษตรร่วมกันในกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งสร้างเครือข่ายของภาคส่วนต่าง ๆ

(1) ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยดินแห่งภูมิภาคเอเชีย (Center of Excellence for Soil Research in Asia : CeSRA) กรมพัฒนาที่ดินทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนและดำเนินการ ศูนย์ CeSRA ในประเทศไทย โดยได้รับความเห็นชอบจากประเทศสมาชิก (Asian Soil Partnership : ASP) ทั้ง 14 ประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือ สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรดิน ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดำเนินการจัดตั้งรางวัลดินโลก ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากการประชุมสมัชชาความร่วมมือทรัพยากรดินโลก ครั้งที่ 6 ณ กรุงโรม ประเทศสาธารณรัฐอิตาลี โดยขอพระราชทานพระราชนุญาต เชิญพระปรมาภิไธย พระบรมฉายาลักษณ์ พระราชดำรัสคัดตัดตอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเป็นชื่อรางวัล โดยมีสำนักศึกษาปล้น กรมธนารักษ์ เป็นผู้ออกแบบและจัดทำเหรียญรางวัล

(2) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (Aeyawadee-Chaopraya-Mekong Economic Cooperation : ACMECS) กรมพัฒนาที่ดินจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กระบวนการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้แก่ เจ้าหน้าที่กัมพูชา ลาว และเมียนมา พร้อมทั้งได้ตรวจสอบสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช และข้อมูลด้านการผลิต ในพื้นที่ของราชอาณาจักร กัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา นอกจากนี้ กรมพัฒนาที่ดิน มีการดำเนินการโครงการความร่วมมือด้านการเกษตรภายใต้ข้อตกลงตามบันทึกความร่วมมือด้านการเกษตร กับกระทรวงเกษตรของต่างประเทศ จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ไต้หวัน ภูฏาน เวียดนาม และจีน

(3) สถาบันวิจัยพื้นที่สูง ดำเนินแผนงานสนับสนุนงานพัฒนาเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา กับนานาชาติ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการวิจัยและพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง และสถาบันกบองค์กรต่างประเทศ อาทิ การปลูกกาแฟ ณ ประเทศเมียนมา การพัฒนาการผลิตและระบบ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาดสินค้าเกษตร ณ ประเทศเวียดนาม เป็นต้น

1.4) การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการวิจัยการเกษตร

ในปี 2559 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนการพัฒนาการเกษตร ฯ ฉบับที่ 11 ได้เริ่มจัดทำระบบ เชื่อมโยงข้อมูลงานวิจัยของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในระยะแรกได้ทำเป็นฐานข้อมูลบทความวิจัย จำนวน 3,835 เรื่อง สำหรับการพัฒนาในช่วงของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ของ 2 ปีแรก ได้มีการเพิ่ม คลังข้อมูลวิจัยการเกษตร จาก 12 ชนิด เป็น 27 ชนิด ในปี 2561 โดยมีการให้บริการฐานข้อมูลสารสนเทศ การเกษตร วิจัยการเกษตร และฐานข้อมูลความรู้การเกษตรต่าง ๆ อาทิ ฐานข้อมูลความรู้การเกษตรแบบง่าย คลังข้อมูลวิจัยการเกษตร วิกิทัศน์รู้ทันศัตรูพืช และฐานข้อมูลงานวิจัยของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ ปี 2559 - 2560 รวม 910,081 ราย รายละเอียดดังนี้

(1) จัดทำมาตรฐานระบบฐานข้อมูลการวิจัยการเกษตร พัฒนา Platform สำหรับการบูรณาการข้อมูล 1 ระบบ จำนวน 28 Meta data ได้แก่ ระบบ Thailand Agricultural Research Repository (TARR) เชื่อมโยงข้อมูลวิจัยการเกษตร 5,582 รายการ จากหน่วยงานภายใต้ MOU 11 หน่วยงาน และพัฒนาเว็บไซต์ www.tarr.arr.arda.or.th ในการให้บริการ

(2) พัฒนาและเพิ่มจำนวนคลังข้อมูลวิจัยการเกษตร จากฐานเดิม 12 ชนิด ในปี 2559 เป็น 27 ชนิด ในปี 2561 อาทิ ข้าว มันสำลหลัง ยางพารา กัญชง ไม้ ไหม ลำไย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้อมูลสารสนเทศการเกษตรเฉพาะภาคเหนือ ข้อมูลสารสนเทศการเกษตรเฉพาะภาคใต้ ปาล์มน้ำมัน อ้อย มะม่วง สับปะรด เมล็ดพันธุ์พืช ทุเรียน มังคุด ใก้เนื้อ ใก้ไข่ โคนเนื้อ โคนม และสุกร เป็นต้น (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการวิจัยการเกษตร

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11	แผนฯ 12	
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
1. ระบบ TARR	รายการ	3,835	5,582	Na
2. คลังข้อมูลวิจัยการเกษตร	ชนิด	12 ^{1/}	21 ^{1/}	27 ^{1/}

ที่มา : รายงานประจำปีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ^{1/} ตัวเลขสะสม

1.5) การบริหารจัดการฐานข้อมูลการเกษตรอย่างเป็นระบบ

ดำเนินการพัฒนาระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลการเกษตรด้วยอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ พัฒนาระบบ National Single Window (NSW) การจัดทำทะเบียนเกษตรกร พัฒนาระบบความเชื่อมโยง Application กับภาคเอกชนในรูปแบบประชารัฐ พัฒนาระบบฐานข้อมูลเกษตรกรกลาง รายละเอียด ดังนี้

(1) การพัฒนาระบบ National Single Window (NSW) ดำเนินการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการนำเข้าส่งออกด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้กระดาษ โดยพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบเชื่อมโยงค้าขอกกลาง ระบบสนับสนุนใบอนุญาตและใบรับรองผ่านอินเทอร์เน็ต (Fisheries Single Window) 1 ระบบ ระบบเชื่อมโยงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ใบอนุญาตนำเข้า - ส่งออก 1 ระบบ ระบบรับ - ส่งข้อมูลผ่านระบบเชื่อมโยง ณ จุดเดียว (NSW) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการนำเข้า - ส่งออกยางพารา 2 ระบบ

(2) การจัดทำทะเบียนเกษตรกร ภายใต้ความร่วมมือกับ GISTDA และ NECTEC เพื่อพัฒนาระบบบริการภูมิสารสนเทศ สนับสนุนการขึ้นทะเบียนเกษตรกรและการจัดทำผังแปลงเกษตรกรมดิจิทัล อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนา DOAE farm book ในปี 2561 เพื่อแสดงหลักฐานการเป็นเกษตรกร สำหรับสนับสนุนการปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร กรมพัฒนาที่ดิน เชื่อมโยงฐานข้อมูลหมอดินอาสาผ่านระบบ Linkage center ของกรมการปกครอง และกรมส่งเสริมสหกรณ์ พัฒนาระบบทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

(3) การพัฒนาระบบความเชื่อมโยง Application กับภาคเอกชนในรูปแบบประชารัฐ ดำเนินการพัฒนาฐานข้อมูลเกษตรกรกลาง ระยะที่ 1 โดยนำเทคโนโลยี Big Data สำหรับจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล โดยบูรณาการข้อมูลภาคเกษตรระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดทำฐานข้อมูลที่สำคัญในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้บริการประชาชน ประกอบด้วยฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร 7.46 ล้านครัวเรือน ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 525,071 ฟาร์ม ข้อมูลเกษตรกรด้านปศุสัตว์ 2.94 ล้านราย

(4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเกษตรกรกลาง (Farmer One) เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนเกษตรกรด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง ประกอบด้วย ทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร ทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์ของกรมปศุสัตว์ และทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของกรมประมง รวมถึงบูรณาการข้อมูลภาคเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูลเกษตรกรกลางของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการบริหารจัดการเชิงนโยบาย และมีการนำเทคโนโลยี Big Data มาใช้สำหรับจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ซึ่งได้มีการบูรณาการข้อมูลเพิ่มเติม โดยขยายการเชื่อมโยงข้อมูลจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการข้าว กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การยางแห่งประเทศไทย และปรับปรุงระบบรายงานให้แสดงบนแผนที่ มีการให้บริการ API ระหว่างหน่วยงาน และรายงานผลภาพรวมของการขึ้นทะเบียนผ่าน Mobile Application

2) ผลลัพธ์

2.1) งบประมาณเพื่องานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร

การจัดสรรงบประมาณที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปี 2561 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 90,270.24 ล้านบาท เป็น 96,479.67 ล้านบาท แต่เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรที่ได้รับ พบว่า ในปี 2560 ได้รับจัดสรร 2,373.89 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 2.53 ของงบประมาณประจำปีของกระทรวงฯ เพิ่มขึ้นจากปี 2559 และในปี 2561 ได้รับจัดสรร 1,693.21 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.75 ลดลงจากปี 2560 (ตารางที่ 54)

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดงบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี พบว่า ยังไม่บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับจัดสรรงบประมาณด้านงานวิจัยเฉลี่ย 2,033.55 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 2.14 ต่อปี (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 การจัดสรรงบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11		แผนฯ 12	
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย
1. งบประมาณประจำปีของ กษ.	ล้านบาท	90,270.24	93,981.97	96,479.67	95,230.82
2. งบประมาณวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร	ล้านบาท	1,431.69	2,373.89	1,693.21	2,033.55
สัดส่วนงบประมาณวิจัยฯ	ร้อยละ	1.59	2.53	1.75	2.14

ที่มา : เอกสารรายงานประจำปีของหน่วยงานและเอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปี

2.2) การผลักดันผลงานด้านวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรสู่การใช้ประโยชน์

(1) การนำผลงานวิจัยด้านการเกษตรไปปฏิบัติใช้ จากการดำเนินงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรของหน่วยงานในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 โดยผลักดันผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย และเชิงพาณิชย์ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ การให้คำปรึกษากับกลุ่มเป้าหมาย การอนุญาตให้ใช้สิทธิในผลงานวิจัย เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคการเกษตร รวม 392 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.37 ของผลงานวิจัยที่ดำเนินการ หรือเฉลี่ยปีละ 196 โครงการ

ตัวอย่างผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายผ่านกลไก “ประชารัฐ” คือ การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาช่อนในพื้นที่ปลูกข้าว ได้รับการสนับสนุนอาหารปลาสำเร็จรูปจากเครือเบทาโกร และการปลูกถั่วเหลืองเป็นพืชหมุนเวียนในการปรับปรุงบำรุงรักษาดินโดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ที่ได้รับเทคโนโลยีนวัตกรรม และองค์ความรู้จากกลุ่มมิตรผล

ผลงานวิจัยต้นแบบสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ อาทิ ผลงานวิจัยออกแบบและพัฒนา ไถระเบิดดินดานชนิดสันที่ขา 2 ขา แบบมีชุดควบคุมความถี่ในการสั่น มีผู้ประกอบการขอรับต้นแบบเพื่อนำไปผลิตเชิงพาณิชย์ 1 ราย ผลงานการวิจัยออกแบบและพัฒนาเครื่องมือเก็บผลปาล์มร่วง 2 ราย ผลงานวิจัยและพัฒนาอากาศยานไร้คนขับสำหรับพ่นสารชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช และผลงานวิจัยและพัฒนาเครื่องขุดหนาม ผลสละสำหรับการส่งออก 1 ราย และผลงานวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์ขึ้นต้นมะพร้าว 3 ราย นอกจากนี้ ยังมีนวัตกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรต้นแบบที่ขยายผลสู่ภาคเอกชนไปผลิตเพื่อจำหน่าย 16 ต้นแบบ เช่น เครื่องไถระเบิดดินดาน เครื่องสับมันสำปะหลัง เครื่องขุดมันสำปะหลัง เครื่องรวบรวมใบอ้อยแบบอัตโนมัติ เครื่องแกะและคัดขนาดกลีบกระเทียม เครื่องคัดแยกคุณภาพมันฝรั่ง เป็นต้น นวัตกรรมการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวในระดับอุตสาหกรรม 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เส้นอุตงสดจากข้าว และเส้นพาสต้าข้าวปราศจากกลูเตน และระดับชุมชน 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวพองอบกรอบ ไอศกรีมน้ำข้าวกล้องงอก ข้าวกล้องงอก ข้าวไรซ์เบอร์รี่ผสมน้ำผึ้งและมะนาว และไอศกรีมเชอร์เบท จากข้าวไรซ์เบอร์รี่ รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเชิงพาณิชย์ 5 ผลิตภัณฑ์

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ฯ ที่กำหนดให้มีการนำผลงานวิจัย และเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรนำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี พบว่า ในภาพรวมเฉลี่ย 2 ปี มีผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ลดลงร้อยละ 2.18 ยังไม่บรรลุเป้าหมาย (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 จำนวนงานวิจัยด้านการเกษตรที่ถูกนำไปปฏิบัติใช้

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11	แผนฯ 12		เฉลี่ย
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. ผลงานวิจัยที่ดำเนินการ	โครงการ	745	910	1,014	962
2. ผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์	โครงการ	168	159	233	196
สัดส่วนงบประมาณวิจัยฯ	ร้อยละ	22.55	17.47	22.98	20.37
ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (เพิ่ม/-ลด)			-5.08	5.51	-2.18

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

(2) การผลักดันนวัตกรรมจากผลงานวิจัยไปใช้เชิงนโยบายและการลงทุน ตั้งแต่ปี 2559 ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 จนถึงช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีการดำเนินการยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญา และยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 46 รายการ และ 175 คำขอ ตามลำดับ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา (สวพส.) ยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญา ใน 3 ประเภท คือ ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ตำรับสมุนไพรรักษาโรคตับอักเสบ อนุสิทธิบัตร ได้แก่ สูตรตำรับผลิตภัณฑ์บำรุงผิวรอบดวงตาจากสารสกัดคาเทชิน สูตรตำรับผลิตภัณฑ์น้ำมันล้างเครื่องสำอาง สูตรตำรับผลิตภัณฑ์ดูดซับไขมันจากผักและผลไม้ ส่วนผสมสารไล่แมลงวันเจาะลำต้นถั่ว และสูตรตำรับผลิตภัณฑ์ยับยั้งเชื้อราสาเหตุจากพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ลิขสิทธิ์ ได้แก่ หนังสือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวดอกไม้ของโครงการหลวง คู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกเห็ดภายใต้ระบบควบคุม คู่มือการผลิตเมล็ดพันธุ์เห็ดภายใต้ระบบควบคุม คู่มือการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นบ้านปากกล้วยพัฒนา และวิถีทัศนการณ์เลี้ยงผึ้งที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในช่วงปี 2559 - 2561 ทั้งสิ้น 175 คำขอ ได้แก่ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ (ระบบการแยกเซลล์อสุจิโคด้วยการใช้สนามไฟฟ้าแบบไม่เอกรูปในลักษณะไดอิเล็กโตรโฟรีซิส เพื่อคัดแยกเพศตัวอสุจิโคในระบบของไหลจุลภาคกรรมวิธีการผลิตชีวภัณฑ์ป้องกันศัตรูพืชแบบเชื้อผสม วัสดุก่อสร้างเชิงสร้างสรรค์ สำหรับงานตกแต่งภายในจากวัสดุเหลือใช้ของสวนปาล์มน้ำมัน ฯลฯ) 33 คำขออนุสิทธิบัตร (เครื่องปลูกข้าวแบบใช้ต้นกล้านาโยน ฯลฯ) 132 คำขอลิขสิทธิ์ (หนังสือ MFA Pro เครื่องมือการวิเคราะห์การไหลของวัสดุสำหรับอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน อาทิ โปรแกรมการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการและทันต่อเหตุการณ์ : NARK 4.0) และคุ้มครองพันธุ์พืช (ปทุมมา 21 พันธุ์ (ARMJ 01-21) จากโครงการพัฒนาพันธุ์ปทุมมาลูกผสมข้ามชนิดเพื่อการค้า) 1 คำขอ (ตารางที่ 47)

ตารางที่ 47 การดำเนินการทางทรัพย์สินทางปัญญา

รายการ	สวพส. (รายการ)			สวท. (คำขอ)		
	แผนฯ 11	แผนฯ 12		แผนฯ 11	แผนฯ 12	
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561
1. สิทธิบัตร	2	na	na	11	11	7
2. อนุสิทธิบัตร	9	7	5	25	42	65
3. ลิขสิทธิ์	2	8	5	na	5	6
4. ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย	1	1	1	-	-	-
5. พื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคและถิ่นกำเนิด	na	1	na	-	-	-
6. เครื่องหมายการค้า	4	na	na	2	na	na
7. คุ้มครองพันธุ์พืช	-	-	-	na	na	1
รวม	18	17	11	38	58	79

ที่มา : รายงานประจำปีของหน่วยงาน

1.3) การขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร พบว่า ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ ทั้งสิ้น 78,103 ราย หรือเฉลี่ยปีละ 39,053 ราย โดยในปี 2561 มีการขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร จำนวน 41,946 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2560 จำนวน 5,789 ราย หรือร้อยละ 16.01

ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช และพังงา นำพันธุ์กล้าปาล์มน้ำมันพันธุ์สุราษฎร์ธานี 9 ไปปลูกในพื้นที่ 12,390 ต้น ในพื้นที่ 563 ไร่

กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ เชียงใหม่ ลำพูน และสกลนคร นำเมล็ดพันธุ์ฝ้ายพันธุ์ตากฟ้า 6 ไปปลูก จำนวน 0.119 ต้น ในพื้นที่ 59.5 ไร่ ให้ผลผลิต 17,731 กิโลกรัม

กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก นำเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวผิวดำไปปลูกในพื้นที่ 200 ไร่ มีผลผลิต 56,000 กิโลกรัม มีรายได้ 1.40 ล้านบาท (ราคา 25 บาทต่อกิโลกรัม)

กลุ่มเกษตรกรบ้านชาน อำเภอสรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเกษตรกรบ้านรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ขอรับพันธุ์อัญชันไปปลูกเพื่อการค้า และสนับสนุนพันธุ์ให้เกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ น่าน ลำปาง พิจิตร เพชรบูรณ์ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพฯ ปัตตานี และนราธิวาส เพื่อนำไปปลูกขยาย รวมทั้งสนับสนุนโครงการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จังหวัดพิษณุโลก รวม 1,500 ราย จำนวน 5,000 ต้น

การพัฒนาพันธุ์หม่อนสกลนคร 85 ไหมเหลืองสิรินธร ได้ผลิตพันธุ์จากการประยุกต์ใช้เส้นไหม ได้แก่ ฟ้าไหมยืนสี ซามูลไหม แผ่นใยไหมมาร์คหน้า นอกจากนี้ยังสามารถขยายพื้นที่ปลูกหม่อนเพิ่มได้ 912 ไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรภูพยัคฆ์ และกลุ่มเกษตรกรภูน้ำ

สำหรับการเปรียบเทียบกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ฯ ที่กำหนดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี ยังไม่สามารถประเมินได้ เนื่องจากข้อมูลมีเพียงบางหน่วยงาน (ตารางที่ 48)

ตารางที่ 48 การขยายผลเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11	แผนฯ 12		เฉลี่ย
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	
1. การจัดอบรม/สัมมนา	ราย	6,971	7,185	7,456	7,321
2. เกษตรกรต้นแบบ	ราย	1,306	1,174	841	1,008
3. ผ่านโครงการอื่นๆ (Smart Farmer/ คลินิกเกษตร ฯลฯ)	ราย	47,400	27,798	33,649	30,724
รวม		55,677	36,157	41,946	39,053

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

1.4) การเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศทางการเกษตร สำหรับช่องทาง การสื่อสารเพื่อให้เกษตรกรและผู้ให้บริการข้อมูลสามารถเข้าถึงได้ง่าย หน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ได้มีการจัดทำระบบรายงาน ทั้งระบบสารสนเทศการเกษตร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร เว็บไซต์ รวมทั้งแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในช่วง 2 ปี ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีจำนวนเกษตรกรและ ผู้ใช้บริการระบบสารสนเทศทางการเกษตรในช่องทางต่างๆ รวม 2.89 ล้านราย หรือเฉลี่ยปีละ 1.45 ล้านราย

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดให้เกษตรกร และผู้เข้าใช้ ข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปี พบว่า ในปี 2561 มีผู้เข้าใช้ระบบสารสนเทศทางการเกษตร 1.32 ล้านราย เพิ่มขึ้นจากปี 2560 คิดเป็นร้อยละ 15.98 หรือในภาพรวมเฉลี่ย 2 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2559 เพิ่มขึ้นร้อยละ 31.47 ถือว่าบรรลุตามเป้าหมาย (ตารางที่ 49)

ตารางที่ 49 จำนวนผู้เข้าใช้บริการระบบสารสนเทศทางการเกษตร

หน่วย : ราย

รายการ	แผนฯ 11		แผนฯ 12	
	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย
1. ระบบรายงาน ศพก. (กสก.)	na	159,477	180,520	169,999
2. ระบบสารสนเทศการเกษตร (วก.)	8,382	9,124	4,894	7,009
3. เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร (ปศ.)	457,639	487,949	655,327	571,638
4. เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (สป.กษ.)	9,832	3,176	2,743	2,960
5. เว็บแอปพลิเคชัน skm.oae.go.th	na	na	3,414	3,414
6. ระบบจัดที่ดินออนไลน์ (Website ส.ป.ก.)	223,287	375,735	477,173	426,454
7. ฐานข้อมูลสารสนเทศการวิจัยการเกษตร (สวก.)	369,637	540,444	-	270,222
รวม	1,068,777	1,575,905	1,324,071	1,451,695
ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (เพิ่ม/ลด)		47.45	15.98	31.47

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน

สรุปผลการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ทั้ง 3 ตัวชี้วัด ยังไม่บรรลุเป้าหมาย 2 ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนงบประมาณด้านวิจัย พัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร จำนวนผลงานวิจัยฯ ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ ต้องเร่งแก้ไข และบรรลุเป้าหมาย 1 ตัวชี้วัด คือจำนวนผู้ให้บริการที่เข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศ การเกษตร อยู่ในระดับดีมาก (ตารางที่ 50 และตารางที่ 51)

ตารางที่ 50 ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	แผนฯ 12			ร้อยละของเป้าหมาย
		ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย	
1. งบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร	เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี	2.53	1.75	2.14	42.80
2. ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์	เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี	-5.08	5.51	-2.18	-43.06
3. เกษตรกร/ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึง ข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศ การเกษตร	เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ 10 ต่อปี	47.45	15.98	31.47	195.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 51 สรุปผลสำเร็จภาพรวมของยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

รายการ	เป้าหมาย	แผนฯ 12		แปลผล การประเมิน
		ผลการพัฒนา	ค่าคะแนน	
1. งบประมาณด้านงานวิจัย พัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร	เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี	2.14	1	เร่งแก้ไข
2. ผลงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์	เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี	-2.18	1	เร่งแก้ไข
3. เกษตรกร/ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึง ข้อมูลผ่านช่องทางของระบบสารสนเทศ การเกษตร	เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ 10 ต่อปี	31.47	5	ดีมาก

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : เกณฑ์คะแนน ระดับ 5 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 ร้อยละ 90.00 – 100.00 = ดีมาก
 ระดับ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 ร้อยละ 80.00 – 89.99 = ดี
 ระดับ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 ร้อยละ 70.00 – 79.99 = ปานกลาง
 ระดับ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 ร้อยละ 60.00 – 69.99 = ปรับปรุง
 ระดับ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 น้อยกว่าร้อยละ 60.00 = เร่งแก้ไข

3) ประเด็นที่พบและข้อเสนอแนะ

3.1) งานศึกษาวิจัย

(1) การวิจัยปัญหาจากภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง การระบาดของศัตรูพืช และสัตว์ ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ทั่วไป อาทิ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับแปลงทดลอง ทำให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ได้ตามแผนการทดลองที่กำหนด รวมถึงความแปรปรวนของสภาพอากาศยังมีผลต่อเนื้อถึงกิจกรรมทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชอาศัยน้ำฝน ส่งผลให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงมีความเสี่ยงสูงขึ้นในการทำการเกษตร ตลอดจนประชากรบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้น้อย ขาดโอกาสด้านการศึกษาเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี

(2) ด้านนักวิจัย

(2.1) บางส่วนยังขาดทักษะที่จำเป็นในการวิจัย ขาดการบูรณาการงานวิจัยกับหน่วยงานภายนอก ไม่มีการกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกับหน่วยงานด้านนโยบายให้ชัดเจน และขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายวิจัย ทำให้ในบางงานวิจัยไม่สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาของประเทศได้และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

(2.2) นักวิจัยด้านการเกษตรมีจำนวนและองค์ความรู้ที่จำกัด เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนางานวิจัยสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

(3) บางหน่วยงานขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรด้านการวิจัย เนื่องจากภาระงานประจำของบุคลากรที่มีจำนวนมาก และบุคลากรในหน่วยงานยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยค่อนข้างน้อย นอกจากนี้การสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยเป็นรายปี อาจทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน รวมทั้งโครงการที่เสนอขอรับทุนวิจัยมีจำนวนมาก ต้องใช้เวลาในการพิจารณากลับกรองและข้อเสนอโครงการมากกว่าร้อยละ 80 ไม่ผ่านการพิจารณาอนุมัติ เนื่องจากความเป็นไปได้ของโครงการมีน้อย

(4) การขอรับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภาครัฐ มีระยะเวลาค่อนข้างนาน อาทิ การยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการขอรับรองผลิตภัณฑ์จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เป็นต้น ทำให้การผลักดันผลงานวิจัยอาจไม่เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้

(5) ข้อเสนอแนะ

(5.1) ฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ด้านการวิจัยเชิงลึก ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานวิจัยที่ต้องอาศัยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งนักวิจัย นักพัฒนา และเกษตรกร รวมทั้งการติดตามให้คำแนะนำเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

(5.2) ควรสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยในรูปแบบ Block Grant เพื่อให้งานวิจัยมีการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

(5.3) กำหนดประเด็นวิจัยเฉพาะ (Selected Topic) ระบุนักวิจัยที่มีศักยภาพและระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการให้ตรงตามกรอบและตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศได้ต่อไป

(5.4) ติดตามการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง เร่งรัดการเบิกจ่ายงบประมาณของกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการวิจัย เพื่อให้การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการวิจัยเป็นไปตามแผนที่กำหนด

(5.5) ภาครัฐควรช่วยสนับสนุน และเร่งรัดด้านการขอรับรองมาตรฐานต่างๆ ให้มีความรวดเร็วมากขึ้น เพื่อช่วยให้นวัตกรรมจากผลงานวิจัยสามารถผลักดันออกสู่ตลาดและผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้มากขึ้น

(5.6) ควรสนับสนุนการสร้างนักวิจัยด้านการเกษตรรุ่นใหม่ และพัฒนานักวิจัยในปัจจุบันให้มีองค์ความรู้สมัยใหม่ และคิดเชิงระบบให้มากขึ้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรด้านการวิจัยที่มีความชำนาญเฉพาะด้านหลายสาขา รวมถึงการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และการเข้าถึงองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่ในระดับนานาชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

(1) การดำเนินงานการพัฒนาาระบบสารสนเทศต้องใช้งบประมาณสูง ทำให้การพัฒนาสารสนเทศของหน่วยงานบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากต้องจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาตามงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด

(2) การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูล อาทิ ระบบ Fisheries Single Window (FSW) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าส่งออกสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำขาดความรู้กฎหมาย ระเบียบและวิธีปฏิบัติ ในส่วนของข้อมูลทะเบียนเกษตรกร เกษตรกรบางรายไม่เต็มใจให้ข้อมูล เกรงจะกระทบกับอาชีพและครอบครัว ทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่ถูกต้องและไม่เป็นปัจจุบัน รวมถึงระบบบริการ ภูมิสารสนเทศมีความซับซ้อนในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างฐานข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและชั้นข้อมูลภูมิสารสนเทศมาก

(3) ข้อเสนอแนะ

(3.1) ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ และเข้าใจปฏิบัติตามแนวทาง ระเบียบกฎหมาย และการใช้งานระบบ FSW

(3.2) สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกษตรกรเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการขึ้นทะเบียนและให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับหน่วยงานราชการ

(3.3) ควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพในส่วนของอุปกรณ์ Hardware ของคอมพิวเตอร์แม่ข่าย เพื่อให้รองรับการจัดเก็บข้อมูลการให้บริการเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ได้มากขึ้น

3.3) การพัฒนานวัตกรรม

(1) ด้านผู้พัฒนา

(1.1) ขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนานวัตกรรม

(1.2) ข้อมูลความต้องการของเกษตรกรที่ต้องการรับการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับการเกษตรกรรมยังมีน้อย

(1.3) ไม่มีงบประมาณการสนับสนุนการสร้างผลงานต้นแบบนวัตกรรม และการศึกษาวิจัย การติดตามการใช้นวัตกรรมเพื่อนำมาพัฒนานวัตกรรมให้ดีขึ้น อีกทั้งขาดการขยายผลงานนวัตกรรมอย่างเป็นทางการ หรือบางหน่วยงานได้รับการจัดสรรงบประมาณที่จำกัด ไม่มีการตั้งงบประมาณเป็นหมวดเงินอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้จ่ายสำหรับงานวิจัย การติดตามผลการวิจัย และการขยายผลการวิจัย

(1.4) การส่งเสริมนวัตกรรมในปัจจุบัน นิยมส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรเป็นเครื่องจักรกลการเกษตรสำเร็จรูป เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการใช้งาน การดูแลซ่อมบำรุงรักษา และการบริหารจัดการนวัตกรมเครื่องจักรกลการเกษตร

(2) ด้านผู้ใช้นวัตกรรม

(2.1) การรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยยังไม่เข้มแข็ง เมื่อนำผลงานวิจัยไปถ่ายทอด ทำให้ไม่มีศักยภาพที่จะดำเนินการด้านการผลิตการตลาดได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

(2.2) พัฒนานวัตกรรมด้านเกษตรเกินองค์ความรู้ และงบประมาณของเกษตรกรเกินไป ทำให้การเข้าถึงนวัตกรรมด้านการเกษตรในเกษตรกรรายย่อยเป็นไปได้ยาก

(3) ข้อเสนอแนะ

(3.1) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร และให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ และถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนสร้างเครือข่ายการผลิต ให้ได้สินค้าที่ได้มาตรฐาน มีตลาดรองรับ และควรพัฒนานวัตกรมการเกษตรให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงได้ง่าย เกษตรกรสามารถสร้าง ประกอบ และบำรุงรักษาได้ด้วยตนเอง และใช้วัสดุที่สามารถหาซื้อได้ในท้องถิ่น อีกทั้งควรสนับสนุนนวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรในรูปแบบที่มีส่วนร่วมคือ ร่วมกันสร้าง ประดิษฐ์ ร่วมกันใช้ และร่วมการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรให้เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมของตนเอง

(3.2) ควรมีการศึกษาและสำรวจ รวบรวมข้อมูลความต้องการเรื่องนวัตกรรม เครื่องมือ เทคโนโลยีการเกษตรที่เกษตรกรต้องการรับการสนับสนุน อาจจัดแบ่งเป็นรายพืช สัตว์ รายกิจกรรม นวัตกรรม ขั้นตอนการเตรียมดิน สำหรับการปลูกข้าว เป็นต้น เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนความต้องการ/สนใจ นวัตกรรมที่จะนำมาช่วยพัฒนากลุ่มอาชีพของตนเอง

4.2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

จากสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การปลูกพืชซ้ำต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้ดินเสื่อมสภาพ การตัดไม้ทำลายป่า การขยายตัวของเมืองหรืออุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ทางการเกษตร การใช้สารเคมีเกษตรที่ไม่เหมาะสม การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ไม่มีการอนุรักษ์ และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งในแผนฯ ที่ผ่านมามีแนวคิดและกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ มีผลการดำเนินงานและผลลัพธ์เบื้องต้น ดังนี้

1) ผลการดำเนินงาน

1.1) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร โดยการปรับปรุง ฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร ทั้งดิน น้ำ และทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า

(1) **ทรัพยากรดิน** การดำเนินงานพัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรดิน จากฐานข้อมูลทรัพยากรดินที่ได้จากการสำรวจ วิเคราะห์ และจำแนกดิน ทำให้ทราบสถานภาพทรัพยากรดิน รวมทั้งดินที่มีปัญหาของประเทศไทย กรมพัฒนาที่ดินในฐานะหน่วยงานหลัก ได้มีการศึกษา วิจัย และทดลองหาวิธีการแก้ไขปัญหในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 – 2561) โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรดินทั้งสิ้น 2,640,142 ไร่ (ตารางที่ 52)

(1.1) กิจกรรมปรับปรุงคุณภาพดินในพื้นที่ที่มีปัญหาทางกายภาพ ด้วยการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมักในการพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยว ใช้หินปูนฝุ่นในการปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยว ดินเค็มภาคใต้ การปรับปรุงพื้นที่ดินกรด โดยการใช้โดโลไมท์ และส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ดินเค็ม ดำเนินการได้ 377,725 ไร่

(1.2) กิจกรรมฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน โดยการรณรงค์และส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินทั่วประเทศ จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ลุ่ม – ดอน เน้นการดำเนินงานในพื้นที่เขตพัฒนาที่ดิน จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำชุมชนบนพื้นที่สูง การอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เสี่ยงต่อดินถล่ม และในพื้นที่การเกษตรที่มีความวิกฤตต่อการสูญเสียหน้าดิน ดำเนินการได้ 2,122,497 ไร่

(1.3) กิจกรรมการพัฒนาที่ดินในพื้นที่เฉพาะ ด้วยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสดในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (จังหวัดร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร และมหาสารคาม) พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ (จังหวัดนครราชสีมา) และพื้นที่ทุ่งหมาหิว (จังหวัดอุบลราชธานี) ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (ที่ดอน) และการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่นาร้างเพื่อการเกษตรแบบผสมผสาน (ที่ลุ่ม) ในพื้นที่จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง นอกจากนี้ยังมีการจัดการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการเลี้ยงกุ้งให้กลับมาทำการเกษตรได้ ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เฉพาะได้ 28,818 ไร่

(1.4) กิจกรรมสร้างนิคมเกษตร ดำเนินการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และปรับปรุงดินในพื้นที่นิคมการเกษตร โดยส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยโดโลไมท์ รวมทั้งผลิต และจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ในการส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ 20 แห่ง ใน 18 จังหวัด ดำเนินการได้ 34,162 ไร่

(1.5) การพัฒนาพื้นที่โครงการหลวง จากสภาพการบุกรุกพื้นที่ป่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเกษตรที่สูง โครงการหลวง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ดำเนินการได้ 22,672 ไร่

(1.6) การพัฒนาพื้นที่นาร้างเพื่อปลูกข้าวและปาล์มน้ำมัน จากสภาพพื้นที่นาข้าว บางส่วนที่เป็นพื้นที่ดอนและลุ่มน้ำเกินไปไม่มีความเหมาะสมที่จะทำนาข้าว ประกอบกับเกษตรกรขาดแคลน เงินทุนในการพัฒนาที่ดิน ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ดินเปรี้ยวจัด ดินกรด ทำนาไม่ได้ผล โดยปรับปรุง พื้นที่นาร้าง รวมทั้งจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ชุดคู - ยกร่อง สนับสนุนพันธุ์ปาล์ม สนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อเพิ่มศักยภาพลดต้นทุนการผลิต และปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ให้สามารถกลับมา ใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้ 54,268 ไร่

ตารางที่ 52 ผลการดำเนินงาน พัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรดิน

หน่วย : ไร่

กิจกรรม	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. ปรับปรุงคุณภาพดิน	197,825	179,900	377,725
2. ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	1,079,792	1,042,705	2,122,497
3. การพัฒนาที่ดินในพื้นที่เฉพาะ	14,400	14,418	28,818
4. ส่งเสริมปรับปรุงดินกรด (นิคมการเกษตร)	21,700	12,462	34,162
5. ก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (พื้นที่โครงการหลวง)	11,346	11,326	22,672
6. ปรับปรุงพื้นที่นาร้างเพื่อปลูกข้าว/ปาล์มน้ำมัน	28,268	26,000	54,268
รวม	1,353,331	1,286,811	2,640,142

ที่มา : รายงานประจำปี 2560 - 2561 , กรมพัฒนาที่ดิน

นอกจากนี้ ได้จัดทำโครงการปรับปรุงฐานข้อมูลทรัพยากรดิน โดยสำรวจ และวิเคราะห์สถานภาพทรัพยากรดิน ประเมินคุณภาพและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ศักยภาพดินในการบริหารจัดการน้ำ ศักยภาพทรัพยากรดินและกำลังการผลิตของดิน สภาพดิน ปัญหา และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน รวมถึงสถานการณ์และติดตามการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทรัพยากรดินในพื้นที่ 30 ล้านไร่

(2) ทรัพยากรทางทะเล

(2.1) พื้นที่ทำการประมงได้รับการบริหารจัดการ การควบคุมการทำประมงและการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ ดำเนินการได้ 9.00 ล้านไร่

(2.2) แหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการ โดยดำเนินการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลขนาดใหญ่ เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศวิทยาชายฝั่งทะเล เพิ่มปริมาณสัตว์น้ำชายฝั่ง เกิดเป็นระบบนิเวศใหม่ รวมทั้งจัดสร้างปะการังเทียมเพื่อการประมงขนาดเล็กรวม 18 แห่ง

(2.3) การผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ ดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำให้มีคุณภาพควบคู่กับการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ โดยการผลิตพันธุ์สัตว์น้ำปล่อยลงในแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งพื้นที่น้ำจืดและพื้นที่ชายฝั่ง จำนวน 2,608.45 ล้านตัว นอกจากนี้ ได้ฟื้นฟูทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา โดยการพัฒนาฟาร์มสัตว์น้ำชุมชน 41 แห่ง ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 118.72 ล้านตัว เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 689 ราย และเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เช่น ปลาตะกรับ 9.22 ล้านตัว

(2.4) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนทุกระดับมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการควบคู่ไปกับการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรประมง ได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรประมง ดำเนินการบริหารระบบชลประทานเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์เพื่อจัดระบบสิ่งแวดล้อม 16 แห่ง นอกจากนี้ ยังดำเนินการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ออกใบอนุญาตทำการประมง รวม 47,497 ฉบับ และตรวจติดตามเพื่อควบคุมการทำประมง 4,602 ครั้ง (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 53 ผลการฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติและทางทะเล ปี 2560 – 2561

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. การฟื้นฟู				
1.1 ทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติ (ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ)	ล้านตัว	1,536.22	1,072.23	2,608.45
1.2 ทรัพยากรชายฝั่งทะเล (จัดสร้างปะการังเทียม/แหล่งอาศัยสัตว์ ทะเลขนาดเล็ก)	แห่ง	12	6	18
1.3 ทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา				
- พัฒนาฟาร์มสัตว์น้ำชุมชน	เขต	21	20	41
- ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	ล้านตัว	64.76	53.96	118.72
- เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	ราย	394	295	689
- เพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำที่เสี่ยง ต่อการสูญพันธุ์	ล้านตัว	5.99	3.23	9.22
2. บริหารระบบชลประทานเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์ เพื่อจัดระบบสิ่งแวดล้อม	แห่ง	8	8	16
3. การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย				
3.1 ตรวจติดตามและควบคุมการทำประมง	ครั้ง	1,939	2,663	4,602
3.2 ออกใบอนุญาตทำการประมง	ฉบับ	36,839	10,658	47,497

ที่มา : รายงานการประจำปี 2560 - 2561, กรมประมง

1.2) ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยจัดระบบการจัดการของเสียจากฟาร์ม เกษตรกร ระบบการผลิต การแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหาร ส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น แกลบ เปลือก และเมล็ด กลับมาแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน/พลังงานชีวภาพ เพื่อใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชนผ่านธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ 80 แห่ง สามารถผลิตน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยหมักสูตรพระราชทานได้รวม 1,427,700 ลิตร และ 5,638 ตัน ตามลำดับ รวมทั้งสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการลดปริมาณการใช้สารเคมีการเกษตร ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรกลุ่มเดิมที่เข้มแข็ง และพัฒนาเกษตรกรผู้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งพัฒนาต่อยอดกลุ่มเดิมที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีหรือทำเกษตรอินทรีย์ตามความต้องการของกลุ่ม ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน รมรณรงค์เผาฟางและตอซังพืชในพื้นที่ 2 ล้านไร่ (ตารางที่ 54)

ตารางที่ 54 ผลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	แห่ง	40	40	80
1.1 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ	ลิตร	749,500	678,200	1,427,700
1.2 ผลิตปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน	ตัน	2,682	2,956	5,638
2. ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี ทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์	ล้านไร่	1	1	2

ที่มา : รายงานประจำปี 2560 – 2561 ,กรมพัฒนาที่ดิน

1.3) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ภายใต้แผนบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ) มีการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมกันทั้งกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมฝนหลวงและการบินเกษตร สำหรับผลการดำเนินงานในช่วงของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (ปี 2560 - 2561) ดำเนินการ ดังนี้

(1) การบริหารจัดการน้ำชลประทาน ประกอบด้วย การจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานที่ดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือ การจัดการงานก่อสร้างโครงการเพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ก่อสร้างโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ 9 โครงการ คือ โครงการเพิ่มปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่กวงอุดมธารา จังหวัดเชียงใหม่ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำตาปี – พุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการอ่างเก็บน้ำคลองหลวง จังหวัดชลบุรี โครงการห้วยโสมงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปราจีนบุรี โครงการเขื่อนทดน้ำผาจาก จังหวัดอุดรดิตถ์ โครงการอ่างเก็บน้ำมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำร้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุดรดิตถ์ โครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอนาดใหญ่ (ระยะที่ 2) จังหวัดสงขลา และโครงการอ่างเก็บน้ำน้ำป้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดพะเยา และก่อสร้างโครงการขนาดกลาง จำนวน 33 รายการ ส่วนการจัดการงานก่อสร้างแหล่งน้ำชุมชน/ชนบท เป็นงานก่อสร้างอาคารชลประทานขนาดเล็กประเภทต่าง ๆ ใช้ระยะเวลาในการก่อสร้าง 1 ปี ประกอบด้วย งานก่อสร้างแหล่งน้ำ และระบบส่งน้ำ งานก่อสร้างแหล่งน้ำ

และระบบส่งน้ำในพื้นที่หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน และงานสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าพร้อมระบบส่งน้ำ รวมทั้งสิ้นจำนวน 239 แห่ง

(2) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน โดยชุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเกษตรกรมีส่วนร่วมในการสมทบค่าใช้จ่าย 2,500 บาทต่อบ่อ ในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน และในพื้นที่ที่ระบบส่งน้ำไปไม่ถึง บรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำในระยะฝนทิ้งช่วงและเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร รวมผลการดำเนินงาน ในปี 2560 - 2561 ดำเนินการได้ 101,680 บ่อ

(3) การพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน โดยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีประสิทธิภาพ อนุรักษ์น้ำและเก็บกักน้ำ โดยการจัดการให้น้ำฝนที่ตกลงมาถูกกักเก็บไว้ให้ไหลซึมลงใต้ดินเป็นประโยชน์ในรูปของความชื้นในดิน กักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรกรรม เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชนที่มีการบริหารจัดการอย่างครบวงจร สามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของดินที่มีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมในพื้นที่การเกษตร และแหล่งเก็บกักน้ำ มีการจัดระบบการปลูกพืชได้โดยกำหนดระยะเวลา ชนิด และพันธุ์พืชให้เหมาะสม ดำเนินการในพื้นที่ปีละ 7 แห่ง ในปี 2560 ดำเนินการที่จังหวัดนครปฐม ปราชินบุรี สุรินทร์ ยโสธร หนองบัวลำภู กระบี่ และสงขลา และปี 2561 ดำเนินการที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี มหาสารคาม สกลนคร ลำปาง และชุมพร

(4) การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก ปรับปรุงพื้นที่และจัดทำระบบส่งน้ำในไร่นา เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้ทางการเกษตรและมีน้ำใช้ในช่วงฝนทิ้งช่วง เพื่อลดความเสียหายของผลผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์น้ำและรักษาความชุ่มชื้นในดิน ผลการดำเนินงาน ในปี 2560 - 2561 รวม 482 แห่ง และจัดการแหล่งน้ำในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 62 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานสร้างฝายชะลอน้ำ และจัดหาแหล่งน้ำชุมชนภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน อีก 884 แห่ง (ตารางที่ 55)

ตารางที่ 55 ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปี 2560 - 2561

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. การจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน				
1.1 งานก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่	โครงการ	9	9*	9
1.2 งานก่อสร้างโครงการขนาดกลาง	รายการ	24	9	33
1.3 งานก่อสร้างแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำเพื่อ ชุมชน/ชนบท	แห่ง	120	119	239
2. การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	บ่อ	46,967	54,713	101,680
3. การพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน	แห่ง	7	7	14
4. การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	แห่ง	221	261	482

ตารางที่ 55 ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปี 2560 – 2561 (ต่อ)

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
5. การจัดการแหล่งน้ำในเขตปฏิรูปที่ดิน	แห่ง	27	35	62
6. การสร้างฝายชะลอน้ำและจัดหาแหล่งน้ำชุมชน ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน	แห่ง	-	884	884

ที่มา : รายงานประจำปี 2560 – 2561, กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
หมายเหตุ : * งานต่อเนื่อง

(5) เพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ภัยพิบัติ และสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้ ด้วยการเพิ่มศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวง กรมฝนหลวงและการบินเกษตร ได้ปฏิบัติการฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศใน ปี 2560 ภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงทั้ง 5 ศูนย์ โดยมีการตั้งหน่วยปฏิบัติการฝนหลวง จำนวน 18 หน่วยปฏิบัติการ มีวันขึ้นบินจำนวน 1,047 วัน มีวันฝนตกจำนวน 1,032 วัน คิดเป็นร้อยละ 98.57 ของวันที่ทำการขึ้นบิน โดยมีจำนวนวันปฏิบัติการฝนหลวงที่ประสบผลสำเร็จมีฝนตกในพื้นที่ที่กำหนดจำแนกตามหน่วยปฏิบัติการฝนหลวง ดังนี้ (ตารางที่ 56)

ตารางที่ 56 ผลการปฏิบัติการฝนหลวง ปี 2560 - 2561

ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวง	ปี 2560			ปี 2561		
	วันขึ้นบิน (วัน)	วันฝนตก (วัน)	ร้อยละ	วันขึ้นบิน (วัน)	วันฝนตก (วัน)	ร้อยละ
1. ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงภาคเหนือ	287	286	99.65	299	270	90.30
1.1 หน่วยฯ จ.เชียงใหม่	142	141	99.30	123	110	89.43
1.2 หน่วยฯ จ.พิษณุโลก	55	55	100	176	160	90.91
1.3 หน่วยฯ จ.ตาก	90	90	100	-	-	-
2. ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงภาคกลาง	211	206	97.63	313	309	98.72
2.1 หน่วยฯ จ.นครสวรรค์	13	13	100	5	5	100
2.2 หน่วยฯ จ.ลพบุรี	82	77	93.90	162	159	98.15
2.3 หน่วยฯ จ.กาญจนบุรี	101	101	100	146	145	99.32
2.4 หน่วยฯ จ.ราชบุรี	15	15	100	-	-	-
3. ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงตะวันออกเฉียงเหนือ	221	213	96.38	372	337	90.59
3.1 หน่วยฯ จ.ขอนแก่น	25	25	100	107	84	78.50
3.2 หน่วยฯ จ.นครราชสีมา	136	128	94.12	132	125	94.70
3.3 หน่วยฯ จ.บุรีรัมย์	38	38	100	-	-	-
3.4 หน่วยฯ จ.อุดรธานี	22	22	100	13	12	92.31
3.5 หน่วยฯ จ.อุบลราชธานี	-	-	-	45	43	95.56

ตารางที่ 56 ผลการปฏิบัติการฝนหลวง ปี 2560 – 2561 (ต่อ)

ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวง	ปี 2560			ปี 2561		
	วันขึ้นบิน (วัน)	วันฝนตก (วัน)	ร้อยละ	วันขึ้นบิน (วัน)	วันฝนตก (วัน)	ร้อยละ
3.6 หน่วยฯ จ.สุรินทร์	-	-	-	75	73	97.33
4. ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	148	147	99.32	131	120	91.60
4.1 หน่วยฯ จ.ระยอง	51	50	98.04	-	-	-
4.2 หน่วยฯ จ.จันทบุรี	30	30	100	51	47	92.16
4.3 หน่วยฯ จ.สระแก้ว	67	67	100	80	73	91.25
5. ศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงภาคใต้	180	180	100	61	59	96.72
5.1 หน่วยฯ จ.สุราษฎร์ธานี	20	20	100	-	-	-
5.2 หน่วยฯ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์	125	125	100	40	39	97.50
5.3 หน่วยฯ จ.สงขลา	35	35	100	21	20	95.24
รวมทั้งสิ้น	1,047	1,032	98.57	1,176	1,095	93.11

ที่มา : กรมฝนหลวงและการบินเกษตร, 2560 และ 2561

1.4) บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร

(1) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสมของชนิดพืช ปศุสัตว์ และประมง หรือบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) โดยการใช้แผนที่ความเหมาะสมของดินเพื่อปรับเปลี่ยนชนิดสินค้าที่ทำการผลิตอยู่เดิมแต่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ให้ทำการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและได้รับผลผลิตในระดับที่เหมาะสม รวมผลการดำเนินงานตั้งแต่ ปี 2560 - 2561 จำนวน 427,868 ไร่ รวมเกษตรกร 68,893 ราย จำแนกเป็น ปี 2560 มีแผนการดำเนินการ 300,000 ไร่ ดำเนินการได้ 157,701 ไร่ ในพื้นที่ 53 จังหวัด มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 23,970 ราย และปี 2561 มีแผนการดำเนินการ 258,456 ไร่ ดำเนินการได้ 270,167 ไร่ ในพื้นที่ 68 จังหวัด มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 44,923 ราย

(2) ส่งเสริมการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมดำเนินการส่งเสริมการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ระบบชลประทานในไร่นาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตในภาคการเกษตร แนวทางการดำเนินงานคือ ขยายพื้นที่จัดระบบชลประทานในไร่นา รักษาพื้นที่เดิมที่มีการจัดระบบชลประทานในไร่นา และบูรณาการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตผลผลิตของโครงการที่คาดว่าจะได้รับผลการดำเนินงานในช่วงปี 2560 - 2561 ดำเนินการจัดรูปที่ดินเสร็จแล้ว 6 โครงการ จากเป้าหมาย 7 โครงการ ปรับปรุงงานจัดรูปที่ดินครบ 3 แห่ง จัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม 104 โครงการ จาก 111 โครงการ และปรับปรุงงานจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม 9 แห่ง จาก 11 แห่ง จำแนกในแต่ละปี ดังนี้

ปี 2560 จำนวน 58 โครงการ ประกอบด้วย งานจัดรูปที่ดิน จำนวน 4 โครงการ และโครงการจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม จำนวน 54 โครงการ พื้นที่ 190,980 ไร่

ปี 2561 จำนวน 67 โครงการ ประกอบด้วย งานจัดรูปที่ดิน (ก่อสร้างใหม่) ทั้ง 3 โครงการ มีความก้าวหน้าร้อยละ 78.14 ของกระบวนการ ก่อสร้างเสร็จแล้ว 2 แห่ง อีก 1 แห่ง คืองานจัดรูปที่ดิน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ส่วนที่ 23 อยู่ระหว่างการก่อสร้าง เนื่องจากช่วงแรกของการก่อสร้างเกษตรกรยังไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้การเข้าไปดำเนินการก่อสร้างได้ล่าช้า ประกอบกับช่วงที่ดำเนินการก่อสร้างมีฝนตกในปริมาณมากทำให้น้ำท่วมขังในพื้นที่ ต้องหยุดการก่อสร้างเป็นบางช่วง และงานปรับปรุงจัดรูปที่ดินทั้ง 3 โครงการ ก่อสร้างแล้วเสร็จ และงานจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร (ก่อสร้างใหม่) 57 แห่ง ก่อสร้างเสร็จแล้ว 50 แห่ง อีก 7 แห่ง อยู่ระหว่างการก่อสร้าง คืองานจัดระบบน้ำ โครงการอ่างเก็บน้ำแม่สัน โครงการอ่างเก็บน้ำลำสาละย โครงการทุ่งสัมฤทธิ์ ระยะที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระยาบรมพลี ส่วนที่ 1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครปฐม คลอง 1 ขวา 5 ซ้าย ระยะ 4 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพยับบอน (ไม่เสีย) โครงการฝายบ้านพร้าว ระยะที่ 2 เนื่องจากเกษตรกรเปลี่ยนใจไม่เข้าร่วมโครงการ ต้องแก้ไขแบบก่อสร้างเพื่อเปลี่ยนแนวการก่อสร้างใหม่ต้องแก้ไขสัญญาจ้าง และมีน้ำท่วมขังในพื้นที่ก่อสร้างทำให้ต้องหยุดการก่อสร้างเป็นช่วง ๆ ส่วนงานปรับปรุงจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร 11 แห่ง มีความก้าวหน้าร้อยละ 96.64 ของกระบวนการ ก่อสร้างเสร็จแล้ว 9 แห่ง อีก 2 แห่ง อยู่ระหว่างการก่อสร้าง คือ งานปรับปรุงจัดระบบน้ำโครงการฝายคลองตรอน ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เนื่องจากช่วงที่ดำเนินการก่อสร้างมีฝนตกมากทำให้น้ำท่วมขังในพื้นที่ต้องหยุดการก่อสร้างเป็นช่วง ๆ (ตารางที่ 57)

ตารางที่ 57 ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ปี 2560 – 2561

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามความเหมาะสม				
1.1 พื้นที่	ไร่	157,701	270,167	427,863
1.2 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	ราย	23,970	44,923	68,893
2. การจัดรูปที่ดินและการจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร				
2.1 งานจัดรูปที่ดิน	โครงการ	4	2	6
2.2 งานปรับปรุงจัดรูปที่ดิน	โครงการ	-	3	3
2.2 โครงการจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร	โครงการ	54	50	104
2.3 งานปรับปรุงจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร	โครงการ	-	9	9

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน และกรมชลประทาน, 2562

(3) สนับสนุนที่ดินเพื่อทำการเกษตรแก่เกษตรกรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน โดยโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลในเขตปฏิรูปที่ดินในปี 2560 เร่งรัดดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรที่ยากจนในเขตปฏิรูปที่ดิน ตลอดถึงเกษตรกรที่ถูกผลักดันจากพื้นที่สงวนหวงห้ามของรัฐ และได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของภาครัฐ โดยโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรในลักษณะแปลงรวม โดยมีให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในรูปแบบสหกรณ์ หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนด โดย ส.ป.ก. ได้แบ่ง

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่เดิม ที่ ส.ป.ก. ได้จัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลไปแล้ว ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี เนื้อที่ 3,240 ไร่ เกษตรกร 332 ราย และจังหวัดกาฬสินธุ์ เนื้อที่ 777 ไร่ เกษตรกร 84 ราย โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ที่ยังไม่สมบูรณ์ ให้มีความพร้อมต่อการทำเกษตรกรรมและการดำรงชีพ อาทิ การพัฒนาระบบประปา และระบบส่งน้ำ การขยายเขตไฟฟ้า การขุดสระกักเก็บน้ำเพิ่มเติม การขยายถนน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงกบ การเลี้ยงไก่ เป็นต้น จนเกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ การเพิ่มประสิทธิภาพในเขตปฏิรูปที่ดิน

ด้านการพัฒนาพื้นที่ใหม่ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ส.ป.ก. ได้นำพื้นที่ยึดคืนตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 36/2559 มาดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลเพิ่มเติมอีกกว่า 30,000 ไร่ โดยสามารถอนุญาตให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแล้วกว่า 1,040 ราย เนื้อที่ประมาณ 9,583 ไร่ ภายใต้รูปแบบสหกรณ์ ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว กาญจนบุรี นครราชสีมา ชลบุรี และสุราษฎร์ธานี และอยู่ในระหว่างกระบวนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคัดเลือกเกษตรกรอีกกว่า 20,000 ไร่ นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกร อาทิ การส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนและการปลูกพืชอาหารสัตว์ในลักษณะแปลงรวม ผ่านโครงการโคบาลบูรพาในจังหวัดสระแก้ว การส่งเสริมการเลี้ยงแพะในจังหวัดกาญจนบุรี และการปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดชลบุรี เป็นต้น

1.5) สร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(1) จัดทำแผนที่ความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร ภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2560 - 2564 ขึ้นเพื่อใช้ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรวมทั้งภัยพิบัติจากธรรมชาติ

(2) สนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ทนทานต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ มีการสาธิตวิธีการไกลบตอซึ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมให้แก่เกษตรกร เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้รับรู้ถึงประโยชน์ของการไกลบตอซึ่งที่ช่วยลดการเกิดภาวะโลกร้อนที่เกิดจากการเผาตอซึ่ง ซึ่งมีส่วนทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น และส่งเสริมให้จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว และการลดการเผาพื้นที่โล่งเตียนเพื่อบรรเทาภาวะโลกร้อน รวมทั้งส่งเสริมการไกลบและผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อป้องกันหมอกและควันไฟในพื้นที่เกษตรภาคเหนือ ผลการดำเนินการปี 2560 - 2561 ดำเนินการได้ 229,210 ไร่ (ตารางที่ 58)

ตารางที่ 58 ผลการดำเนินงานการรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและลดโลกร้อน

กิจกรรม	หน่วย	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. แผนรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและลดโลกร้อน (จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว)	ไร่	16,050	12,840	28,890
2. การส่งเสริมการไถกลบและผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อป้องกัน หมอกและควันไฟในพื้นที่เกษตรภาคเหนือ	ไร่	100,320	100,000	200,320
รวม	ไร่	116,370	112,840	229,210

ที่มา : รายงานประจำปี 2560 – 2561, กรมพัฒนาที่ดิน

2) ผลลัพธ์เบื้องต้น

2.1) พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู

ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีการดำเนินการในหลายด้าน อาทิ การพัฒนา ปรับปรุง ฟื้นฟูทรัพยากรดิน การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มีพื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟูรวมทั้งสิ้น 5.29 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละ 2.64 ล้านไร่ ขณะที่ในช่วงสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2559) มีพื้นที่ดินที่ได้รับการจัดการและฟื้นฟูเฉลี่ย 2.21 ล้านไร่

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนฯ ที่กำหนดพื้นที่ดินที่ได้รับการจัดการและฟื้นฟู 12.50 ล้านไร่ เมื่อสิ้นสุดแผนในปี 2564 หรือเฉลี่ยปีละ 2.50 ล้านไร่ พบว่า ในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ ดำเนินการได้ เฉลี่ยปีละ 2.64 สูงกว่าเป้าหมายรายปี (ตารางที่ 59)

ตารางที่ 59 พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู ปี 2560 - 2561

หน่วย : ล้านไร่/ปี

รายการ	แผนฯ 11		แผนฯ 12		
	ปี 2559	เป้าหมาย	ปี 2560	ปี 2561	เฉลี่ย
พื้นที่ดินได้รับการจัดการและฟื้นฟู	2.21	2.50	2.63	2.66	2.64
1. การพัฒนา ปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรดิน			1.35	1.29	1.32
2. การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม			1.00	1.00	1.00
3. การบริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร			0.16	0.26	0.21
4. การรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและ ลดโลกร้อน			0.12	0.11	0.11

ที่มา : รายงานประจำปีของหน่วยงาน

2.2) พื้นที่แหล่งน้ำที่ได้รับการพัฒนา พื้นฟู และอนุรักษ์

ในด้านการพัฒนา พื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งน้ำ เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2559) ดำเนินการได้ทั้งสิ้น 47,409 แห่ง และเมื่อเข้าสู่ช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 ได้มีการดำเนินการผ่านโครงการต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฯลฯ มีผลการพัฒนาทั้งสิ้น 103,370 แห่ง หรือเฉลี่ยปีละ 51,685 แห่ง (ตารางที่ 60)

จากเป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 กำหนดให้มีการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นาปีละไม่น้อยกว่า 45,000 แห่ง และพัฒนา พื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปีละไม่น้อยกว่า 300 แห่ง เมื่อเปรียบเทียบกับผลการพัฒนาในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ พบว่า สามารถดำเนินการได้สูงกว่าเป้าหมาย เนื่องจากภาครัฐมีการส่งเสริม สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ รวมทั้งรณรงค์และประชาสัมพันธ์ (ตารางที่ 69)

ตารางที่ 60 พื้นที่แหล่งน้ำที่ได้รับการพัฒนา พื้นฟู และอนุรักษ์

หน่วย : แห่ง/ปี

รายการ	แผนฯ 11		แผนฯ 12		รวม
	ปี 2559	เป้าหมาย	ปี 2560	ปี 2561	
1. พัฒนา/ฟื้นฟูแหล่งน้ำในไร่นา	47,237	มากกว่า 45,000	46,976	54,713	101,689
2. พัฒนา/ฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ ดินและน้ำ/แหล่งน้ำชุมชน	172	มากกว่า 300	375	1,306	1,681
รวม	47,409		47,351	56,019	103,370

ที่มา : รายงานประจำปีของหน่วยงาน

2.3) การเพิ่มพื้นที่ชลประทาน

ผลการเพิ่มพื้นที่ชลประทานในช่วงปี 2560 – 2561 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 470,083 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.15 ของเป้าหมาย รวม 2 ปี ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่ชลประทานที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000 ไร่ พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของแผนฯ เนื่องจากการดำเนินการที่เป็นโครงการขนาดใหญ่มีระยะเวลาการก่อสร้างที่นาน ประกอบกับผู้รับจ้างปฏิบัติงานล่าช้า เนื่องจากนำเครื่องจักร/เครื่องมือเข้าปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับแผนงาน ผนตทหนักในพื้นที่ ทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถเข้าปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและมีปัญหาที่ดิน เนื่องจากไม่สามารถส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับจ้าง (ตารางที่ 61)

ตารางที่ 61 จำนวนพื้นที่ชลประทาน ปี 2560 - 2561

ปี	พื้นที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น (ไร่)		
	เป้าหมาย	ผลการพัฒนา	ร้อยละ
แผนฯ 11 (ปี 2559)	399,123	300,000	75.16
แผนฯ 12			
- ปี 2560	ไม่ต่ำกว่าปีละ 350,000	195,259	55.79
- ปี 2561		274,824	78.52
รวม 2 ปี	700,000	470,083	67.15

ที่มา : รายงานประจำปี 2561, กรมชลประทาน

2.4) การเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ

ผลจากการบริหารจัดการทรัพยากรประมง โดยทำการวัดปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมง (CPUE) เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น ในพื้นที่น้ำจืดสามารถเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมงในช่วงแผนฯ 12 โดยในปี 2561 เพิ่มขึ้นเป็น 1,027.60 กรัม/พื้นที่ตาข่าย 100 ม²/คืน จากเดิมปี 2560 อยู่ที่ 1,004.30 กรัม/พื้นที่ตาข่าย 100 ม²/คืนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 23.30 กรัม/พื้นที่ตาข่าย 100 ม²/คืน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ส่วนในพื้นที่ประมงสามารถเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมงได้เพิ่มขึ้น จาก 18.377 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2560 เพิ่มเป็น 21.665 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2561 เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 3.288 กิโลกรัมต่อชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 17.89 (ตารางที่ 62)

ตารางที่ 62 ปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมง (CPUE) ปี 2560 - 2561

ช่วงแผนฯ	ปริมาณสัตว์น้ำต่อหน่วยลงแรงประมง (CPUE)	
	พื้นที่น้ำจืด (หน่วย : กรัม/พื้นที่ตาข่าย 100 ม ² /คืน)	พื้นที่ประมง (หน่วย : กิโลกรัมต่อชั่วโมง)
แผนฯ 12		
- ปี 2560	1,004.30	18.377
- ปี 2561	1,027.60	21.665
ปริมาณการเปลี่ยนแปลง	23.30	3.288
ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	2.32	17.89

ที่มา : รายงานประจำปีกรมประมง, 2561 และ 2562

2.5) การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(1) การลดปริมาณการใช้สารเคมีในการเกษตร เป้าหมายดำเนินการต้องลดลงจากปริมาณการใช้ในแผนฯ 11 เนื่องจากตัวเลขปริมาณการใช้ไม่สามารถหาตัวเลขได้โดยตรง ทางผู้ประเมินได้คำนวณจากปริมาณการนำเข้าทั้งหมดหักออกด้วยปริมาณการส่งออก โดยพบว่า ปี 2559 ในช่วงปลายแผนฯ 11 ที่มีการใช้ 124,411 ตัน เมื่อเข้าสู่แผนฯ 12 ในปี 2560 มีปริมาณการนำเข้า 198,317 ตัน มีปริมาณการส่งออก 29,851 ตัน ทำให้ปริมาณการใช้จำนวน 168,466 ตัน เพิ่มขึ้น 44,055 ตัน คิดเป็นร้อยละ 35.41 และปี 2561 การนำเข้า 170,932 ตัน มีปริมาณการส่งออก 29,195 ตัน ทำให้มีปริมาณการใช้ 141,737 ตัน เพิ่มขึ้น 17,326 ตัน คิดเป็นร้อยละ 13.93 รวมผลการดำเนินงาน 2 ปี มีปริมาณการใช้เฉลี่ย 155,101 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ของแผนฯ 11 จำนวน 30,690.50 ตัน คิดเป็นร้อยละ 24.67 ผลการดำเนินงานสามารถดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่ต้องการลดการใช้สารเคมีแต่พบว่าปริมาณการใช้มีปริมาณเพิ่มขึ้นในทั้งสองปีของแผนฯ 12 แต่พบว่าปริมาณการนำเข้าและปริมาณการใช้ในปี 2561 มีแนวโน้มที่ดีขึ้น (ตารางที่ 63)

ตารางที่ 63 ปริมาณการนำเข้า การส่งออก และการใช้ภายในประเทศ ของวัตถุดิบทรายทางการเกษตร

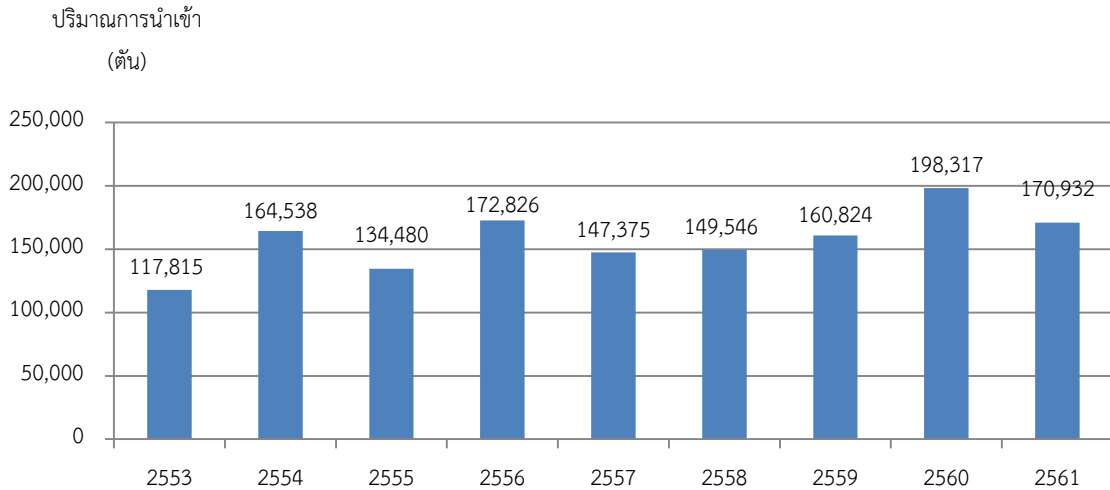
หน่วย : ตัน

ช่วงแผนฯ	ปริมาณวัตถุดิบทรายทางการเกษตร		
	นำเข้า	ส่งออก	ใช้ภายในประเทศ
แผนฯ 11			
- ปี 2559	160,824	36,413	124,411
แผนฯ 12			
- ปี 2560	198,317	29,851	168,466
- ปี 2561	170,932	29,195	141,737
เฉลี่ยแผนฯ 12	184,624	29,523	155,101
ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (เพิ่ม/ลด)	14.80	-18.92	24.67

ที่มา : สถิติการค้าสินค้าเกษตรไทยกับต่างประเทศ ปี 2560 - 2561, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

(2) การลดปริมาณการนำเข้าสารเคมี เป้าหมายดำเนินการต้องลดลงจากปริมาณการใช้ในแผนฯ 11 พบว่า ปี 2560 มีปริมาณการนำเข้าสารเคมี 198,317 ตัน เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11 ที่มีการนำเข้าเฉลี่ย 153,101 ตันต่อปี คิดเป็นร้อยละ 29.53 สำหรับปริมาณการนำเข้าวัตถุดิบทรายทางการเกษตรในปี พ.ศ. 2560 มีการนำเข้รวม 198,317 ตัน เพิ่มขึ้น จาก พ.ศ. 2559 ร้อยละ 23.00 ที่มีการนำเข้รวม 160,824 ตัน โดยประเภทของสารอันตราย ภาคเกษตรกรรมที่นำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สารกำจัดวัชพืช ร้อยละ 75.00 สารกำจัดแมลง ร้อยละ 11 และสารป้องกันกำจัดโรคพืช ร้อยละ 10.00 เมื่อพิจารณาในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553 - 2560) พบว่า การนำเข้าสารอันตรายภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และปี 2561 มีปริมาณนำเข้า 170,932 ตัน เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11 จำนวน 17,831 ตัน คิดเป็นร้อยละ 11.65 รวมปริมาณการนำเข้า

2 ปี มีปริมาณการนำเข้าเฉลี่ย ปีละ 184,624.5 ตัน เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 11 จำนวน 31,523.5 ตัน คิดเป็นร้อยละ 20.59 ผลการดำเนินงานเฉลี่ย ปี 2560 - 2561 ไม่สามารถลดการนำเข้าได้ เนื่องจากมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่ต้องเร่งทำการผลิตให้ทันเวลาทำให้มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ปริมาณการนำเข้าปี 2561 ลดลงจากปี 2560 จำนวน 27,385 ตัน คิดเป็นร้อยละ 13.81 มีแนวโน้มดีขึ้นแต่ปริมาณการนำเข้าเฉลี่ย ปี 2560 - 2561 ยังสูงกว่าปริมาณการนำเข้าเฉลี่ยของแผนฯ 11 (แผนภาพที่ 10)

แผนภาพที่ 10 ปริมาณการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตร พ.ศ. 2553 - 2561

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561

(3) การหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร เป้าหมายดำเนินการต้องลดลงจากปริมาณการเผาในแผนฯ 11 โดยพบว่า ปี 2560 มีการส่งเสริมเกษตรกรหยุดการเผาในพื้นที่เกษตรจำนวน 14,020 ราย และปี 2561 มีโครงการส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร เป้าหมาย 15,720 ราย โดยสร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผาเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตร ฝักระวัง ติดตามสถานการณ์ และแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตรในช่วงวิกฤต 300 ตำบล รณรงค์ เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์กระตุ้นจิตสำนึกของเกษตรกรให้หยุดเผาในพื้นที่การเกษตร 26 จังหวัด สามารถส่งเสริมเกษตรกรหยุดการเผาในพื้นที่เกษตรจำนวน 15,720 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2560 จำนวน 1,700 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.13 รวมผลการดำเนินงาน 2 ปี มีการส่งเสริมเกษตรกรหยุดการเผาในพื้นที่เกษตร จำนวน 29,740 ราย แนวโน้มการส่งเสริมเกษตรกรหยุดการเผาในพื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้นจากปี 2561

3) ปัญหาอุปสรรค

3.1) พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่ดำเนินการได้น้อยลง เนื่องจากโครงการขนาดใหญ่ใช้เวลาดำเนินการหลายปี และติดปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาที่ดินเพื่อการก่อสร้าง ทั้งเจ้าของที่ดิน พื้นที่ป่าสงวน/เขตอุทยานที่ต้องมีการขออนุญาตและใช้เวลานาน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การเพิ่มพื้นที่ชลประทานไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร

3.2) ปริมาณการนำเข้าสารเคมีทางการเกษตร ที่มีแนวโน้มการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปริมาณการนำเข้าที่มากขึ้นนี้เองเป็นตัวสะท้อนถึงรูปแบบการผลิตที่เน้นในเรื่องของปริมาณที่มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของผลผลิตที่อาจจะมีการตกค้างของสารเคมีต่าง ๆ ทั้งในผลผลิต ผู้ผลิต และสิ่งแวดล้อม อันจะสร้างผลกระทบในระยะยาวที่จะต้องเสียงบประมาณในการดูแลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมาอีกมากมาย

3.3) การส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่เกษตร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการยุติการเผาในพื้นที่เกษตรเพื่อลดปัญหาการเสื่อมของดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุตามธรรมชาติ และลดหมอกควันที่กระทบต่อสภาพภูมิอากาศ จากจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังมีจำนวนน้อยทำให้ไม่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ โดยในพื้นที่นาข้าวยังมีการเผาตอซังข้าว พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานยังมีการเผาเพื่อการเก็บเกี่ยวอยู่บ้างบางส่วน และเกษตรกรทั่วไปยังมีการเผาเศษวัชพืช

3.4) แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำได้รับการพัฒนาและฟื้นฟู มีการดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมาย ซึ่งส่งผลต่อน้ำต้นทุนในพื้นที่ที่มีการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะแหล่งน้ำนี้เมื่อได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูแล้วจะเป็นแหล่งน้ำที่สนับสนุนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ให้สามารถทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.5) แหล่งอาศัยสัตว์น้ำที่ได้รับการบริหารจัดการ มีการดำเนินการได้ต่ำกว่าการดำเนินงานในช่วงแผนฯ 11 ที่ดำเนินการได้เฉลี่ยปีละ 14 แห่ง โดยในช่วงต้นแผนฯ 12 ดำเนินการได้เฉลี่ย 8 แห่งต่อปี เท่านั้น ซึ่งแนวโน้มการดำเนินการที่ลดลงนี้อาจจะส่งผลต่อปริมาณสัตว์น้ำลดลงในพื้นที่ที่ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี ส่งผลทำให้รายได้จากการทำประมงลดลงตามไปด้วย

4) ข้อเสนอแนะ

4.1) การเพิ่มพื้นที่ชลประทานในปีต่อ ๆ ไปควรเน้นพัฒนาพื้นที่ขนาดกลางและขนาดเล็กที่สามารถตอบสนองการเพิ่มพื้นที่ชลประทานได้อย่างรวดเร็ว ด้วยระยะเวลาการดำเนินโครงการที่สั้นและเข้าถึงพื้นที่ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ดีกว่า และต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาการไม่ยอมรับโครงการอันจะส่งผลต่อการดำเนินโครงการที่ไม่บรรลุผลตามแผนที่วางไว้

4.2) ต้องมีมาตรการปรับปรุงรูปแบบการผลิตที่มีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการลดการใช้สารเคมีให้กับเกษตรกรอย่างจริงจัง และต้องบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด เพื่อควบคุมการใช้สารเคมีให้ถูกต้องและไม่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ผู้ผลิต และสิ่งแวดล้อม พร้อมเสนอแนะมาตรการเชิงป้องกัน เช่น การผลิตที่เป็นทางเลือกที่ไม่ใช้สารเคมีหรือลดการใช้สารเคมี ในรูปแบบอินทรีย์ สีนค้ำปลอดภัย หรือปลูกทานเอง เพื่อกระตุ้นให้สังคมเกิดกระแสการผลิตสินค้าเกษตรและการบริโภคที่ปลอดภัย

4.3) การดำเนินโครงการยุติการเผาในพื้นที่เกษตรต้องมีการขยายผลในการส่งเสริมการยุติการเผาอย่างต่อเนื่องและกระจายไปในทุกพื้นที่ที่มีการเผาทุกชนิด พร้อมทั้งให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อใช้ในการย่อยสลายเศษวัสดุในแปลง หรือนำมาทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินต่อไป

4.4) การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ต้องมีการพัฒนาและฟื้นฟูในแหล่งน้ำเดิมที่เสื่อมโทรมให้ได้ตามเป้าหมาย จะเป็นการช่วยเพิ่มปริมาณน้ำให้แก่แหล่งน้ำและเกษตรกรในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

4.5) การดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ทำประมง ต้องมีการดำเนินการให้ได้ตามเป้าหมาย เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ทำประมงให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม มีความสมดุล และสร้างรายได้แก่เกษตรกรที่ทำประมงในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 64 ผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

ตัวชี้วัด	หน่วย	เป้าหมาย แผนฯ 12	แผนฯ 11 ปี 2559	แผนฯ 12 ปี 2560	แผนฯ 12 ปี 2561	รวม/เฉลี่ย แผนฯ 12	ร้อยละ ของเป้าหมาย
1. การจัดการทรัพยากร							
1.1 ทรัพยากรดิน							
- พื้นที่ได้รับการจัดการ และฟื้นฟูดิน	ล้านไร่/ปี	2.5	2.21	2.63	2.66	2.65	106.00
- พื้นที่ปรับเปลี่ยนกิจกรรม การเกษตรในพื้นที่ ไม่เหมาะสม	ล้านไร่/ปี	0.30	-	0.16	0.26	0.21	70.00
- พื้นที่จัดรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม	ล้านไร่/ปี	0.10	0.10	0.19	0.12	0.16	160.00
1.2 ทรัพยากรน้ำ							
- แหล่งน้ำในไร่นาที่ได้รับ การพัฒนาและฟื้นฟู	แห่ง/ปี	> 45,000	47,237	46,976	54,713	50,845	112.99
- แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ ดินและน้ำ	แห่ง/ปี	> 300	172	375	1,306	841	280.33
- พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น	ล้านไร่/ปี	> 0.35	0.30	0.20	0.27	0.24	68.57
1.3 ทรัพยากรประมง							
- พื้นที่ทำการประมง ได้รับการบริหารจัดการ	ล้านไร่/ปี	เพิ่มขึ้น จากแผนฯ 11	8.90	9.00	na.	9.00	101.12
- แหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับ การบริหารจัดการ	แห่ง/ปี	เพิ่มขึ้น จากแผนฯ 11	14	10	5	8	57.14
1.4 จัดการสิ่งแวดล้อมอย่าง สมดุลและยั่งยืน							
- ปริมาณการใช้สารเคมี ในการเกษตร	ตัน	ลดลง จากแผนฯ 11	124,411	168,455	141,737	155,102	124.67
- ปริมาณการนำเข้า สารเคมี	ตัน	ลดลง จากแผนฯ 11	153,101	198,317	170,932	184,625	120.54
- พื้นที่ที่เกษตรกรหยุดเผา ในพื้นที่เกษตร	ราย	ลดลง จากแผนฯ 11	na	14,020	15,720	14,870	-

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 65 สรุปผลสำเร็จของการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและ
สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

รายการ	เป้าหมาย	ผลการพัฒนา	แผนฯ 12	
			ค่าคะแนน	แปลผลการประเมิน
1. งบประมาณ				
2. การจัดการทรัพยากร				
2.1 ทรัพยากรดิน				
- พื้นที่ได้รับการจัดการ และฟื้นฟูดิน	2.50 ล้านไร่/ปี	2.65 ล้านไร่	5	ดีมาก
- พื้นที่ปรับเปลี่ยนกิจกรรม การเกษตรในพื้นที่ ไม่เหมาะสม	0.30 ล้านไร่	0.21 ล้านไร่	3	ปานกลาง
- พื้นที่จัดรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม	0.10 ล้านไร่	0.16 ล้านไร่	5	ดีมาก
2.2 ทรัพยากรน้ำ				
- แหล่งน้ำในไร่นาที่ได้รับ การพัฒนาและฟื้นฟู	> 45,000 แห่ง	50,845 แห่ง	5	ดีมาก
- แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดิน และน้ำ	> 300 แห่ง	841 แห่ง	5	ดีมาก
- พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น	> 0.35 ล้านไร่	0.24 ล้านไร่/ปี	2	ปรับปรุง
2.3 ทรัพยากรประมง				
- พื้นที่ทำการประมง ได้รับการบริหารจัดการ	เพิ่มขึ้น จากแผนฯ 11	9 ล้านไร่/ปี	5	ดีมาก
- แหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับ การบริหารจัดการ	เพิ่มขึ้น จากแผนฯ 11	8 แห่ง	1	เร่งแก้ไข
2.4 จัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน				
- ปริมาณการใช้สารเคมี ในการเกษตร	ลดลง จากแผนฯ 11	155,102 ตัน	1	เร่งแก้ไข
- ปริมาณการนำเข้าสารเคมี	ลดลง จากแผนฯ 11	184,625 ตัน	1	เร่งแก้ไข
- พื้นที่ที่เกษตรกรหยุดเผา ในพื้นที่เกษตร	ลดลง จากแผนฯ 11	14,870 ราย	3	ปานกลาง

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : เกณฑ์คะแนน ระดับ 5 ร้อยละ 90.00 – 100.00 = ดีมาก   ระดับ 4 ร้อยละ 80.00 – 89.99 = ดี
ระดับ 3 ร้อยละ 70.00 – 79.99 = ปานกลาง   ระดับ 2 ร้อยละ 60.00 – 69.99 = ปรับปรุง
ระดับ 1 น้อยกว่าร้อยละ 60.00 = เร่งแก้ไข

4.2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ในยุทธศาสตร์นี้เป็นการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานแบบบูรณาการทั้งด้านบุคลากรการเกษตรภาครัฐ และกระบวนการทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบได้ พัฒนา ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ให้มีความทันสมัย ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีดังนี้

1) ผลการดำเนินงาน

1.1) การพัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน

(1) พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรม สร้างคลังสมองของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงจากทั้งภายในและภายนอก โดยส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย เรียนรู้เพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน พัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Officer โดยมีคุณลักษณะ 7 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความเชี่ยวชาญ/ความรู้/ภาษา (2) ภาวะผู้นำ/คุณธรรม/จริยธรรม (3) จิตอาสา/บริการ (4) ความรับผิดชอบ/ซื่อสัตย์สุจริต (5) ทำงานเป็นทีม (6) เก่งคิด/เก่งปฏิบัติ และ (7) ประยุกต์ใช้ความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ มีเป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรตามแผนพัฒนาการเกษตร (ปี 2560 - 2564) ที่ร้อยละ 20.00 ของข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็น Smart Officer (จำนวน 7,000 ราย) ผลการดำเนินงานจัดการฝึกอบรมบุคลากร โดยแบ่งการออกเป็น 3 หลักสูตร ดังนี้ (ตารางที่ 66)

(1.1) หลักสูตรแกนกลาง ดำเนินการโดยสถาบันเกษตรวิชาการ จัดฝึกอบรมหลักสูตร Smart Officer ให้แก่ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ ไม่น้อยกว่า 3 ปี ระดับชำนาญการไม่เกิน 4 ปี ประเภททั่วไป ระดับปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือระดับชำนาญานหรืออาวุโส และมีอายุไม่เกิน 40 ปี และไม่เคยผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรนี้กับบริหารการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ หรือโครงการเตรียมความพร้อมบุคลากรสู่การเป็น Smart Officer ดำเนินการจัดอบรม รุ่นละ 2 วัน เพื่อเสริมสร้างความรู้เบื้องต้นในการเป็น Smart Office ซึ่งมีบุคลากรได้รับการพัฒนาในปี 2560 จำนวน 2,021 ราย และปี 2561 จำนวน 1,748 ราย

(1.2) หลักสูตรเน้นการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดำเนินการโดยสถาบันเกษตรวิชาการ โดยกำหนดเป็นหลักสูตรนักบริหารการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง มีบุคลากรได้รับการพัฒนาในปี 2560 จำนวน 268 ราย และปี 2561 จำนวน 195 ราย

(1.3) หลักสูตรเน้นการพัฒนาให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางตามภารกิจของหน่วยงาน และด้านอื่น ๆ ให้มีสมรรถนะตามคุณลักษณะของ Smart Officer โดยส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาบุคลากรให้เป็น

Smart Officer รวมทั้งให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีบุคลากรได้รับการพัฒนาในปี 2560 จำนวน 11,550 ราย และปี 2561 จำนวน 14,130 ราย

ทั้งนี้ ในภาพรวมการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Officer ปี 2560 จำนวน 13,839 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.54 และปี 2561 จำนวน 16,073 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.92 ของจำนวนข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 35,000 ราย ซึ่งมีจำนวนบุคลากรผ่านการฝึกอบรม สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 20.00 ของข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (7,000 ราย)

ตารางที่ 66 การพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Officer

หลักสูตร	จำนวน (ราย)		
	ปี 2560	ปี 2561	รวม
1. หลักสูตรแกนกลาง	2,021	1,748	3,769
2. หลักสูตรเน้นการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง	268	195	463
3. หลักสูตรเน้นการพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง	11,550	14,130	25,680
รวม	13,839	16,073	29,912

ที่มา : ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ สถาบันเกษตรกรราธิการ สป.กษ.

หมายเหตุ : หลักสูตรที่ 2 และ 3 จำนวนข้าราชการที่ได้รับการพัฒนา (นับซ้ำ)

(2) การปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน โดยเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ข้าราชการ ปรับปรุงโครงสร้างการทำงานที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป้าหมายปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการในสังกัด 15 ส่วนราชการ ภายในปี 2567

(2.1) ปี 2560 ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการและเสนอแนวทางการปฏิบัติในการปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เห็นชอบให้ทุกส่วนราชการดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ประชุมกลุ่มภารกิจ และในกรณีที่ส่วนราชการมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าส่วนราชการ ขอให้แจ้งหัวหน้าส่วนราชการที่มาดำรงตำแหน่งใหม่ทบทวน และยืนยันการปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการ พร้อมทั้งจัดส่งมายังกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการดำเนินงาน หน่วยงานไม่เสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ 3 ส่วนราชการ ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ยกเว้น กรมประมง เนื่องจากต้องเร่งรัดการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (Illegal Unreported and Unregulated Fishing : IUU) โดยดำเนินการเสนอผ่านคณะรัฐมนตรีโดยตรง นอกจากนี้ มีการเสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ 11 ส่วนราชการ โดยจัดประชุมหารือและพิจารณาคำชี้แจงประกอบคำขอจัดตั้งส่วนราชการ ภายใต้กลุ่มภารกิจ ดังนี้

- ด้านส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและระบบสหกรณ์ (วันที่ 25 เมษายน 2560) จำนวน 2 ส่วนราชการ ประกอบด้วย กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์
- ด้านบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิต (วันที่ 7 มิถุนายน 2560) จำนวน 2 ส่วนราชการ ประกอบด้วย กรมชลประทาน และกรมฝนหลวงและการบินเกษตร
- ด้านพัฒนาการผลิต (วันที่ 31 กรกฎาคม 2560) จำนวน 4 ส่วนราชการ ประกอบด้วย กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร และกรมหม่อนไหม
- ส่วนราชการที่ไม่อยู่ภายใต้กฎกระทรวงว่าด้วยกลุ่มภารกิจ (วันที่ 14 กรกฎาคม 2560) จำนวน 3 ส่วนราชการ ประกอบด้วย สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(2.2) ปี 2561 การขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการของทั้ง 11 ส่วนราชการในสังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อยู่ในระหว่างการนำเสนอคำชี้แจงประกอบการขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ ต่อคณะกรรมการพัฒนาโครงสร้างระบบราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการดำเนินงานในปี 2561 มีดังนี้

- ส่วนราชการที่ผ่านความเห็นชอบจากกลุ่มภารกิจด้านส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและระบบสหกรณ์แล้ว เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2561 จำนวน 1 ส่วนราชการ คือ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
- ประชุมหารือพิจารณาร่างกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2561 เพื่อให้มีความชัดเจนในภารกิจของหน่วยงานที่จะจัดตั้งใหม่ของกรมส่งเสริมการเกษตรและกรมวิชาการเกษตร โดยที่ประชุมมีมติ คือ 1) เห็นชอบให้ภารกิจด้านเมล็ดพันธุ์แบ่งตามส่วนราชการ โดยกรมวิชาการเกษตร ดำเนินการเกี่ยวกับพันธุ์คัด พันธุ์หลัก พันธุ์ขยาย และพันธุ์จำหน่าย เฉพาะพันธุ์พืชควบคุมตามพระราชบัญญัติ พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และการขอจัดตั้งกองวิจัยพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยาย และชั้นพันธุ์จำหน่ายเฉพาะพันธุ์พืชควบคุมตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช ในส่วนของการขอจัดตั้ง กองขยายพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร ให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย 2) มอบหมายให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกองวิจัยพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชตามความเห็นของที่ประชุม โดยให้แจ้งเวียนให้คณะทำงานแบ่งส่วนราชการของกรมวิชาการเกษตรทราบ และมอบหมายกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกองขยายพันธุ์พืชตามความเห็นของที่ประชุม และในการเสนอร่างกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการต้องดำเนินการตามขั้นตอนของหนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ นร 1200/ว 18 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2549

(3) การปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม และบูรณาการในระดับพื้นที่ ได้ปรับกลไกการขับเคลื่อนแบบบูรณาการระดับพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อรับมือกับการแก้ไขปัญหาระยะสั้นเร่งด่วน และการวางแผนการปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรในระยะต่อเนื่อง ทั้งนี้ระบบและโครงสร้างการขับเคลื่อนภาคเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด และพื้นที่ที่มีความสำคัญมาก จึงได้มีการปรับกลไกการขับเคลื่อนแบบบูรณาการทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ดังนี้

(3.1) ส่วนกลาง การบริหารงานระดับนโยบาย ประกอบด้วย คณะกรรมการนโยบาย และแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และ คณะกรรมการบริหารการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและแก้ไขปัญหาภาคเกษตร มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน

(3.2) ส่วนภูมิภาค

(3.2.1) ฝ่ายอำนวยการ ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน และคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของกรุงเทพมหานคร มีปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน

(3.2.2) ฝ่ายปฏิบัติการ ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation) มีเกษตรจังหวัด เป็นประธาน และ คณะทำงานปฏิบัติการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับอำเภอ (Operation Team) มีเกษตรอำเภอ เป็นประธาน

ทั้งนี้ การมอบหมายการปฏิบัติราชการของบุคลากรในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อสนองนโยบายการบูรณาการงานภาคเกษตรของจังหวัดอย่างยั่งยืน ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 341/2561 ลงวันที่ 20 เมษายน 2561 เพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่และวางยุทธศาสตร์ พัฒนาการเกษตรร่วมกับจังหวัดแบบบูรณาการทุกหน่วยงานที่มีสำนักงานอยู่ในพื้นที่

1.2) การปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้มีความทันสมัย ถูกต้อง และเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ณ 30 กันยายน 2561 มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ปี 2561 ประกาศใช้บังคับแล้ว 3 ฉบับ และอยู่ระหว่างดำเนินการร่างกฎหมายใหม่ 5 ฉบับ และเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเดิม 14 ฉบับ ดังนี้

(1) กฎหมายประกาศใช้บังคับแล้ว จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

(2) การจัดทำกฎหมายใหม่ จำนวน 5 ฉบับ อยู่ระหว่างดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พื้นเมือง พ.ศ. .... ร่างพระราชบัญญัติปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์ม พ.ศ. .... ร่างพระราชบัญญัติช้าง พ.ศ. .... ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพสัตวแพทย์ พ.ศ. .... (ตารางที่ 67)

ตารางที่ 67 การจัดทำกฎหมายใหม่ ปี 2560 - 2561

รายการ	ผลการดำเนินการ
1. ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พื้นเมือง พ.ศ.	- เสนอสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้นำกลับมาทบทวนใหม่
2. ร่าง พ.ร.บ. ปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์ม พ.ศ.	- คณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการแล้ว และอยู่ระหว่างคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจร่างเสร็จแล้ว
3. ร่าง พ.ร.บ. ช้าง พ.ศ.	- อยู่ระหว่างหน่วยงานทบทวนและแก้ไขเอกสารให้สมบูรณ์
4. ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ.	- อยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
5. ร่าง พ.ร.บ. วิชาชีพสัตวแพทย์ พ.ศ.	- คณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการ และอยู่ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ 30 กันยายน 2561

(3) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเดิมเพิ่มเติม ซึ่งเป็นร่างกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การพัฒนาที่ดิน การควบคุมยาง สหกรณ์ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มาตรฐานสินค้าเกษตร การชลประทานหลวง การกักกันพืช พันธุ์พืช การคุ้มครองพันธุ์พืช และปุ๋ย ฯลฯ มีการดำเนินการ 14 ฉบับ ในจำนวนนี้เป็นร่างกฎหมายปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมที่ใช้บังคับแล้ว 2 ฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร (ฉบับที่...) พ.ศ. .... นอกนั้น อยู่ระหว่างดำเนินการตามขั้นตอน (ตารางที่ 68)

ตารางที่ 68 ร่างกฎหมายเดิมที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ปี 2560 - 2561

รายการ	ผลการดำเนินการ
1. ร่าง พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่..) พ.ศ..	- อยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
2. ร่าง พ.ร.บ. ควบคุมยาง (ฉบับที่..) พ.ศ.	- อยู่ระหว่างการตรวจของคณะกรรมการพิจารณา ร่างฯ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ใช้บังคับแล้ว)
3. ร่าง พ.ร.บ. สหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ.	- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีมติเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2561 เห็นชอบให้ประกาศใช้ร่างฯ เป็นกฎหมายได้ (ใช้บังคับแล้ว)
4. ร่าง พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร (ฉบับที่..) พ.ศ.	- อยู่ระหว่างรอนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติหลักการถอนร่างฯ เพื่อแก้ไขให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำฯ ที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติปรับแก้ไขใหม่
5. ร่าง พ.ร.บ. การชลประทานหลวง พ.ศ.	- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเสร็จแล้ว อยู่ระหว่างแจ้งหน่วยงานยืนยันความเห็นเป็นหนังสือต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ตารางที่ 68 ร่างกฎหมายเดิมที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ปี 2560 – 2561 (ต่อ)

รายการ	ผลการดำเนินการ
7. ร่าง พ.ร.บ. ปู่ (ฉบับที่..) พ.ศ.	- อยู่ระหว่างการพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการ
8. ร่าง พ.ร.บ. พันธุ์พืช (ฉบับที่..) พ.ศ.	- อยู่ระหว่างการจัดทำร่างกฎหมาย และรับฟังความคิดเห็น
9. ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.	
10. ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบกิจการแพปลา (ฉบับที่..) พ.ศ.	
11. ร่าง พ.ร.บ. โคนมและผลิตภัณฑ์นม (ฉบับที่..) พ.ศ.	
12. ร่าง พ.ร.บ. พัฒนาที่ดิน (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	- อยู่ระหว่างนำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการ
13. ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	- ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว และจะมีผลใช้บังคับเป็น กฎหมายในวันที่ 17 พ.ค.62)
14. ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ.	- คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับร่างฯ กลับมาพิจารณาทบทวนร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ 30 กันยายน 2562

(4) การบังคับใช้กฎหมาย มีการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วงปี 2560 – 2561 ของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ได้มีการบังคับใช้กฎหมาย โดยปราบปรามและจับกุมการลักลอบนำเข้าสัตว์น้ำและซากสัตว์ 100 ครั้ง และอายัดของกลางได้ 2,870 ตัน คิดเป็นมูลค่า 321 ล้านบาท จับกุมโรงฆ่าสัตว์ผิดกฎหมายได้ 189 ครั้ง จับกุมสารเร่งเนื้อแดงได้ 112,416 ตัวอย่าง และจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย และพระราชบัญญัติปุ๋ย 37 ราย อายัดของกลาง 2,806.10 ตัน 44,471.5 ลิตร คิดเป็นมูลค่า 104.72 ล้านบาท ทั้งนี้ การดำเนินคดีอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาคดี 120 คดี และคดีสิ้นสุด 118 คดี

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้นหลังมีการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การปราบปรามและจับกุมการลักลอบนำเข้าสัตว์น้ำและซากสัตว์ มีอัตราการลดลงคิดเป็นร้อยละ 47.25 การจับกุมโรงฆ่าสัตว์ผิดกฎหมายมีอัตราการลดลงร้อยละ 51.18 การจับกุมสารเร่งเนื้อแดงมีอัตราการลดลง 8.32 และการจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย และพระราชบัญญัติปุ๋ย มีอัตราการลดลงร้อยละ 20.42 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จำนวนครั้งการจับกุมจะลดลง แต่มูลค่าของกลางที่จับได้มีมูลค่าสูงขึ้นกว่าปี 2559 (ตารางที่ 69)

ตารางที่ 69 การบังคับใช้กฎหมาย ปี 2559 – 2561

รายการ	หน่วย	แผนฯ 11			แผนฯ 12		การเปลี่ยนแปลง ปี 2559 - 2561 (ร้อยละ)
		ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2561		
1.ปราบปรามและจับกุมการลักลอบนำเข้าสัตว์ และซากสัตว์							
1.1 จำนวน	ครั้ง	115	68	32		-47.25	
1.2 อายุัดของกลาง	ตัน	1,330	402	2,468		36.22	
1.3 มูลค่า	ล้านบาท	149	55	266		33.61	
2. จับกุมโรงฆ่าสัตว์ผิดกฎหมาย	ครั้ง	214	138	51		-51.18	
3. จับกุมสารเร่งเนื้อแดง	ตัวอย่าง	63,291	59,220	53,196		-8.32	
4. จับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตาม พรบ. วัตถุอันตราย และ พรบ.ปุ๋ย							
4.1 จำนวน	ราย	30	18	19		-20.42	
4.2 อายุัดของกลาง	ตัน	2,132.72	2,656.97	149.13		-73.56	
	ลิตร	-	24,363.50	20,107.50		-	
4.3 มูลค่า	ล้านบาท	83.53	48.77	55.95		-18.16	
5. การดำเนินคดี							
5.1 อยู่ในขั้นตอนการพิจารณา	คดี	103	67	53			
5.2 คดีสิ้นสุด (อยู่ในชั้นพนักงาน สอบสวน/อัยการ/ศาล	คดี	176	106	12			

ที่มา : ผลการดำเนินงานในรอบ 4 ปี ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาบริหารจัดการภาครัฐ ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 โดยพิจารณาจากเกณฑ์ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ 4 ตัวชี้วัด พบว่า ผ่านเกณฑ์การวัด โดยจำนวนส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการปรับปรุงโครงสร้างอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เนื่องจากขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติขาดแนวทางที่ชัดเจน ทำให้การเสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการล่าช้า ส่วนจำนวนข้าราชการที่เป็น Smart Officer จำนวนกฎหมายที่ได้รับการจัดทำใหม่ แก้ไขและปรับปรุงอยู่ในเกณฑ์ดีมาก (ตารางที่ 70)

ตารางที่ 70 สรุปผลสำเร็จของการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการภาครัฐ

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย แผนฯ 12	แผนฯ 11 ปี 2559	แผนฯ 12		เฉลี่ย	ค่า คะแนน	แปรผล การประเมิน
			ปี 2560	ปี 2561			
1. จำนวนส่วนราชการในสังกัด กษ. ที่มีการปรับปรุงโครงสร้าง	15 ส่วน ราชการ	-	-	11	11	3	ปานกลาง
2. จำนวนข้าราชการที่เป็น Smart Officer	7,000 ราย (ร้อยละ 20.00)	2,432	13,839 (ร้อยละ 39.54)	16,073 (ร้อยละ 45.92)	14,956 (ร้อยละ 42.73)	5	ดีมาก
3. จำนวนกฎหมายที่ได้รับ การจัดทำใหม่	5 ฉบับ	3	5	5	5	5	ดีมาก
4. จำนวนกฎหมายเดิมที่มี การแก้ไข/ปรับปรุง	12 ฉบับ	7	12	14*	14	5	ดีมาก

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ : นับซ้ำกับปี 2560 (เป็นเรื่องเดียวกัน)

: เกณฑ์คะแนน	ระดับ 5 ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	ร้อยละ 90.00 – 100.00 = ดีมาก
	ระดับ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	ร้อยละ 80.00 – 89.99 = ดี
	ระดับ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	ร้อยละ 70.00 – 79.99 = ปานกลาง
	ระดับ 2 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	ร้อยละ 60.00 – 69.99 = ปรับปรุง
	ระดับ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	น้อยกว่าร้อยละ 60.00 = เร่งแก้ไข

2) ปัญหาอุปสรรค

2.1) การพัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ พบว่า จำนวนกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาในแต่ละปีมีจำนวนมาก การเบิกจ่ายงบประมาณมีกำหนดระยะเวลาที่ต้องดำเนินการตามมาตรการเร่งรัดติดตามการใช้จ่ายเงินงบประมาณรายจ่าย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50.00 ภายในไตรมาสแรก

2.2) การปรับโครงสร้างส่วนราชการ ขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติตามหนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ นร 1200/ว18 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2549 ยังขาดแนวทางที่ชัดเจน มีเพียงการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ก.พ.ร. ที่กำกับดูแลกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้การดำเนินการเสนอขอปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการล่าช้า

2.3) การปรับปรุง และการจัดทำร่างกฎหมาย มีการดำเนินการล่าช้า เนื่องจากขั้นตอนการเสนอร่างกฎหมายต้องดำเนินการตามแนวทางการจัดทำ และการนำเสนอร่างกฎหมายตามกฎหมายตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินการไว้

3) ข้อเสนอแนะ

3.1) ด้านการพัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ควรดำเนินการในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหรือปรับหลักสูตรเพื่อพัฒนาข้าราชการในสังกัดให้เป็นผู้อาชีพตามภารกิจ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนสู่รัฐบาลดิจิทัล และสอดคล้องกับแผนแม่บทตามยุทธศาสตร์ชาติ

3.2) ด้านการปรับโครงสร้างส่วนราชการ สำนักพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ในฐานะหน่วยงานหลักควรปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งลดความซ้ำซ้อนในขั้นตอนการดำเนินงาน

3.3) ด้านการปรับปรุง และการจัดทำร่างกฎหมาย ควรมีการกำกับ ติดตาม เร่งรัด โดยให้ หน่วยงานที่รับผิดชอบรายงานผลการดำเนินการ ปัญหาอุปสรรคทราบเป็นระยะ หากมีปัญหาเกี่ยวกับการร่าง กฎหมายให้นำเสนอคณะกรรมการพัฒนากฎหมายกระทรวงพิจารณา

บรรณานุกรม

- กรมชลประทาน. (2560). **หนังสือรายงานประจำปี 2560**. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน
- กรมประมง. (2560 และ 2561). **หนังสือรายงานประจำปี 2560 และปี 2561**, กรุงเทพฯ : กรมประมง
- กรมฝนหลวงและการบิน. (2560 และ 2561). **หนังสือรายงานประจำปี 2560 และปี 2561**, กรุงเทพฯ : กรมฝนหลวงและการบิน
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2560และ 2561). **หนังสือรายงานประจำปี 2560 และปี 2561**กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2560 และ 2561). **หนังสือรายงานประจำปี 2560 และปี 2561**, กรุงเทพฯ : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560).**หนังสือสารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2560**กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). **หนังสือตัวชี้วัดเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทย ปี 2560** . ศูนย์สารสนเทศการเกษตร.กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2560 และ 2561). **หนังสือสถิติการค้าสินค้าเกษตรกับต่างประเทศ ปี 2560 – 2561**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560 และ 2561). **รายงานผลการติดตามผลการดำเนินงานแผนงาน/โครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2560 - 2561**. ศูนย์ประเมินผล กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). **หนังสือภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2561 และแนวโน้ม ปี 2562**. กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). **หนังสืองบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 และประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561**ส่วนแผนงานและงบประมาณ กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ศูนย์ประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2579 0507, 02 579 0614 โทรสาร 0 2579 0507